

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Katedra cestovního ruchu

NABÍDKA POZNÁVÁNÍ MÉNĚ ZNÁMÝCH A OPOMÍJENÝCH
BAROKNÍCH PAMÁTEK V PRAZE

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

ak. mal. Vladimír Netolička

Martin Švanda

Jihlava 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „Nabídka poznávání méně známých a opomíjených barokních památek v Praze“ vypracoval samostatně, pod vedením ak.mal. Vladimíra Netoličky a všechny použité literární, informační a odborné zdroje jsem uvedl v seznamu literatury.

V Praze dne 18. května 2009

.....
Martin Švanda

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval mému vedoucímu bakalářské práce panu ak. mal. Vladimíru Netolickovi za pomoc a cenné rady při zpracování mojí bakalářské práce.

Abstrakt

ŠVANDA, Martin: *Nabídka poznávání méně známých a opomíjených barokních památek v Praze*. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická v Jihlavě. Katedra cestovního ruchu. Vedoucí práce ak. mal. Vladimír Netolička. Stupeň odborné kvalifikace: bakalář. Jihlava 2009.

Tato práce se zaměřuje na vytvoření nové nabídky poznávacího zájezdu nebo fakultativního výletu po barokních památkách v Praze. Nabídka je tvořena pro pražské cestovní kanceláře, informační střediska a hotely, které ji mohou nabídnout svým návštěvníkům a turistům. Poznáte opomíjené a málo navštěvované památky ve stylu baroka architekta J. B. Mathey.

Bakalářská práce je členěna na dvě hlavní části: teoretickou část tvoří popis a stručná historie Matheyho staveb a praktickou část navržená trasa.

Klíčová slova: Jean Baptiste Mathey. Barokní památka. Praha. Okružní trasa.

Abstract

ŠVANDA, Martin: *The new offer of sightseeing tour in Baroque Prague*. Bachelor Thesis. College of Polytechnics Jihlava. Course Travel/Tourism. Supervisor ak. mal. Vladimír Netolička. Qualification: Bachelor. Jihlava 2009.

This bachelor thesis makes the new product for the travel agencies, tour operators, information centres and hotels in Prague. It is the new offer of the sightseeing tour around the Baroque monuments by architect Jean Baptiste Mathey in Prague.

Bachelor thesis is divided into two parts: the theoretical part describes the characteristic and the history of the Mathey's buildings and the practical part contains the separate sightseeing tours.

Keywords: Jean Baptiste Mathey. Baroque monument. Prague. Sightseeing tour

Obsah

0	Úvod	9
1	Teoretická část	10
1.1	Barokní architektura a Baroko v Čechách.....	10
1.2	Jean Baptiste Mathey.....	13
1.3	Sakrální stavby J. B. Matheyho.....	15
1.3.1	Kostel sv. Františka Serafinského.....	15
1.3.2	Kostel sv. Josefa.....	17
1.3.3	Kostel Panny Marie ustavičné pomoci a sv. Kajetána.....	17
1.3.4	Kaple sv. Rocha.....	18
1.3.5	Strahovský klášter.....	19
1.3.6	Kaple sv. Kláry v Tróji.....	22
1.4	Palácová architektura J. B. Matheyho.....	24
1.4.1	Jízdárna Pražského hradu.....	25
1.4.2	Arcibiskupský palác.....	26
1.4.3	Toskánský palác.....	28
1.4.4	Dům U Červené lišky.....	29
1.4.5	Palác Sweerts-Šporků.....	30
1.4.6	Vernierovský palác.....	30
1.5	Zámecká architektura J. B. Matheyho.....	32
1.5.1	Zámek Trója.....	32
2	Praktická část	35
2.1	Seznam použitých obrázků v Praktické části.....	35
2.2	První den – církevní památky J. B. Matheyho.....	36
2.3	Druhý den – palácové stavby J. B. Matheyho.....	51
2.4	Třetí den – zámecké stavby J. B. Matheyho.....	78
3	Závěr	85
4	Seznam použitých zdrojů	87
5	Přílohy	89

Slovník použitých termínů

Ambit – křížová chodba. Architektonický prvek používaný při stavbě církevních staveb. Je to uzavřená klenutá klášterní, kostelní či kapitulní chodba čtvercového půdorysu okolo rajskeho dvora, který měl fungovat jako místo odpočinku. Charakteristické je otevření křížové chodby do prostoru dvora arkádami či okny.

Atika – Architektonický prvek uplatňující se především v klasické řádové architektuře. Tento prvek se nachází nad korunní římsou v linii obvodového zdiva budovy. Slouží k pohledovému zakrytí střechy a opticky budovu zvyšuje. V době krytin z hořlavých materiálů měl také protipožární funkci. Atika může být také osázena ozdobnými vázami, sochami nebo dalšími dekorativními prvky.

Balustráda – tvarované, ozdobené zábradlí, vytvořené pomocí nízkých sloupů, tzv. baluster neboli balustrových kuželek krytých zpravidla překladem. Uplatňuje se většinou na schodištích, terasách a balkónech.

Bastion – část opevnění vystupující mimo samotnou hradbu, na níž se koncentrují střelci a děla. Umožňuje obvykle ostřelování paty hradby bez nadměrného ohrožení střelců a děl, podporuje i sousední bastion. Může být posílena dalšími obrannými prvky.

Bosáž – plastické vyznačení kvádrového zdiva hrubým přitesáním kvádrů nebo vypracováním stěny kvádrů do tvaru jehlanu či valbových střech. Funkce bosáže je především estetická. Bosované zdivo působí dojmem pevnosti a nepohnutelnosti.

Cellarium – skladiště potravin v klášteře.

Centrála – stavba centrální dispozice

Edikula – architektonické orámování okna, dveří či výklenku. Tvoří ji postranní sloupky, pilastry nebo pilíře, na nichž leží kladí a trojúhelný nebo segmentový

štít. Připomíná průčelí antických chrámů. V renesanci a baroku byla často používána k orámování výklenku se sochou.

Empora – vyvýšená zděná a podklenutá konstrukce v lodi kostela. Empora je do lodi otevřena oknem nebo arkádou, nesena klenbou na sloupech nebo pilířích. V podélném kostele bývá umístěna v západní části, později i nad bočními loděmi, v centrálním kostele obíhá kolem celého prostoru.

Evangeliiář – církevní kniha.

Fronton – architektonický prvek klasické řádové architektury, štítový nástavec umístěný zpravidla nad oknem nebo portálem. Zpravidla má tvar nízkého rovnoramenného trojúhelníku nebo segmentu. V baroku bylo velmi obvyklé použití střídajících se trojúhelných a segmentových frontonů. Pokud je umístěn nad okny, může být označen suprafenestra, nad dveřmi či branou supraporta.

Gloriet – ozdobná stavba v zahradě nebo v praku, obvykle zděná, často ze stran otevřená a tím průvětrná, typicky doplněná o sloupové loubí. Oproti altánu mívá bohatou sochařskou výzdobu. Hranice mezi pojmy altán, besídka, pavilon, chrámeček nebo milohrádek je v běžném jazyce nevýrazná.

Grotta – člověkem vytvořená jeskyně či výklenek budovaný v renesančních a barokních zahradách nebo v přízemních prostorách zámků, často zdobená krápníkovou omítkou, vsazenými lasturami nebo plastikami.

Konzistoř – poradní sbor papeže nebo biskupa. Nejvyšší orgán některých evangelických církví.

Lizéna – plochý svislý architektonický článek členící fasádu. Lizéna může být tvořena předstupujícím cihelným nebo kamenným zdivem, může být provedena ve štuku nebo pouze namalovaná. Lizéna vznikla výrazným zjednodušením pilastru, nemá patku ani hlavici.

Litanie – prosebná modlitba skládající se z krátkých melodických úseků, které pronáší kněz při bohoslužbě a lidé po něm opakují nebo přisvědčují. Při litaniích se žádá o pomoc pro živé a přímluva pro mrtvé.

Pilastr – sloupovitý architektonický prvek klasické řádové architektury vystupující ze stěny a opatřený hlavicí a patkou. Pokud jsou pilastry dva, často na společném soklu a se společným kladím, jde o pilastry sdružené.

Portikus – otevřená sloupová hala, předložená hlavnímu vstupu do budovy. Na rozdíl od arkád však u portiku mezi sloupy nejsou klenby, ale rovné kladí.

Prelatura – úřad nebo budova preláta, například obydlí opata v klášteře.

Ravelin – samostatná trojúhelníková nebo pětúhelníková pevnůstka v hraděbním příkopu, která mezi bastiony, krutinami (část hradby mezi střeleckými stanovišti) a krytou cestou tvořila tzv. střední obrannou linii.

Refektář – společná jídelna mnichů v křesťanských kláštorech nebo řeholních domech. Některé kláštery, budované především v době baroka, měly refektář letní a zimní.

Rizalit – označení pro středovou nebo boční část stavby vystupující po celé výšce z průčelí až o hloubku jedné okenní římsy. Hloubka rizalitu může být zcela nepatrná, například pouze naznačená pomocí výstupku v omítce. Rizalit zpravidla zdůrazňuje střed nebo kraje budovy a proto bývá často bohatěji členěn architektonickým tvaroslovím. Může být také vyšší než ostatní části budovy. V baroku často přecházel do pavilonovité nástavby po způsobu belvederu.

Sanktusník – malá a štíhlá věžička na hřebenu střechy hlavní kostelní lodi se zvonem, na nějž se zvoní při zpěvu Sanctus a při pozdvihování.

Sgrafita – nástěnná technika, která vznikla a prodělala největší rozkvět v období renesance. Touto technikou byla dekorována vnější fasáda renesančních budov, ale používalo se jí i v interiérech. Dvoubarevného sgrafitového vzoru se

dosahuje tak, že spodní vrstva tmavé omítky obarvená podle tradičního renesančního způsobu jemně mletým uhlím nebo popelem ze spálené slámy se nechá zaschnout a do svrchní tenké vrstvy omítky světlé barvy se za vlhka proškrabují vzory. Pokud je postup opačný, že do spodní omítky světlé barvy jsou proškrabávány vzory z vrchní tmavé omítky, vzniká tzv. kontrasgrafito.

Suprafenestra – architektonický prvek, který je v klasické řádové architektuře umístěn nad oknem. Nadokenní římsa má často tvar trojúhelný, obdélný, půloválný či půlkruhový. Prostor mezi nadokenní římsou a horní hranou okna vyplňuje zpravidla figurální nebo ornamentální reliéf.

Tribuna – patro v západní části chrámu a arkádou do chrámové lodi.

Při tvorbě slovníku použitých termínů bylo použito těchto zdrojů: 10 a 22.

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybral architektonické památky Prahy postavené v barokním slohu. Tento styl jsem zvolil z toho důvodu, že je mi ze všech slohů nejbližší a stavby v něm postavené patří mezi největší skvosty naší architektury. Rád bych vytvořil trasu, která by zahrnovala památky, jež jsou neprávem opomíjené a málo navštěvované, popřípadě stojí mimo pozornost turistů. Chtěl bych, aby stavby měly nějaké společné pojítko. Po dlouhém zkoumání barokních památek v Praze, jsem vybral stavby, jichž společným architektem je Jean Baptiste Mathey.

Jednalo by se o třídenní poznávací okruh pro cestovní kanceláře nebo možnost fakultativních výletů pro hotelové hosty. Jednotlivé dny by byly tématicky zaměřeny. V každém dni bych rád představil jednotlivé typy architektury a tyto stavby spojil do turistické trasy. Do prvního dne bych rád zařadil sakrální architekturu, okruh by představil kostely a kláštery, na kterých se architekt podepsal. Druhý den by zahrnoval palácové stavby projektované Matheyem. Poslední den by představil jednu z nejvýznamnějších památek tohoto architekta, zámek Trója. Hlavním pojítkem mé diplomové práce bude sice barokní architektura stavitele Matheyho, ale zároveň bych rád pro návštěvníky Prahy vytvořil atraktivní trasy, které by zahrnovaly i možnosti kulturního a zábavního vyžití, návštěvy a poznávání dalších památek a zajímavých míst Prahy.

Práce bude zahrnovat kompletně zpracované trasy s popisem památek, turistickými informacemi o nich a informačním letákem pro hotely a cestovní kanceláře. Záměrem mé práce by bylo představit stavby J. B. Matheyho a zařadit je do podvědomí turistů. Tento návrh bych rád nabídnul jednotlivým cestovním kancelářím, informačním střediskům a hotelům v Praze, aby ho zařadily mezi své produkty nabízené turistům a hotelovým hostům. Zároveň bych rád zjistil, zda by byl o tento okruh zájem ze strany turistů.

1 Teoretická část

1.1 Barokní architektura a Baroko v Čechách

Baroko je umělecký styl, který vládl v Evropě mezi lety 1600–1750. Vznikl v Itálii a rozšířil se po celé Evropě a jejích koloniích. Pronikl do všech uměleckých a životních projevů (architektura, výtvarné umění, divadlo, literatura, hudba). Byl poslední univerzální a jednotný umělecký styl celé Evropy. Základní rys barokního umění už jsou uloženy v renesančním umění, proto je baroko rozšířením a domyšlením renesančních uměleckých tendencí. Příznačné pro baroko je stírání hranic mezi architekturou, plastikou a malbou s cílem vytvoření jednotného společného účinku. Architektura používá malbu napodobených stavebních prvků, jako jsou klenby, pilastry, žebra, ke zvýšení působivosti. Plastika nechce vystupovat jako ojedinělé umělecké dílo, ale podřizuje se celku a doplňuje malbu. Baroko dává přednost asymetrickým formám, vyklenutým a vydutým zaoblením, nadsazeným proporcím, prostorově rozvinutým gestům. Významným prvkem barokního umění je pohyb. Zatímco renesanční umění je z hlediska pohybu statické a jeho ideálem je stavba vybudovaná na půdorysu kruhu, pak baroko je dynamické a jeho ideálem je ovál či elipsa. Barokní stavby byly vědomě komponovány k obcházení, ke stálému objevování nových pohledových os, ke hře se světlem a stínem, s krajinou. Barokní architektura umísťuje do nekonečného pohledu objekt, např. sochu, letohrádek, kapli, a tím je rafinovanější a intimnější. Prostory se stupňují a prostupují, kupolí i oken se využívá k přivádění světla do chrámových prostorů. K většímu zážitku napomáhají rozsáhlé fresky, které iluzivně rozšiřují prostor, otevírají pohledy do oblačného nebe nebo do neexistujících vysokých kupolí. Dojem ještě podtrhuje zlato, štuk a pestrobarevné i šedé umělé mramory. Baroku vůbec jde především o vnější dojem. Charakteristická pro baroko je také osovost. Aby se dosáhlo souměrnosti, dává se stejný vzhled protilehlým stavbám, stavějí se brány, které nikam nevedou. Jako stavební materiál se používají cihly, které jsou oproti dnešním nápadně ploché, dosahovaly výšky 5 cm.

Baroko se ve svém vývoji dělí na několik fází. Nejčasnější období, které se kryje zhruba s třicetiletou válkou (1618–1648), je charakterizované stavbami několika zbohatlých jednotlivců a bývá zahrnováno pod manýrismus. To přerůstá v rané baroko, které vyplňuje téměř celou druhou polovinu 17. století a je reprezentováno vesměs díly cizích umělců. V tomto období přibývá stavebníků z řad šlechty a stavební činnost zahajují i duchovní řády, především jezuitské, a baroko tohoto období se také někdy

nazývá jezuitské. V pojetí světské i církevní architektury převládá směr klasicizující, strohý a v půdoryse i obryse užívající převážně přímek. Nejvýznamnějšími raně barokními umělci jsou Jean Baptiste Mathey v architektuře či Karel Škréta v malířství. Od konce 17. století až do poloviny 18. století vládne vrcholné baroko, které dostává české zabarvení a dosahuje evropské úrovně. Stavitelství vrcholného baroka je charakterizováno vším tím, co bylo vytknuto obecně jako znak dynamizujícího směru slohu. Vše ovládají křivky, určující půdorysy i obrysy staveb. Mezi řadou vynikajících architektů přední místo zaujímají Dienzenhoferové, Kryštof a jeho syn Kilián Ignác, a Jan Blažej Santini. Především zásluhou těchto tří osobností se česká architektura dostává opět do popředí evropského umění. Malířství pak reprezentuje například Petr Brandl, sochařství Matyáš Bernard Braun a Ferdinand Maxmilián Brokoff. Posledním obdobím je pozdní baroko, trvající od poloviny 40. let, které je spíše nazýváno rokokem, do 70. let 18. století, kdy se začíná překrývat klasicismem. Pozdní baroko reprezentuje v české architektuře Kilián Ignác Dienzenhofer, v malbě Václav Vavřinec Reiner.

Města, vypálená a místy připravená o předměstí během třicetileté války, se jen zvolna vzmáhala. Koncem 17. století je ovšem ovládlo baroko a změnilo je jak v urbanistickém řešení, tak i v estetickém. Od poslední čtvrtiny 17. století se vztyčovaly mariánské nebo trojiční sloupy, některé jako výraz díky za odvrácení moru. Vznikaly také vinařské sloupy se sochou sv. Václava. Zřizovaly se nové kašny se sochami. Na terasy s balustrádami, ke schodištím, na ohradní zdi a mosty se umísťovaly sochy a kamenné ozdobné vázy. Barokní dům se stal šířkovým, od 18. století s mansardovou střechou obohacenou štítovými vikýři. U paláců členil fasádu často jeden nebo dva rizality a jeden či dva portály, z nichž druhý býval slepý a měl doplnit pouze symetrickou kompozici průčelí. Významné místo v barokním stavitelství zaujímaly také opevnění a pevnosti. V pohnutých letech třicetileté války se většina měst narychlo opevnila bastiony a raveliny. Kolem pevností se budovaly prachárny, strážnice. Po válce tyto fortifikace dříve či později zanikly. Pruský militarismus donutil Marii Terezii ke zřízení stálé armády, pro niž se postupně i mimo pevnosti začínaly budovat nové stavby, kasárna a stáje pro koně. Zámky nadále zůstávaly sídlem šlechty, a protože staré renesanční zámky nedostačovaly, stavěly se nové. Půdorys barokního zámku prodělával vývoj od uzavřené čtyřkřídlé budovy až k podkovové trojkřídlé dispozici. Tak vznikl čestný dvůr, sevřený po stranách někdy i vedlejšími hospodářskými budovami, ale vždy komponované symetricky. Osovost, jeden ze základních znaků barokní dispozice, se

více než jinde uplatnil právě u zámeckých staveb a jejich areálech. Na osu zámku byl řešen park, jehož hvězdicová síť cest umožňovala záměrně volně dlouhé průhledy na fontány, alegorická sousoší, sochy, drobné stavby, pavilóny a gloriety. K barokním zahradám patřilo také bludiště, umělé jeskyně (grotty), pergoly, vodní kaskády a sala terrena, v klasické podobě trojosá otevřená stavba, kde se panstvo mohlo bavit nebo naslouchat koncertům. Zatímco renesanční zámek míval řadu místností jednotlivě přístupných z arkádové lodžie, v baroku byly navzájem průchodné. Největší význam připadlo prvnímu patru, tzv. piano nobile, jehož ústředním prostorem byl sál často mnohem vyšší než ostatní místnosti, později zabíral i dvě podlaží. Do patra stoupalo architektonicky bohatě řešené a sochařsky zdobené schodiště z nástupního prostoru, k němuž mohly zajiždět kočáry. Jako nový významný prvek se v baroku objevily zámecká divadla. Kromě velkých zámků vyrostlo zároveň velké množství drobnějších zámeků, loveckých nebo určených pro správu jednotlivých panství. Městské paláce byly protiváhou zámků jako přechodná obydlí šlechty v hlavním městě a soustředily se pokud možno do blízkosti panovníkova sídla, sídla jeho zástupců nebo vysokých zemských úřadů. I u paláců se zvýšilo první patro, jehož střední okno se architektonicky spojil s portálem a později je vystřídaly dveře na balkón nad vstupním portálem. Paláce se oproti zámkům většinou řadily do sevřené městské zástavby. Půdorys uliční sítě, někdy i starší jádro nebo několik původně samostatných domů způsobily, že průčelí paláce se třeba i dvakrát lomilo. (9)

1.2 Jean Baptiste Mathey (1630–1696)

Francouzský architekt, stavitel a malíř se narodil roku 1630 ve francouzském Dijonu. Vyučil se malířem, přesto se do dneška nepodařilo objevit žádné jeho malířské dílo. Nějakou dobu strávil v Římě, který byl tehdy největším uměleckým centrem Evropy. Matheyho tvorba totiž nevykazuje žádné výrazné vlivy tehdejší francouzské architektury, ale jednoznačně je v ní vliv italské, zejména římské, architektury. Pravděpodobně pracoval jako kreslič v některém římském architektonickém ateliéru. To mu dávalo možnost poznat tehdejší nejmodernější architektonické realizace, ale i dokonce nerealizované projekty.

Matheyho příchod do Čech v roce 1675 předznamenává architektonicky nástup vrcholného baroka v Čechách. Zde spolupracoval s pražským arcibiskupem Janem Bedřichem z Valdštejna. Při této spolupráci velmi dobře zužitkoval své působení v Římě. Většina jeho realizací byla prováděna pro arcibiskupa a s ním spřízněné šlechtice a církevní řády. Mezi jeho zákazníky patřili například Šternberkové, Šlikové, Valdštejnové nebo Pražský hrad. Do české barokní architektury uvedl typ trojkřídleho zámku s ústředním hlavním sálem a s pavilónovým převýšením středu (např. zámek Trója) a dispozici chrámu na půdorysu řeckého kříže s hlavním prostorem zaklenutým oválnou kupolí (např. kostel sv. Františka Serafinského). Dále se uplatnil jeho přístup pilastrů, lizénových rámců, lizén a jednoduchých rámu u oken. V detailech byl v duchu římského akademismu střízlivý, vzorem mu byly architektury římského typu. U jeho staveb lze prokázat hlubokou znalost a základní význam římské architektury 17. století včetně děl vznikajících v době jeho římského pobytu. Jean Baptista Mathey byl nejvýznamnější osobností české architektury poslední čtvrtiny 17. století. Jeho význam pro architekturu českého baroka je však dosud nedoceněn. Mathey byl velmi poučený projektant, který navazoval na díla velkých mistrů, výhradně však římských. Zdroje jeho inspirací však zdaleka konzervativní nebyly, ale naopak aktuální v římské tvorbě třetí čtvrtiny 17. století. Navazoval na proud, jehož hlavním představitelem byl Carlo Rainaldi. Ovlivněný jeho produkcí, přinesl Mathey do Čech myšlenky a principy římského vrcholného baroka, i když ne tak v radikální verzi. (3, 7)

K jeho nejznámějším stavbám v Praze patří zámek Trója, kostel sv. Františka Serafinského, Arcibiskupský a Toskánský palác na Hradčanském náměstí, přestavba Jízdárny Pražského hradu. Podílel se i na přestavbě Strahovského kláštera. Mezi další Matheyho realizace v Čechách patří například přestavba Duchcovského zámku,

schodiště na zámku Červený hrádek v Jirkově, kostel sv. Michaela archanděla v Litvínově, podílel se na přestavbě kláštera v Plasích.

Jean Baptista Mathey zemřel roku 1696 v Paříži. Po jeho smrti přebírá a dokončuje jeho zakázky Jan Blažej Santini. Důvodem může být i to, že pracoval u Matheyho otce. Pravděpodobné je, i že se u Matheye vyučil. Bezpečně totiž víme, že Santini nebyl vyučen u příslušníka stavitelského cechu. Navíc i Santini pracuje s římským architektonickým tvaroslovím se stejnou jistotou jako předtím Mathey. Santini přebírá i okruh stavebníků a ve svém díle na Matheyho navazuje. Společné mají i to, že ani jeden z nich nebyl architektem vyučeným podle cechovních regulí. (10, 11)

1.3 Sakrální stavby J. B. Matheyho

Jean Baptista Mathey realizoval většinu staveb pro pražského arcibiskupa a církevní řády. Do církevních staveb přinesl dispozici chrámu na půdorysu řeckého kříže s hlavním prostorem zaklenutým oválnou kupolí. I v těchto případech se inspiroval římskými stavbami. V případě řešení kostela sv. Františka Serafinského řádu českých křížovníků je zřejmá Matheyho inspirace návrhy Carla Rainaldiho pro dvojici mariánských kostelů na Piazza del Popolo v Římě. Tento příklad potvrzuje starší domněnku o tom, že svou architektonickou kvalifikaci získal Mathey teprve v Římě a to právě v ateliéru Carlo Rainaldiho, který patřil k nejvýznamnějším tvůrcům římského centra od 40. let 17. století. Stavba křížovnického kostela na Starém Městě představuje významný příklad barokních staveb, zvláště v oblasti církevní architektury. Pražské kostely, které jsou spojovány s Matheyho jménem spojuje jeden společný rys. Všechny jsou různými půdorysnými variantami zpodělněné centrály, které se v naší architektuře výrazně prosadily až v pozdějším období. (3)

1.3.1 Kostel sv. Františka Serafinského

Centrální stavba křížovnického kostela sv. Františka Serafinského představovala z architektonického hlediska výrazný předěl v barokním stavitelství v Čechách. Kostel dnes patří mezi nejhodnotnější pražské církevní památky. Nahrazení středověkého řádového kostela sv. Ducha novostavbou bylo připravováno již několik let před započítím stavby. První tři plánované varianty pro stavbu nového kostela vypracoval Giovanni Domenico Orsi. Po jeho smrti v roce 1679 převzal úkol Jean Baptista Mathey. Hlavním inspiračním zdrojem křížovnického kostela byly projekty Carla Rainaldiho v Římě. Stavební akce započala bouracími pracemi již v roce 1679 a hrubá stavba byla zcela dokončena v roce 1685. Na práce dohlíželi stavitelé Gaudenzio Tasanova, Giovanni Domenico Canevalle a Šimon Steyer. Kostel byl vybaven a vyzdoben v letech 1684–1687 a vysvěcen arcibiskupem Janem Bedřichem z Valdštejna 27. června 1688 na počest sv. Františka z Assisi. Stavba kostela zásadně změnila situaci na Křížovnickém náměstí. Mathey se musel potýkat s problémem poměrně malého prostoru pro stavbu a blízkosti dominantních budov. Doposavad byl dominantou prostranství jezuitský kostel sv. Salvátora s monumentálním průčelím, komponovaný na průhledy od Karlova mostu. Křížovnický kostel rázem skvěle zapadl do tohoto prostoru a jeho nádherná kupole plnila stejnou funkci pro pohledy od Malé Strany a z Karlova mostu. Matheyho stavba povýšila malou plochou na jeden z nejuznávanějších urbanistických celků se samými

monumentálními architekturami, které společně vytvářejí jedinečný celek. Proto je toto náměstí považováno mnoha i současnými významnými architekty za jedno z nejkrásnějších na světě.

Členění interiéru kostela je neméně novátorské jako jeho vnějšek. I v řešení interiéru navazuje Mathey na římské architektonické ideje. Myšlenka proložení oválu s křížem však nebyla v Římě v 17. století realizována. Průčelí kostela obrácené do Křižovnického náměstí se vyznačuje bosováním. Střední část tvoří pilastry rozčleněný rizalit, který nahoře zakončuje trojúhelníkový štít s velkým oknem. Kostel je na průčelí zdoben kopii soch M. V. Jäckla z let 1722–1724 (sochy sv. Anežky České, sv. Víta, sv. Františka z Assisi, sv. Václava a sv. Ludmily). Po stranách vchodu stojí sochy Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého od J. A. Quittainera z roku 1758.

Velmi vysokou uměleckou úroveň a hodnotu má interiér kostela. Stěny, členěné mramorovými pilastry, zdobí postavy světců a světic od J. a K. Süssnerů a M. V. Jäckla. Na klenbu kupole namaloval v letech 1722–1723 Václav Vavřinec Reiner velmi hodnotnou a rozměrnou fresku Posledního soudu. V boční kapli se nachází pozdně gotická socha Madony z r. 1482 a před kaplí je cínová křtitelnice z roku 1483.

V suterénu současného chrámu, tedy v prostorách původní gotické svatyně, se nachází pohřebiště s náhrobními deskami významných osobností řádu křižovníků. Zbytky gotického kostela se zachovaly v kryptě chrámu. Při kostele stojí klášter řádu českých křižovníků s červenou hvězdou. Jako jediný čistě český mužský církevní řád vznikl v roce 1234 především přičiněním Anežky Přemyslovny při klášteře sv. Anežky jako špitální bratrstvo, tedy řád zaměřený na lékařskou a špitální činnost. Roku 1237 byl oficiálně ustanoven papežem Řehořem IX. jako samostatná řehole. Od roku 1252 se symbolem křižovníků stal červený kříž s hvězdou. Příslušníci řádu křižovníků s červenou hvězdou měli za úkol starat se o bezpečnost na Juditině mostě (stejně pověření měli na druhé straně johanité). Řeholníci zároveň vybírali mýtné a clo. Jelikož posláním křižovníků bylo kromě ochrany mostu také pečovat o nemocné a chudé, husité klášter jako jeden z mála v Čechách ušetřili před zničením. V současnosti patří klášter opět řádu křižovníků s červenou hvězdou, který veřejnosti zpřístupnil galerii s ukázkami uměleckých děl ze sbírek ve vlastnictví řádu.

Při nároží stojí tzv. vinařský sloup se sochou sv. Václava, patrona vinařů, od J. J. Bendla z roku 1679. Světec je znázorněn v brnění a plášti, s knížecí čapkou na hlavě a s kopím s praporem a štítem v rukou. Původně plastika stála před Staroměstskou mosteckou věží u domu, ve kterém sídlil úřad pražského perkmistra, správce pražských

vinohradů. Na dnešním místě se sloup nachází od roku 1848. Okolo sloupu jsou zbytky dlažby z bývalého Juditina mostu z 12. století. Jedná se o nejstarší dochovanou dlažbu v Praze. (4, 6, 7, 11, 12)

1.3.2 Kostel s. Josefa

V případě křižovnického kostela je Matheyho autorství jisté, ale v případě malostranského kostela sv. Josefa při klášteře bosých karmelitánek je otázka autorství projektu kostela složitější. Samotná stavba kostela sv. Josefa započala roku 1681. Položení základního kamene se zúčastnil i císař Leopold I. (připomíná to panovníkův znak na vstupní straně). Záhy ovšem stavba narazila na značné problémy. Výkopy základů, jehož průčelí mělo stát v uliční linii, poškodily totiž zdi sousedního lobkovického domu a práce byly na protest knížete Lobkovice pozastaveny. Předpokládá se, že projekt z roku 1673, podle kterého se stavělo, byl dílem Jeana Baptisty Matheyho. Stavební činnost obnovená po urovnání sporu teprve roku 1687 probíhala již podle projektu zpracovaného jiným architektem. Architektura samotné lodi kostela má ovšem blíže k Matheyho dílům. Kostel byl vybudován v letech 1686–1692 a za autora stavby je také považován A. Paris.

Bývalý karmelitánský klášterní kostel sv. Josefa má raně barokní polosloupky a pilastry a členěné bosované průčelí nizozemského typu se sochařskou výzdobou od M. V. Jäckla z roku 1691.

Oválný interiér s kopulí, prolamovaný množstvím kaplí s kněžištěm, vyniká oltáři od M. Nonnenmachera z konce 17. století se sochami od M. V. Jäckla a obrazy od P. J. Brandla a kazatelnou z 2. poloviny 18. století.

Roku 1782 byl klášter karmelitek zrušen a do jeho budov nastěhován řád anglických panen, který zde působil až do roku 1920, kdy se zde usídlilo ministerstvo financí. (4, 6, 7, 11)

1.3.3 Kostel Panny Marie ustavičné pomoci a sv. Kajetána

Kostel Panny Marie u kajetánů si nechal v letech 1691–1717 postavit vedle svého kláštera řád kajetánů (theatinů). Autorem původního a neuskutečněného projektu kostela byl světově proslulý architekt a člen theatinského řádu Guarino Guarini. Projekt byl odmítnut, protože značně předběhl svoji dobu. Autorství realizovaného projektu není jisté, je ale přisuzován J. B. Matheyemu. Původně na tomto místě stávaly dva obytné domy. Nacházela se zde i Strahovská brána, která byla součástí hradebního

opevnění a byla zbořena v roce 1711. Základní kámen ke kostelu položil arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna roku 1691. Kostel má půdorys řeckého kříže a jednoduché průčelí směřující do Nerudovy ulice. To bylo dostavěno v letech 1707–1717 Janem Blažejem Santinim. Santini také změnil půdorys ramen příčné lodi, oddělil původně otevřené kaple po stranách kněžiště a vložil do nich empory, upravil portály, průchody a okna a kostel zaklenul. Roku 1717 byla stavba vysvěcena. Kostel je spojen s klášteřem vřetenovým schodištěm od J. B. Santiniho.

Interiér kostela je převážně barokní. Hlavní oltář je vyzdoben řezbářskými pracemi J. O. Mayera a plastikami M. V. Jäckla. Pravý oltář zdobí obrazy sv. Tekly je od F. X. Palka, Rodina Páně od M. Halwachse a Panna Marie se sv. Kajetánem od F. Rothmayera. Levá kaple je vyzdobena obrazem sv. Kajetána od F. Rothmayera. Kostelní varhany pochází z roku 1757 a jsou dílem V. Beera.

Theatini neboli kajetáni byl katolický řád řídící se augustiniánskou řeholí. Založil ho roku 1524 v Římě Gaetano di Thiene, který zemřel roku 1547 a svatořečen roku 1671 jako sv. Kajetán (podle toho kajetáni), a Giampietro Caraffa, v té době biskup v Chieti (latinsky Theate a odtud název theatini). V českých zemích působila kolej založená Bernardem Ignácem z Martinic v roce 1648. Na místo malostranské koleje se přestěhovali roku 1672 a nejprve sloužili v kapli Panny Marie Einsiedelské na rampě hradu. Roku 1783 byl řád a klášter zrušen, kostel uzavřen a určen k prodeji. Kostel na naléhání místních obyvatel dostalo do správy Bratrstvo Božské Prozřetelnosti, které u kostela udržovalo administrátora. Klášter koupil roku 1793 hrabě Rudolf Morzin. Ve 30. letech 19. století se v refektáři konala divadelní představení, kde působil i Josef Kajetán Tyl. Později byl klášter činžovním domem. Roku 1869 jej koupila císařovna Marie Anna a téhož roku sem přišli redemptoristé. Ti po renovaci zasvětili kostel Panně Marii Božské prozřetelnosti. V roce 1950 jim stavby zabavil stát a po krátkém využívání jako domov mládeže připadl celý komplex ministerstvu vnitra. Kostel ovšem zůstal ve správě římskokatolické církve. V září 2005 byl kostel redemptoristům navrácen. (6, 7, 11, 13, 14, 15)

1.3.4 Kaple sv. Rocha

U bývalého vchodu v nejstarší části olšanského hřbitova stojí barokní kaple sv. Rocha, sv. Šebestiána a sv. Rozálie z let 1680–1682, kterou nejspíše podle projektu J. B. Matheyho vybudoval stavitel J. Hainric. Jeho zasvěcení ochráncům proti moru připomíná okolnosti vzniku hřbitova. Po zrušení olšanského farního kostela sv. Kříže

v roce 1842 se hřbitovní kaple stala farním kostelem Povýšení sv. Kříže. Objekt zaujímá elipsovité půdorys a nahoře jej zakončuje kopule.

Interiér člení liché arkády s tribunami. Do první arkády vymaloval v roce 1766 Josef Stetter fresku představující litanii. V interiéru zaujme především pseudorenesanční hlavní oltář z roku 1879 od E. Veselého a obraz sv. Rocha od I. Raaba z období kolem roku 1760. (4)

1.3.5 Strahovský klášter

Klášter na Strahově patří mezi nejceněnější církevní památky v Čechách a představuje jednu z hlavních dominant Prahy. Založil ho z popudu olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka v roce 1140 král Vladislav II. se svou manželkou Gertrudou. Zakladatelé měli v úmyslu zde vytvořit pohřebiště panovníků a dalších předních osobností. Nakonec sem byla uložena jen těla Vladislava II., Gertrudy a Zdíka. Měli zde působit řeholníci sv. Augustina, ale roku 1142 sem přišli premonstrátsí mniši z porýnského Steinfeldu. Jejich řád vznikl v roce 1120 a rychle se šířil po Evropě. Ve druhé polovině 12. století se stavělo ještě v románském stylu. I přes následující úpravy si klášter na mnoha místech zachoval zdivo z období založení a řadí se mezi nejsložitější románské objekty v Evropě. Zaujímal půdorys nepravidelného čtyřúhelníku a jeho středem byl rajský dvůr obklopený ambitem. Do areálu patřily objekty s kapitulní síní, refektářem a dalšími prostory, dále kostel, špitál, hospodářské budovy, mlýn, zahrada s obydlím opata a opevnění. Požár v roce 1258 způsobil, že ve 2. polovině 13. století komplex získal řadu gotických prvků. V letech 1568–1612 na Strahově působil Jan Lohelius, zastávající několik let zdejší opatský úřad a mající velkou zásluhu na rozvoji kláštera. Na Strahově se zasloužil o přestavbu chátrajícího kostela, zřízení dílen a nové zahrady a renesanční rekonstrukci opatství a konventu. Důstojným Loheliovým pokračovatelem v opatském úřadu se roku 1612 stal Kašpar Questenberk, který prodloužil kostel směrem k západu, vybudoval klášterní pivovar, špitál sv. Alžběty na Pohořelci a kolej sv. Norberta pro studium řádových bratří. Roku 1627 Strahovu přidalo na významu přivezení ostatků sv. Norberta, nacházejících se tehdy v Magdeburgu okupovaném Švédy. Ke klášteru patřily vlastní hospodářský dvůr, pivovar, špitál, ves Pohořelec a vinice a zahrady na Petříně. Mezi roky 1671–1674 zde působil architekt Giovanni Domenico Orsi, který vybudoval novou knihovnu. Po roce 1682 se pod vedením Jeana Baptisty Matheyho uskutečnila barokní přestavba jižní části konventu a opatství. 18. století přineslo klášteru výrazný duchovní rozkvět. Stavební práce si

vyžádal zdejší pobyt francouzských vojáků v roce 1742 a pruské bombardování v roce 1757. I. J. Nepomuk Palliardi vytvořil v letech 1783–1785 barokně klasicistní průčelí knihovny. Rušení klášterů za reforem císaře Josefa II. se Strahovu vyhnulo, protože bylo pokládáno za badatelské centrum. V roce 1950 museli řeholníci klášter opustit, aby zde vznikl Památník národního písemnictví. Otevřen byl roku 1955 a formou muzea představuje dějiny české literatury. V roce 1990 byl klášter obnoven a premonstrátské řeholníci v něm znovu působí. Rozlehlý klášterní komplex tvoří dva kostely, klášter, prelatura, knihovna a hospodářské budovy.

Dominantní stavbou strahovského kláštera je opatský kostel Nanebevzetí Panny Marie, kterému papež Jan Pavel II. v roce 1992 udělil titul Basilica minor, náležící zvláště významným svatyním. Projekt dnešní podoby kostela vypracoval Giovanni Battista Bossi de Campione. Po Chrámu sv. Víta se stal druhou největší svatyní v Praze. V letech 1630–1631 proběhla výstavba západní předsíně. Vysoká účast na poutích při ukládání ostatků sv. Norberta si vyžádala prodloužení objektu směrem k západu o 7 m. Před rokem 1727 získal objekt ve stylu vrcholného baroka nové západní průčelí. Mezi roky 1742–1751 architekt A. Lurago vtiskl fasádám pozdně barokní vzhled a krátce poté ve stejném stylu přeměnil také interiér. Trojlodní kostel si zachoval svůj půdorys z románského období. Hlavní loď dosahuje délky 63 m, šířky 10 m a výšky 16 m. Vnitřní prostor rozdělují dvě řady arkád na tři lodě. Pod jižní věží a v kaplích při chóru se zachovaly zbytky gotických žebrových kleneb, jinak objekt v 17. století překlenula barokní klenba. Původní hladké vnitřní stěny získaly v období baroka fresky s motivy ze života Panny Marie. Hlavní oltář z umělého mramoru vznikl roku 1765 v dílně Josefa Lauermanna a zdobí jej reliéf Nanebevzetí Panny Marie, sousoší Nejsvětější Trojice a sochy premonstrátských světců od I. E. Platzera. Mohutné varhany vytvořil roku 1746 varhanář J. F. Fassman. Hrával na ně i W. A. Mozart.

Hlavní vstup do kláštera vede z Pohořelce barokní bránou z roku 1742 od architekta A. Luraga, zdobená sochou sv. Norberta z dílny J. A. Quittainera. Na nádvoří stojí kamenný sloup s barokní sochou sv. Norberta z 2. poloviny 17. století. V sousedství chrámu u zdi kaple sv. Norberta se nachází sousoší blaženého Heřmana a Panny Marie od J. A. Quittainera. První budovou komplexu určenou pro bydlení, práci a vzdělávání řeholníků je někdejší budova generálního provizoriátu, navazující na severní straně na kostel, z roku 1718. Na levé straně hlavního nádvoří stojí od druhé poloviny 16. století prelatura, upravena v letech 1680–1698 podle projektu J. B. Matheyho stavitelem Silvestrem Calonem a po něm Markem Antoniem Canevallem. Objekt

obsahuje bývalou opatskou jídelnu, jejíž strop zdobí štukování a freska Hostina krále Baltazara z roku 1743 od S. Noseckého. Čtyřkřídlá budova konventu vznikla na místě středověkého objektu. Z původní románské kanonie ze 2. poloviny 12. století se zachovalo například románské cellarium v západním křídle. Převážně raně barokní objekt svírá rajský dvůr s bazénem. Ambit získal svůj dnešní vzhled v letech 1614–1618. Na stěně kapitulní síně se zachovaly zbytky románských sdružených oken. Vrcholně barokním vestibulem se vchází do bývalé kapitulní síně z 12. století. Následuje zimní refektář se štukovou výzdobou. Svou výzdobou upoutá letní refektář, označovaný jako nejreprezentativnější místnost kláštera, s freskami od S. Noseckého. Zvenku letní refektář zaujme výrazným rizalitem od J. B. Matheyho z doby kolem roku 1690. Na nádvoří nechal císař Rudolf II. jako díkůvzdání za odvrácení morové nákazy roku 1599 vystavět pozdně renesanční kostelík sv. Rocha, nesoucí některé gotizující prvky. Objekt, který původně sloužil jako strahovský farní kostel, byl postaven v letech 1603–1612. Jedná se o centrální stavbu na půdorysu kříže.

Knihovnu v západním křídle vybudoval v barokním stylu v 70. letech 17. století Giovanni Domenico Orsi a o 100 let později vytvořil na přání opata Mayera architekt I. J. N. Palliardi její barokně klasicistní průčelí. Zvláštností objektu je, že byl dostavován postupně podle rozrůstajícího se množství knih. Knihovnu tvoří také dva knihovní sály - Teologický a Filozofický. Strahovský knihovní fond čítá okolo 200 000 svazků knih. Najdou se zde mimo jiné staré tisky z 16. až 18. století, více než 1500 svazků prvotisků a okolo 3000 rukopisů. Zdejší knihy mohou opouštět klášter jen za velmi přísných podmínek. O starostlivé péči o knihy svědčí nařízení, že do knihovny nesmí nikdo vstoupit se světlem či žhavým uhlím a nikdo v ní nesmí pobývat po půl osmé. Na zvláštním místě se zde nacházely i zakázané knihy. Mezi nejvzácnější svazky patří evangeliář z 2. poloviny 9. století s bohatou výzdobou obálky. V knihovním komplexu se také nachází kabinet kuriozit, sestavený v 18. století, pocházející z pozůstalosti barona Karla Jana Ebena. Představuje zejména přírodovědné sbírky (mořská fauna, hmyz, minerály, napodobeniny plodů), několik archeologických nálezů a vojenské památky (např. husitské zbraně). Spojovací chodba mezi knihovními sály obsahuje regály s množstvím lékařských, alchymických, právnických a dalších odborných svazků. Strahovskou obrazárnu založil v roce 1836 opat Jeroným II. Josef Ziedler. Obrazárna zahrnovala středověká i pozdější díla. Strahovská sbírka obrazů má dnes více než 1500 pláten a množství plastik, což ji řadí mezi nejvýznamnější soukromé sbírky ve střední Evropě. Náleží sem také sbírka grafiky, která obsahuje okolo 30 000 kreseb a

tisků. Součástí klášterní sbírky je také nábytek, sklo, porcelán, kamenina, výrobky z cínu, liturgické předměty a textil.

Východní část strání Petřína vyplňuje Velká strahovská zahrada s výměrou 11 ha. Ke klášterním zahradám patří Rajský a Knihovni dvůr, obklopené budovami, Opatská zahrada přiléhající k budově prelatury, a Konventní zahrada, na jižní straně konventu. Klášterní zahrady sloužily pro pěstování zeleniny a bylin, jako vinice, štěpnice a ovocné sady. Opatská a Konventní zahrada vznikly v 17. století podle návrhu G. B. Bossiho. V letech 1682–1700 konventní zahradu barokně upravil Jean Baptista Mathey. (4)

1.3.6 Kaple sv. Kláry v Tróji

Drobná kaplička sv. Kláry stojí na vrcholu stejnojmenné vinice, rozkládající se ve svahu nad Trójským zámekem. Kaple, vybudovaná v barokním stylu v 17. století, vytváří pohledovou dominantu nejen nad zámekem, ale také nad celou Trójou. Nechal si ji postavit Václav Vojtěch ze Šternberka, a protože pro něho pracoval právě architekt J. B. Mathey, lze se domnívat, že jde pravděpodobně o jeho dílo. Kaple byla zasvěcena sv. Kláře, patronce a jmenovkyni stavebníkovy manželky Kláry Bernardiny – svobodné paní z Malzanu. První žádost o povolení stavby kaple podal již v létě roku 1691. Stavbu odůvodňoval tím, že se lidé žijící v okolí zámku kvůli častým záplavám nemohli účastnit bohoslužeb. Pražská arcibiskupský konzistoř hraběti vyhověla a povolení vydala. Ke stavbě pravděpodobně nedošlo, protože v arcibiskupském archivu jsou ještě další dvě žádosti a to z roku 1694 a 1695.

Kaple je v jádru prostou barokní stavbou, upravenou nejprve ve druhé polovině 19. století a po požáru v roce 1924 dostala novou střechu se sanktusníkem. Poslední opravou prošla kaplička v roce 1996. Kaple má obdélníkový půdorys a je zastřešena sedlovou střechou.

Interiér kaple je velmi prostý. Tvoří ho jediná místnost s cihlovou podlahou a plochým stropem. Mobiliář kaple se změnil, protože byla několikrát vykradena. Ještě na počátku 20. století byl nad oltářem obraz sv. Kláry pozdvihující monstranci a po stranách visely obrazy představující Bolestnou Pannu Marii a umírajícího poustevníka. Dnešní oltář byl pořízen kolem roku 1924, obraz nad ním je barokní a nechali ho sem umístit strahovští premonstráti.

Památkově chráněná je také vinice, rovněž zasvěcená sv. Kláře. Dnes již pouze 2 dochované vinice připomínají období středověku, kdy byly vinnou révou osázeny

všechny vhodné svahy v nadprůměrně slunečné Trojské kotlině. Tato vinice zde byla pravděpodobně již za vlády Václava II. S určitostí zde vinice byla za vlády Karla IV. Díky nařízení z 16. února 1358 o zakládání vinic a to do vzdálenosti 3 pražských mil od Prahy byly všechny vhodné pozemky osázeny révou. Součástí vinic je i pohledově dominantní viniční domek čp. 34. Jedná se o barokní stavení a je jedním z mála dochovaných viničních stavení. (4, 16, 17)

Za zmínku také stojí, že na místě dnešní budovy Obecního domu stál arcibiskupský seminář, který zde zřídil pražský arcibiskup ve 30. letech 17. století. Jeho součástí se stal i **chrám sv. Vojtěcha**, postavený v letech 1694–1697 podle projektu J. B. Matheyho, s výzdobou od malířů M. L. L. Willmanna a J. K. Lišky. Když se seminář v 70. letech 18. století přestěhoval do Klementina, přešly stavby do majetku vojska, které je vlastnilo až do roku 1900. V letech 1902–1903 pak došlo, v rámci programu asanace, ke zbourání celého objektu včetně chrámu sv. Vojtěcha. Na místě semináře pak vyrostla budova Reprezentačního domu obce pražské, známý jako Obecní dům. (11)

1.4 Palácová architektura J. B. Matheyho

Vývoj palácové architektury v době baroka, zejména v raném baroku, podpořilo vylištění města náboženskou perzekucí a konfiskací nemovitého majetku nekatolických exulantů. Nejpočetněji se na stavbě pražských barokních paláců uplatnila hraběcí rodina Thun-Hohensteinů. Rod severoitalského původu zaujal významné místo v středoevropské šlechtické byrokracii duchovní i světské, což vyžadovalo určitou stavovskou reprezentaci. Bohatství rodu umožňovalo i tak nákladné stavby, jako právě paláce byly. Dokladem thunovské stavební kulturnosti je Toskánský palác, jehož autorem je právě J. B. Mathey. Ten stojí také za raně barokní přestavbou Arcibiskupského paláce na Hradčanském náměstí. Matheyho přínosem do českého stavitelství je nový směr barokního římského klasicismu. Oproti svým pražským předchůdcům se jeví jako tvůrčí projektant. Jeho stavby nezapřou italský stavební styl římské architektury 17. století, již vyrovnával časové opoždění českého stavitelství za uměním evropské kultury a obohacoval jeho obsah. Oba paláce, jako ostatně všechny Matheyho stavby, mají citlivý ohled na okolí. Přináší novou členitost obrysu i hmoty, která slouží vnitřnímu řešení, přísnou proporční i tvarovou ukázněnost a střídmost detailu. V tom se zračí francouzský původ autora staveb, který se dovedl učit od vůdčích představitelů baroka stejně jako z architektury své vlasti (označované podle panovníků) a přebíral jen struktivní výraz, jako lizénové či prosté nadokenní štíty. Jím rytmičuje plochu pater místo tehdy běžných pilastrů. Průčelí člení rizality, jež zdůrazňuje dole edikulami portálů s balkony, nahoře střešními altány, odvozenými z italských vil. Novým je u něho podtržení vnějšího vzhledu lomenými nebo segmentovými nadokenními štíty. K specifickým Matheyho článkům ve světské architektuře patří také atika. Matheyho paláce jsou zajímavější, členitější v hmotě i v obrysu, mají výraznou tvář. U Matheyho staveb vidíme určitý pokrok, mřící k názoru architektonické tvorby 18. století, jaký nedlouho poté spatřujeme u některých dalších pražských palácových staveb, jejichž původ je spojován se jménem Jana Santiniho. Je to bosování přízemí a především sloučení pater průčelí v jednolitý plošný celek. Matheyho původu se tak může zdát i stavba Kaiserštejnského paláce na Kampě (dnes Lichtenštejnského). Lze soudit, že od Matheyho je jen základní koncepce stavby, zatímco realizaci, spadající do doby, kdy zde Mathey už nežil, prováděl některý z jeho nástupců. Se stylem staveb J. B. Matheyho do značné míry souvisí i původní podoba Vernierovského paláce v ulici Na Příkopě (dnes Slovanský dům). Jeli účast na těchto dvou palácích hypotetická, pak s určitostí víme, že se tento architekt podílel na

přípravách stavby paláce Šternberků na Hradčanech. Stavebníkem byl Václav Vojtěch ze Šternberka, pro nějž Mathey krátce předtím navrhl zámek Trója. Odtud i úmysl hraběte zaměstnat Matheyho na realizaci zimního pražského paláce. Bohužel během příprav stavby Mathey odešel a tak dílo vyznívá jako výsledek zcela nového směru vídeňské vrcholně barokní orientace. (1)

1.4.1 Jízdárna Pražského hradu

Značnou část ulice U Prašného mostu, která vede k severní bráně Hradu, ohraničuje rozsáhlý komplex Jízdárny Pražského hradu. Od roku 1572 zde stávala menší jízdárna, která již po desítkách let provozu nevyhovovala svému účelu. Hrabě František Josef Šlik, prezident České komory, dokázal i přes odpor Dvorské komory ve Vídni prosadit projekt vybudování reprezentativní jízdárny, která by se mohla měřit s honosnou jízdárnou Albrechta z Valdštejna. Za císaře Leopolda I. se tak ke konci 17. století uskutečnila podle návrhu arcibiskupského architekta J. B. Matheyho a pod vedením Giacoma Antonia Canevalleho výstavba rozměrného barokního objektu. V letech 1696–1697, po smrti Matheyho, vyrostlo směrem k Jelenímu příkopu podstatně užší křídlo, sloužící jako vyhlídkové lóže vnitřního dvora (Letní jízdárna). Budova byla určena pro jezdecký výcvik a jezdecké zábavy šlechtického panstva, což připomínají dvě plastiky na průčelí. V letech 1948–1949 proběhla adaptace objektu podle projektu architekta Pavla Janáka, zahrnující mimo jiné konzervaci trámového krovu a proražení nových arkádových oken. Zároveň byly vnitřní prostory upraveny pro výstavní účely. Otevřená část jízdárny se tehdy zčásti změnila v garáže, na jejichž střeše vznikla zahrada. Budova zaujímá půdorys 92 x 40 m.

Barokní okrové průčelí člení vysoké toskánské pilastry. Vstupní fasáda je zdobena štukovými reliéfy skákajících koní, zbraní a poprsím Turka a mouřenína od G. P. Palliardiho. Reliéf císařského orla byl po roce 1918 odstraněn. Úzká galerie má na straně do ulice pouze slepá okna. Dobu přestavby jízdárny po požáru roku 1760 připomíná jednoduchý strop z mohutných trámů.

Do jízdárenského dvora se vstupuje branou, která je kopií původní, zbořené při stavbě kolektoru v 80. letech 20. století. Na místě dvora se dříve nacházela vinice, kterou ke konci 16. století nahradila tesařská osada. Později zde vyrostlo několik obytných a hospodářských budov, z nichž se zachoval dům lovčího a stáj s kovárnou (dnes sklady a dílny).

V současnosti se zde nachází významná pražská výstavní síň, kde jsou pravidelně pořádány výstavy významných umělců. (4, 10, 18)

1.4.2 Arcibiskupský palác

Arcibiskupský palác stojí v sousedství Pražského hradu na Hradčanském náměstí. Jeho nejstarším jádrem je dům Gryspekovský, rezidence vysokého úředníka České komory a důvěrníka Ferdinanda I. Roku 1526 dům Ferdinand I. koupil jako nové sídlo obnoveného pražského arcibiskupství. Palác vznikl v 16. století a do dnešního dne prodělal mnoho přestaveb. V letech 1562–1563 byla provedena vrcholně renesanční přestavba hradním stavitelem Hansem Tyrolem, patrně podle projektu Bonifáce Wohlmuta. Z této doby se zachovaly zbytky psaníčkových sgrafit a torza sgrafitové figurální výzdoby. V letech 1575–1576 následovalo vybudování kaple sv. Vojtěcha Italem Ulrico Aostallim, ta však byla v roce 1879 při dostavbě odstraněna. Za působení arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé byla v prvním vybudována nová kaple zasvěcená sv. Janu Křtiteli, sv. Oldřichovi a svatým zemským patronům. Zásadní přestavba proběhla za arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna, kdy Arcibiskupský palác získal celistvý, monumentální vzhled, který je pro budovu charakteristický dodnes. V roce 1675 povolal arcibiskup Jeana Baptista Matheyho, aby palác přestavěl. Podařilo se mu vyřešit základní urbanistické úkoly a dotvořit podobu náměstí. Funkčně i esteticky propojil Arcibiskupský a Thunovský palác s ostatními budovami. Přestavbu řídil Francesco Lurago. Díky Matheymu budova Arcibiskupského paláce získala svůj blokový charakter a na jižní křídlo byl přistavěn charakteristický nadstřešní pavilon - belveder. Z této přestavby zůstalo do současnosti zachováno vnější průčelí západního křídla, hlavní portál ze sliveneckého mramoru, střešní altán a průjezd. Nad portikem paláce také Mathey zanechal svou značku - trojúhelník a letopočet 1676. Mathey uchoval dispozici o třech křídlech ve tvaru obráceného písmene U. Do komplexu byly začleněny nové stáje, hospodářské dvory a starý renesanční letní pavilon v severní části. Čelní křídlo stavitel opatřil středním rizalitem, mírně předstupujícím po celé výšce stavby a přerůstajícím do báňovitě zastřešeného belvederu. Vytvořil také mramorový, edikulový portál s římsou nesoucí balkon prvního patra. V letech 1722–1725 přistavěl k západnímu křídlu P. I. Bayer další trakt, vrcholně barokní biskupskou kancelář (konzistoř). Po zasypání příkopu mezi Pražským hradem a palácem při tereziánské přestavbě došlo k monumentální pozdně barokní modernizaci paláce v letech 1764–1765. Palác byl rozšířen až do dnešní podoby. Pražský arcibiskup Antonín Petr

Příchofský se tehdy rozhodl stavebně sladit vzhled reprezentativního vstupu Tereziánského paláce Pražského hradu s budovou arcibiskupství a pozval k této práci jednu z nejvýznamnějších osobností pražského stavitelství, českého architekta Jana Josefa Wircha. Jeho díla bývají obvykle označována jako pražské rokoko. Rozšířil palác o boční křídla, zvýšil ho o třetí patro, citlivě ozdobil průčelí novým rokokovým dekorem a nádvoří rozdělil pozoruhodným mostem s krytou chodbou na arkádách, jejíž střechu nesou dvojice sloupů. Belveder byl nově osazen sedlovou střechou a vepředu opatřen trojúhelníkovým štítem. Zvláštní roli dal Wirsch střednímu rizalitu nad balkónovým portálem. Důrazu na střed docílil mělkým, převýšeným výklenkem rámovanými sloupy. Do rozeklaného oblouku pak umístil tesaný znak arcibiskupa Příchofského. Rozšíření fasády změnilo poměr mezi výškou a šířkou a z původního velkého kompozičního čtverce Matheyho se stal obdélník. Celé zázemí, vnější průčelí západního křídla, boční vjezd a vstup do hospodářského dvora uchoval v Matheyho stylu. Po Wirschově přestavbě následovaly již jen drobné opravy a dílčí úpravy. V letech 1885–1896 proběhla historizující obnova v novobarokním stylu. K dalším opravám došlo až ve 20. století, kdy byly zrestaurovány renesanční sgrafita a vnitřní výzdoba.

Výzdoba a vnitřní prostory Arcibiskupského paláce připomínají život a duchovní dění několika historických období. Vnitřní výzdoba vyniká množstvím dřevorezeb a rokokového štku, překrásnými lustry, dobovým nábytkem, množstvím vzácného skla a porcelánu. Roku 1599 dal arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé v 1. patře vystavět palácovou kapli sv. Jana Křtitele a vyzdobit ji nástěnnými a nástropnými štukaturami a malbami, které vytvořil Daniel Alexius z Květné. Samotná kaple má ojedinělou vnitřní architekturu a výzdobu. Vzácný je především dřevěný obklad, který vyniká na pozadí bělostných stěn, klenby a štuků se zlacením. Uprostřed triumfálního oblouku je Ukřižovaný s Pannou Marií a sv. Janem pod křížem mezi sluncem a měsícem. V poli klenby vyobrazil Daniel Alexius z Květné Nejsvětější Trojici. V interiéru kaple jsou umístěny i dvě ostatkové měděné zlacené bysty sv. Petra a Pavla z doby kolem roku 1413.

Nejvýznamnějšími reprezentačními salony jsou Trůnní sál a jídelna ve druhé patře, které jsou zdobeny 9 pařížskými gobelíny s náměty Nové Indie. Jídelnu zdobí portrétní galerie pražských arcibiskupů. Mezi malířskými díly vynikají cykly Evangelistů a Církevních otců od Michaela Václava Halbaxe a podobizny Petra Brandla. (4, 6, 18)

1.4.3 Toskánský palác

Původně se na místě současného paláce, nazývaného také Thun-Hohensteinského, nalézalo několik gotických měšťanských domů, o nichž první zprávy pocházejí z poloviny 14. století. V průběhu staletí byly domy přestavovány a scelovány. Na konci 16. století nechali Lobkovicové spojit a přestavět tři domy ve větší objekt v pozdně renesančním stylu. V roce 1685 jej odkoupil Michal Osvald Thun z Hohensteinu s cílem vybudovat na místě vlastní reprezentativní sídlo. Hrabě Thun dokázal svůj skvělý odhad nejen výběrem prestižní a výhodné lokality, ale také výběrem architekta, který měl celou stavbu zrealizovat. Byl jím architekt Jean Baptista Mathey. Jeho barokní umění a jasně patrná italská inspirace se Thunovi zalíbily natolik, že se jej rozhodl angažovat do svých služeb. Mathey se náročné zakázky nezalekl a předložil plán paláce ve stylu římského klasického baroka, tvořeného čtyřmi křídly o třech patrech a vnitřním nádvořím. Zahájení stavby však oddalovaly neshody se sousedem Thunů, hrabětem Martinicem. Jeho protesty a námitky musel nakonec řešit císař Leopold I., který v roce 1690 vydal konečný verdikt a stavbu povolil. Hrabě Thun se však dokončení paláce nedožil. Po jeho smrti jej získal jeho bratr Maxmilián a následným dělením majetku jeho sestra kněžna z Lichtenštejna. V roce 1718 palác zakoupila Anna Marie Františka, vévodkyně Toskánská, a do historie paláce se zapsala nejen tím, že dodnes nese její rodové jméno, ale tak jeho faktickým dokončením a několika podstatnými změnami v původních návrzích. Tyto změny prováděl její dvorní architekt Václav Špaček. V následujících letech význam stavby upadal. V roce 1803 přešla toskánská panství na arciknížete Ferdinanda Habsburského, který se stal vévodou Toskánským. V roce 1847 se stal definitivně majetkem Habsburků. Od roku 1918 je Toskánský palác státním majetkem. Do objektu bylo umístěno Ministerstvo zahraničních věcí. Později byla většina odborů přestěhována do obnoveného Černínského paláce, nicméně i nadále sloužil potřebám MZV. V letech 1994–1998 se Toskánský palác dočkal celkové obnovy tak, aby odpovídal potřebám Ministerstva zahraničních věcí a své původní podobě jako paláce. Rekonstrukce paláce byla oceněna Grand Prix Obce architektů v kategorii Rekonstrukce. Toskánský palác je dnes památkově chráněná budova.

Dvoupatrový palác uzavřené dispozice svírá svými čtyřmi křídly obdélný dvůr. Hlavní průčelí směřuje do Hradčanského náměstí, jehož je dominantou. Výrazné prvky fasády zde představují dva sloupové edikulové portály podpírající balkony, dvojice erbů velkovévodů toskánských ve 2. patře nad portály a dva střešní dvoupatrové altány

spojené polopatrem s atikou, kterou zdobí na balustrádě plastiky. Jedná se o alegorii Sedmera svobodných umění, pravděpodobně od J. Brokofa. Na nároží budovy se nachází socha archanděla Michaela od O. Mosta z Padovy z doby kolem roku 1700 s erby Thun-Hohensteinů a velkovévodů toskánských. Okna v přízemí jsou obdélná a nesou přímé nadokenní římsy, okna v 1. patře, mimo rizality, nesou trojúhelné a segmentové frontony. Altánům vévodí obloukové okno. Fasádě při Loretánském náměstí vévodí z levé části loubí a sdružená okna. Výrazné prvky zadního průčelí pak představují dvě nárožní kašny, dílo S. Aichla, v nikách. Levou zdobí socha Poseidona, dílo J. Brokofa.

Při rekonstrukci paláce v letech 1994–1998 byly objeveny nástěnné fresky ze 17. století. Množství místností v přízemí si také dochovalo pozdně renesanční klenby, patra mají ploché stropy. Pozornost zaujme palácová kaple s nástropní freskou Ježíše Krista a Evangelistů. (11, 18, 19)

1.4.4 Dům U Červené lišky

Dům č.p. 480 na Staroměstském náměstí, zvaný též U srpů či U Zlatého vlka, má románské základy. Ve 14. století prodělal rozsáhlou gotickou přestavbu, doplněnou o pozdně gotické úpravy v průběhu 15. století. Na počátku 16. století byla fasáda doplněna o renesanční sgrafita. Současný vzhled získal dům raně barokní přestavbou z 90. let 17. století, jež je připisována J. B. Matheymu. Parterová část prodělala úpravy v 80. letech 19. století, podkroví bylo přistavěno ve 20. letech 20. století.

Dvoupatrový dům s pavilonovým nástavcem na nepravidelné parcele tvoří hlavní budova při Staroměstském náměstí, dvorní spojovací křídlo, obdélný dvůr a zadní stavení při Kožné ulici. Fasádě hlavního průčelí dominují v přízemí dva oblouky loubí, pilastry vysokého řádu v krajních osách a balustrová atika s bustami imperátorů. Původní domovní znamení na fasádě již chybí, je tam nyní pozlacený reliéf Panny Marie. Okna v 1. patře kryjí segmentové frontony, okna v 2. patře trojúhelné. Dvorní fasádě hlavní budovy vévodí v přízemí terasa a štukaturou zdobená nika s plastikou sv. Jana Nepomuckého ze 40. let 18. století od I. F. Platzera. Fasádě průčelí do Kožné ulice dominuje barokní vjezd.

Ve sklepech se zachovaly zbytky románské místnosti z 12. století. Většina místností v přízemí je klenuta raně barokní klenbou. Hlavní schodiště si svůj barokní vzhled zachovalo pouze v nižší partii. Stropy většiny místností prvního patra zdobí malby s mytologickými náměty a štukování, dochovalo se zde několik barokních

vstupních portálků. Strop prvního patra dvorního spojovacího křídla zdobí štukování, stejně je tomu u místností zadního stavení. Také ve druhém patře všech stavení se dochovalo množství barokních vstupních portálků. (6, 11, 18)

1.4.5 Palác Sweerts-Šporků

Mezi ulicemi Hybernskou a V celnici se rozkládá rozlehlý barokní areál paláce Sweerts-Šporků. Na místě současného objektu se v 15. století nacházely čtyři měšťanské gotické domy, které vystřídaly mnoho majitelů a prodělaly řadu přestaveb. V 90. letech 17. století byly přestavěny v raně barokní palác, za jehož autora je považován architekt Jean Baptista Mathey. V roce 1699 zakoupil palác hrabě František Antonín Špork. Ten nechal na sousedním pozemku kolem roku 1700 vybudovat divadlo. Při pruském obléhání Prahy v roce 1757 byl palác značně poškozen. Pozdně barokní přestavba na konci 18. století je přičítána Antonu Haffeneckerovi. V polovině 19. století byla zbořena dvorní křídla a na volném místě vznikla pozdně klasicistní budova. Posledními významnými úpravami prošel palác ve 20. století. V letech 1923–1925 byl podle projektu Josefa Gočára upraven pro Anglo-československou banku a z původního stavby zůstalo pouze průčelí.

Dvoupatrová budova paláce zaujímá obdélnou parcelu. Fasáde hlavního průčelí dominují dva mělké rizality s trojúhelnými střešními štíty, dvojice pozdně barokních edikulových portálů s jónskými sloupy a rozeklaným frontonem, zdobeným plastikami antických bohů, nad portály balkony, mimo rizality pilastry vysokého řádu a balustrová atika, zdobená plastikami I. F. Platzera z 80. let 18. století. Okna prvního patra nesou střídavě přímé a volutové nadokenní římsy, suprafenestry jsou bohatě zdobeny pozdně barokními reliéfy. U dvorního průčelí zaujme schodišťový rizalit a fragmenty raně barokních architektonických prvků.

Z raných vývojových fází stavby se dochovaly gotické sklepy s gotickými a raně barokními portálky, pozdně gotický vstupní portál a pozdně renesanční, raně a pozdně barokní klenby v přízemí. Některé místnosti pater si zachovaly stropy zdobené pozdně barokním štukováním. (4, 11, 20)

1.4.6 Vernierovský palác

K Vernierovskému paláci, vybudovaném Na Příkopě 22, se vztahují či vztahovala pojmenování jako Slovanský dům, Německý dům, Německé kasino, palác Vršovců, Příchovských, Šporkův, Pöttingských nebo Tuskany. Palác vznikl ze dvou

středověkých domů, z nichž menší koupil roku 1414 panoš Janek Jednooký, vrátný blízském Králově dvoře, což mohl být Jan Žižka. Koncem 16. století spojil oba domy další z majitelů Samuel rytíř Nejepínský, který si zde začal budovat renesanční palác. Rezidenci ovšem nedostavěl. Od Gallasů budovu v roce 1695 převzal baron Jan Bartoloměj Vernier de Rougemont, který ještě před koncem 17. století přistoupil k jeho barokní přestavbě, kterou pravděpodobně navrhnul Jean Baptiste Mathey. Tehdy budova dostala dva symetrické portály velkolepé průčelí s výrazným střešním altánem uprostřed. Palác byl napojen na obecní vodovod a směrem k Jindřišské ulici byla zřízena geometricky upraven francouzská zahrada. V 18. století náležel palác hrabatům Vršovcům, kteří tu měli bohatou obrazárnu. Po nich připadl palác hrabatům Příchovským. Ti po pruské dělostřelbě roku 1757 museli palác opravovat. Od Příchovských získal palác v dražbě bohatý velkoobchodník a válečný dodavatel Jan Václav Tuskany. Na jeho přání objekt klasicistně přestavěli Filip a František Hegerovi. Při této přestavbě došlo ke zvýšení stavby o jedno patro a průčelí do ulice získalo svůj dnešní klasicistní vzhled. Přesto byly zachovány některé prvky z původní raně barokní palácové architektury jako např. dva původní portály. V roce 1799 zde Tuskanyové ubytovali celé vrchní velení ruského expedičního sboru s velkonížetem Konstantinem a generalissimem Suvorovem. Tuskanyové také začali palác používat k obchodním a výrobním účelům, což ještě více rozvinul další majitel, textilní podnikatel Leopold Dormitzer, který zde v četných přístavěných objektech vybudoval textilku. V okolí však přibývalo hotelů, kaváren a bank a průmyslová výroba se zde nemohla déle udržet. V roce 1873 získal palác spolek Deutsches Kasino a paláci se začalo říkat Německý dům. V letech 1933–1934 byla zbourána rozsáhlá barokní přístavba za hlavní budovou paláce a vybudována novostavba s železobetonovým skeletem a vnějšími opukovými obklady podle projektu architekta F. Lehmana. Nejvýznamnějším prostorem Německého domu byl známý taneční Zrcadlový sál. po druhé světové válce hned v roce 1945 byl palác vyvlastněn a nazván Slovanským domem. Dnes je Slovanský dům je nemovitou památkou zapsanou do Státního seznamu kulturních památek jako palác Vernierovských. (4, 18)

1.5 Zámecká architektura Jeana Baptiste Matheyho

Matheyho trójská architektura patří mezi nejvýznamnější světské stavby počátku vrcholného baroka ve střední Evropě a podstatně ovlivnila vývoj zámecké architektury v následujícím období u nás.

1.5.1 Zámek Trója

Trójský zámek patří mezi nejkrásnější a nejhodnotnější barokní stavby Prahy, stojící na břehu Vltavy v blízkosti zoologické zahrady. Pro hraběte Václava Vojtěcha ze Šternberka a jeho ženu Kláru z Malzanu objekt navrhl burgundský architekt Jean Baptiste Mathey. Rozsáhlý areál v Tróji přestavoval v soudobé české architektuře dílo navýsost progresivní a vyspělé. Již jeho krajinně urbanistické založení bylo mimořádné. J. B. Mathey musel vycházet z již vytyčeného a rozestavěného půdorysu podle staršího plánu Giovanni Domenica Orsiho. Původně na tomto místě stávala knížecí venkovská usedlost, která neměla velký význam. Stavební práce začaly v roce 1679 pod vedením S. Carloneho a pokračovaly až do začátku 18. století, kdy se dokončovaly interiéry a zahrada. Trójský zámek byl postaven po vzoru jedné z římských příměstských vil v duchu klasicizujícího baroka. Název zámku je odvozen od jeho výzdoby, kde převažují antické motivy a výjevy z trojské války. Podle zámku pak byla pojmenována i okolní vesnice, která se do té doby nazývala Zadní Ovenec. Dalším majitelem zámku se po rodu Šternberků stala Marie Terezie a sama zde dokonce po nějaký čas pobývala. Protože se jí zdál zámek málo využitý, vytvořila zde ústav šlechticů. Od 18. století pak zámek často střídal majitele, vystřídali se zde například kníže Ferdinand Windischgrätz nebo baron z Ostfeldu, jehož častým návštěvníkem byl František Palacký. Roku 1922 opustil zámek jeho poslední soukromý majitel Alois Svoboda. Tento bohatý statkář věnoval zámek i s jeho přílehlými pozemky Československému státu, aby zde mohla být postavena zoologická a botanická zahrada. Od roku 1977 na zámku probíhala rozsáhlá rekonstrukce. Kritický byl pro zámek a přílehlé zahrady rok 2002, kdy se přihnala velká voda a povodeň zaplavila vše, co ji stálo v cestě. Pod vodou bylo i zámecké sklepení. Roku 1989 přešla Trója do držení Galerie hlavního města Prahy a slouží jako muzeum českého malířství 19. století.

Zámecký komplex byl osově orientován na vzdálený Pražský hrad na jižním obzoru. Pro záměrnost této orientace svědčí i rozsah a nákladnost terénních prací, které byly prováděny ještě před započítáním samotné výstavby zámku. Tři zámecká křídla tvoří půdorys mělkého písmene U. Hlavní pozornost při budování zámku byla věnována

průčelí otočené směrem do zahrad. Tomu dominuje dvoupatrový rizalit s hlavním sálem, do něhož vstoupá z prostoru zahrady podkovovité schodiště s grottou, a po celé délce pilastry vysokého řádu. Okna v prvním patře rizalitu nesou střídavě trojúhelné a segmentové frontony. Plastická výzdoba se soustřeďuje na schodišti a tvoří ji skupiny zápasících Olympanů s Titány od J. G. a P. Hermannů z let 1685–1703.

Šternberkové nešetřili ani na výzdobě interiérů zámku. Pozvali si přední evropské umělce, malíře a sochaře. Antické malby jsou dílem Italů C. Tencalla, F. Marchettiho a jeho syna Giovanniho. Na výzdobu hlavního sálu, který je považován za nejdůležitější místnost celého zámku, byli povoláni dva vlámské malíři Abraham a Izák Godynovi z Antverp. Ti vyzdobili stropy a stěny freskami oslavující tehdy vládnoucí rod Habsburků. Doplňujícími prvky zámecké výzdoby bylo množství soch a sousoší s antickou tematikou. V severovýchodním traktu jsou tzv. čínské komnaty, které jsou vyzdobeny nástěnnými malbami s orientálními motivy. V zámku je celkem 4000 m² maleb, toho 1400 m² v hlavním sále.

Terasová zahrada na svahu nad Vltavou byla budována souběžně s výstavbou zámku také v italském barokním stylu. Původně ji tvořily vinice, štěpnice a zahrada v jednom celku. Dvě úrovně zahrady jsou od sebe odděleny opěrnou zdí s vázami, horní terasa dominuje schodiště zámku s grottou a plastickou výzdobou, dolní úroveň dominuje kašna s fontánou, v závěru se nachází dům zahradníka a oranžérie.

Svým původem byl hrabě Václav Vojtěch ze Šternberka příslušníkem prastarého českého rodu, jednoho z nejvýznamnějších v království. Šternberkové se často výrazně zapsali do dějin země, především v jejich vypjatých, krizových okamžicích. Na počátku 17. století v době bojů mezi císařskou mocí a českou stavovskou opozicí, které vyvrcholily bělohorskou porážkou českých stavů, stála většina členů rodu Šternberků na císařské straně. Tradičně katolická rodina nemusela řešit po Bílé hoře ani problémy náboženského vyznání. Václav Vojtěch Šternberk se narodil ke konci třicetileté války. Jeho výchova měla všechny náležitosti životní přípravy mladých šlechticů z nejvyšších vrstev. Vzdělání získal na tehdy znamenité pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě. V zahraničí navštívil spolu s bratry panovnické dvory a šlechtické rezidence, významná města a kláštery. Hrabě Šternberk se později vypracoval z postů na zemských úřadech až do úřadu nejvyššího hofmistra. Císařský dvůr jej za věrné služby v roce 1699 vyznamenal udělením Řádu zlatého rouna. (2, 3, 4, 11, 18, 21)

Jean Baptiste Mathey se podílel i na projektu, podle kterého se uskutečnila rekonstrukce královské obory u letohrádku Hvězda. Ta proběhla na přelomu 17. a 18. století. (11)

2 Praktická část

2.1 Seznam použitých obrázků v Praktické části

Veškeré fotografie použité v Praktické části jsou vlastní.

1. Strahovský klášter – budova bývalé prelatury v popředí
2. Kostel Panny Marie Ustavičné pomoci – půdorys řeckého kříže
3. Průčelí kostela Panny Marie u kajetánů do Nerudovy ulice od J. Santiniho
4. Bosované barokní průčelí kostela sv. Josefa
5. Kostel sv. Františka Serafinského na Křižovnickém náměstí
6. Freska Posledního soudu na kopuli kostela sv. Františka Serafinského
7. Kostel sv. Rocha na Olšanských hřbitovech
8. Jízdárna Pražského hradu
9. Štukový reliéf skákajících koní a zbraní na fasádě Zimní jízdárny
10. Arcibiskupský palác na Hradčanském náměstí
11. Střešní altán a erb arcibiskupa A. P. Příchofského na Arcibiskupském paláci
12. Toskánský palác na Hradčanském náměstí
13. Socha sv. Michala na levém nároží Toskánského paláce
14. Dům U Červené lišky na Staroměstském náměstí
15. Vernierovský palác – Slovanský dům v ulici Na Příkopě
16. Palác Sweert-Špork
17. Zámek Trója
18. Oválné barokní schodiště s kamennými sochami olympských bohů a Titánů
19. terasová zahrada s fontánou v Tróji v italském barokním stylu
20. Botanická zahrada – kaple sv. Kláry ve stejnojmenné vinici

2.2 První den – církevní památky J. B. Matheyho

trasa: Strahovský klášter – kostel Panny Marie Ustavičné pomoci – kostel sv. Josefa – kostel sv. Františka Serafinského – kaple sv. Rocha na Olšanském hřbitově

Cílem dnešní trasy jsou církevní památky, které navrhoval architekt Jean Baptiste Mathey (výjimkou je kaple sv. Kláry, která je zahrnuta v programu 3. dne při návštěvě zámku Trója). Trasa nás provede zejména po Malé Straně, představí i další významné památky této části. Navržená trasa je fyzicky nenáročná, z hotelu na Pohořelec a od kostela sv. Františka Serafinského na Olšany a zpět na hotel vedená autokarem, vhodná pro všechny věkové kategorie.

Začínáme prohlídkou jedné z nejvýznamnějších církevních památek v Praze – areálu Strahovského kláštera, na jehož barokní přestavbě se J. B. Mathey také podílel. Jedná se rozsáhlý komplex církevních staveb evropského významu. Do Strahovského kláštera vstoupíme hlavní branou vedoucí od Pohořelce, která střeží vstup do areálu. Na prvním nádvoří vidíme goticko-renesanční kostelík sv. Rocha a hospodářské budovy. V čele nádvoří stojí dominanta kláštera - chrám Nanebevzetí Panny Marie s velmi hodnotnou výzdobou od předních malířů a sochařů. Klášter je rozlehlý stavební komplex se čtyřmi nádvořími na východ a na jih od kostela. Vstup tvoří křídlo bývalého generálního provizoriátu, připojující se na severní stranu kostela. Tímto křídlem vstoupíme na hlavní nádvoří, kde se po levé straně prostírá **budova bývalé prelatury**, prostá stavba přestavěná v letech 1680–1698 podle plánů J. B. Matheyho. Tato část se odlišuje výškou a členěním fasády pilastry a bohatším stavebním detailem. Po pravé straně nádvoří je renesanční apsida chóru kostela a sakristie a na ně navazuje budova konventu, čtyřkřídlý objekt rozložený kolem rajskeho dvora. Další stavbou navrženou architektem J. B. Matheym je **budova letního refektáře** za schodištěm prelatury, zdobená mohutným rizalitem.

obrázek č.1

Vyhlášená je zejména Strahovská knihovna, čítající na 200 000 svazků. Pravým uměleckým skvostem knihovny je Filozofický sál, vyzdobený rozsáhlou freskou Dějiny lidstva od známého rakouského malíře Franze Antona Mauelberstche. Druhým knihovním sálem je Teologický sál. Zajímavostí jsou dřevěné vyřezávané ozdoby s dřevěnými kartušemi s nápisy nad policemi. Jedná se o první knihovni pomůcku, protože obrázky v kartuších označovaly druh literatury. Po obou stranách Teologického sálu stojí řady zemských a astronomických glóbů. Některé z nich pocházejí z dílny rotterdamské rodiny Blaeu, která se v 16. a 17. století specializovala na výrobu map, atlasů a glóbů. V Teologickém sále je uloženo přes 18 000 svazků, severní stěna je zaplněna výhradně různými vydání Bible nebo jejích částí v mnoha jazycích. Zajímavou sbírkou se pyšní také Strahovský kabinet kuriozit. Kabinety kuriozit jsou přímí předchůdci novodobých muzeí. Jsou zde umístěny přírodovědné sbírky (mořská fauna, sbírky hmyzu, minerálů) nebo archeologické sbírky (keramika, pouta, husitské selské zbraně). Ve spojovací chodbě se nachází dendrologická knihovna neboli xyLOTéka. Každý z 68 svazků dokumentuje jednu dřevinu. Desky jsou ze dřeva příslušného stromu, hřbet s nápisem v latině a němčině tvoří kůra s lišejníky, vevnitř jsou vloženy kořeny, větve, listy, květenství, plody a případně i škůdci.

K Strahovskému klášteru se vztahuje také několik pověstí. Jedna z nich vypráví o Nebožtíkově pomstě (viz příloha č. 2).

Turistické informace

Adresa: Strahovské nádvoří 1/132, 11800 Praha 1

Informace na www.strahovskyclaster.cz

Klášteří konvent a Strahovská obrazárna přístupné ÚT-NE 9-12, 12.30-17

Knihovna otevřena celoročně vyjma 25.12. a Velikonoční neděle ÚT-NE 9-12, 13-17

okruh Konvent, okruh Obrazárna, Knihovna

Památník národního písemnictví pořádá v prostorách Strahovského kláštera krátkodobé výstavy, koncerty, uvádění knih a další kulturní akce

Pod klášterem se rozprostírají rozsáhlé zahrady - Konventní a Opatská, malá Vyhlídka s vinicí a jediná veřejně přístupná Velká strahovská. **Konventní zahrada** u jižní fasády konventu je místem rozjímání a je veřejnosti uzavřena. Opatská zahrada je v současné době využívána jako letní restaurace. Vedle Opatské zahrady je Vyhlídka se čtyřmi funkčními vinicemi. Největší z komplexu klášterních zahrad je Velká strahovská zahrada. Měla užitkový charakter, pěstovala se tu vinná réva, ovoce a zelenina. Dokládají to ovocné stromy, které dodnes rostou ve svahu pod vyhlídkovou cestou. Vstup do ní je v horní části, kudy prochází vyhlídková cesta. Ve vstupním pavilonu z Úvozu je kopie obrazu Strahovské madony. Pod klášterem je zahradnictví, z někdejší sušárny ovoce od Giovanniho Domenica Orsiho se stal dům pro zahradníka.

Ze Strahovského kláštera budeme pokračovat ulicí Úvoz směrem k Nerudově ulici a Malostranskému náměstí. Z ulice, která má po jedné straně domy a po druhé straně kamennou zeď, se otevírá nádherný pohled nejen na Petřín a zahrady na jeho úbočí, ale také na celou Prahu. Levou stranu ulice Úvoz tvoří zadní části domů ulice Loretánské, pouze v dolní části je několik domů obrácených čelem do ulice. Od dolní části ulice Úvoz a Radnických schodů směřuje k hornímu rohu Malostranského náměstí ulice Nerudova. Kdysi to byla hlavní cesta vedoucí na Hrad, součást Královské cesty. Původně se ulice jmenovala v dolní části Strahovská a v horní polovině Na dláždění. Dnešní jméno dostala po básníkovi Janu Nerudovi. Uprostřed ulice stávala do roku 1711 Strahovská brána. Nerudova ulice je architektonicky nejvýznamnější malostranská komunikace, na jejíchž budovách převažují vrcholně barokní fasády. V některých domech jsou zachovány gotické sklepy. Zajímavé jsou historické portály domů, starobylé zdobené dveře a především historická domovní znamení.

obrázek č. 2

Dům U dvou slunců čp. 233 proslavil Jan Neruda, který zde bydlel v letech 1845–1859 a po kterém se ulice jmenuje. Na rohu Jánského vršku stojí Bretfeldský palác s nádherným rokokovým průčelím. Majitel paláce Josef z Bretfeldu v domě pořádal plesy a hostiny, mezi jejichž hosty byli i Giovanni Casanova nebo Wolfgang Amadeus Mozart. Protější nárožní dům čp. 244, zvaný U Osla v kolébce, je dějištěm Nerudovy povídky Týden v tichém domě. Nerudova ulice nás dovedla k další památce od architekta Jeana Baptista Matheyho, ke **kostelu Panny Marie Ustavičné pomoci**. Nachází po levé straně Nerudovy ulice v místech, kde stávala Strahovská brána, která byla právě pro stavbu kostela zbourána. Kostel má jednoduché průčelí směřující do Nerudovy ulice, které bylo dostavěno architektem Janem Blažejem Santinim v letech 1707–1717. Kostel je bohužel přístupný pouze příležitostně (konají se zde koncerty vážné hudby), proto budeme dále pokračovat Nerudovou ulicí směrem k Malostranskému náměstí.

obrázek č. 3

Vedle kostela mineme palác Thun-Hohenštejnský, dnes italské velvyslanectví (v roce 1924 prodal palác poslední dědic Jaroslav František italské vládě). Na místě pěti měšťanských domů ho postavil podle projektu Jana Santiniho Aichla v letech 1716–1721 stavitel Giovanni Lurago pro hraběte Kolovrata. Hlavní průčelí má do Thunovské ulice a zasahuje až k Zámeckým schodům. Palác je jednou z nejvýznamnějších staveb vrcholného baroka v Praze. Na impozantním průčelí paláce dominuje portál zdobený orly (heraldický znak Kolovratů) a sochami Jupitera s orlem a jeho ženy bohyně Junony s pávem od Matyáše Bernarda Brauna. Ve středu paláce je schodiště z roku 1871 podle plánů architekta Josefa Zítka. Po horním boku paláce vede schodiště k Zámeckým schodům. Nad tímto schodištěm spojují palác dvě kryté chodby se sousedním kajetánským kostelem.

Na protější straně je další významná stavba pražského baroka, palác Morzinských (U Mouřenínů). Dnes je palác sídlem rumunského velvyslanectví. Do dnešní podoby byl přestavěn hrabětem Václavem z Morzinů podle plánů J. Santiniho na místě tří starších domů. Jeho balkon podpírají dvě heraldické sochy Maurů, protože Morzinové mají mouřeniny ve znaku za hrdinství ve válce proti Saracénům. Nad portály jsou alegorická poprsí Den a Noc (postava jinocha a spící dívky) a na atice paláce alegorie Čtyř dílů světa (tehdy známých – Evropa, Asie, Afrika a Amerika). Všechny plastiky jsou dílem Ferdinanda Maxmiliána Brokoffa. Barokní dům Valkounský, čp.

211, patřil v letech 1705–1723 významnému českému architektovi vrcholného baroka Janu Santinimu. Po něm dům vlastnili zlatníci Diesbach a Pakeni. Jedno z nejkrásnějších domovních znamení zdobí dům čp. 210, zvaný U Tří houslíček. Symbol tří houslí získal v 18. století na paměť toho, že jej v letech 1667–1748 vlastnili tři rodiny pražských houslařů, mezi nimi i mezinárodně známý Tomáš Edlinger. Podle pověsti se v domě koná půlnoční rej a houslový koncert kostlivců. Nerudova ulice ústí v její dolní části do Malostranského náměstí.

Malostranské náměstí bývalo od pradávna centrem jednoho ze čtyř pražských historických měst. Jako náměstí a hlavní tržní prostor Malé Strany bylo vyměřeno v souvislosti se založením Nového Města pražského českým králem Přemyslem Otakarem II. v roce 1257. Malostranské náměstí, stejně jako ostatní významná pražská náměstí, bylo v minulosti především významným tržním a reprezentativním prostorem. Po obvodu náměstí vyrostly měšťanské domy, šlechtické paláce nebo radnice. Do jejich architektury výrazně zasáhl požár Malé Strany v roce 1541, a proto byla většina staveb znovu postavena ve stylu renesance s pozdějšími barokními a klasicistními přestavbami. Až do roku 1785 se zde nacházely masné krámy a do roku 1782 pranýř.

Při vstupu na Malostranské náměstí nás zaujme především jeho dominanta – chrám sv. Mikuláše. Je jedním z nejvýznamnějších staveb pražské barokní architektury a Národní kulturní památkou. Kostel tvoří jižní stranu bývalé jezuitské koleje, postavené uprostřed náměstí a dělicí je na dvě poloviny. V roce 1673 byl slavnostně položen základní kámen ke stavbě jezuitského profesního domu a nového kostela. První část kostela se stavěla podle plánu Kryštofa Dienzenhofera. Bylo to průčelí a loď s věncem kaplí, vysvěcených roku 1711. Stavitel Kryštof Dienzenhofer zemřel v roce 1722, takže zbylou část chrámu - závěr kostela a věž dostavěl jeho syn Kilián Ignác. V roce 1750 byly do vysoké věže zavěšeny zvony, o rok později uzavřena kupole a stavba věže na vrcholu. Chrám byl vysvěcen v roce 1752. Výzdoba kostela tvoří ryze barokní celek. Fresky provedl vídeňský malíř Jan Lukáš Kracker. Nejvýznamnější součástí výzdoby jsou však obrazy Karla Škréty, Ukřižování v kapli sv. Barbory a Pašijový cyklus 10 obrazů na kostelní galerii. Sochařská výzdoba pochází z dílny Ignáce Františka Platzera a čítá přes padesát soch. V zasklené skřínce na levém oltáři je umístěna gotická socha Panny Marie Foyenské, která je nejstarší plastikou kostela, jež získali jezuité v roce 1629 z Belgie. Zajímavostí je, že zvonice nebyla nikdy součástí kostela, ale majetkem malostranské obce. Na věžním ochozu pak konali službu měšťtí

hlásní, aby včas varovali obyvatele před případným nebezpečím, hlavně před ohněm nebo blížícím se nepřítelem. Za komunistů převzali jejich funkci příslušníci StB sledující hlavně dění na okolních ambasádách západních zemí, především pak USA a Německa.

Po vstupu na Malostranské náměstí máme po pravé straně Lichtenštejnský palác, který zaujímá celou západní stranu náměstí proti průčelí kostela sv. Mikuláše. Na místě pěti domů ho nechal po roce 1622 vystavět kníže Karel z Lichtenštejna. V letech 1848–1945 tu sídlilo vojenské velitelství Prahy a do roku 1990 Vysoká škola politická ÚV KSČ. Dnes Slouží potřebám Akademie múzických umění. V pravém koutu náměstí stojí Hartigovský (původně Glauchovský) palác, čp. 259, který dnes s Lichtenštejnským palácem tvoří jeden celek. Vznikl přestavbou dvou renesančních domů podle projektu G. B. Alliprandiho počátkem 18. století. V současnosti objekt využívá Hudební fakulta AMU.

Budeme pokračovat Malostranským náměstím do jeho dolní části. Po levé ruce mineme dům Smiřických, čp. 6. Palác, zvaný také U Montágů, si nechali mezi lety 1610–1620 na místě čtyř měšťanských gotických domů postavit Smiřičtí, jedna z nejvýznamnějších českých šlechtických rodin. V roce 1765 jej koupili Montágové, kteří nechali provést pozdně barokní přestavbu celého objektu. Průčelí, směřující do Malostranského náměstí, tvoří arkáda v přízemí a čtyři patra. V současné době patří objekt do komplexu budov Poslanecké sněmovny České republiky a je Národní kulturní památkou. Sousední Šternberský palác čp.7 stojí na místě dvou gotických domů a jeho současná podoba je výsledkem vrcholné barokní přestavby na počátku 18. století podle projektu G. B. Alliprandiho. Tehdy objekt patřil Šternberkům. V současné době patří také ke komplexu budov Poslanecké sněmovny ČR. Palác je tvořen čtyřmi křídly o dvou patrech, přičemž hlavní křídlo orientované do Malostranského náměstí, je dvoudílné a má v přízemí arkády.

Na rohu náměstí proti kostelu sv. Tomáše můžeme vidět historicky nejvýznamnější malostranskou budovu, radnici zvanou Malostranská beseda. Na tomto místě se původně nacházel gotický dům, který vlastnili Šternberkové, a na počátku husitských válek lehl popelem. Parcelu zakoupila malostranská obec a nechala zde vybudovat pozdně gotickou radniční budovu, v letech 1617–1622 renesančně přestavěnou a rozšířenou do dnešní podoby podle návrhu architekta G. M. Filippiho. Roku 1822 byla malostranská radnice ochuzena o původní štíty a tři věže při úpravách stavitelem Josefem Kaurou. Radnice sloužila až do roku 1784, kdy byla sloučena

všechny čtyři pražská města, Staré a Nové Město, Hradčany a Malá Strana. Správa byla přenesena na Staroměstskou radnici. V roce 1868 zde vznikla Malostranská beseda, která s bohatou škálou aktivit působí až do současnosti. Od roku 2006 je budova radnice v rekonstrukci a v září 2008 dostala po 180 letech podle původního podoby ze 17. století opět věže s báními. Vedle radnice je nižší dům U Splavínů, který upoutá velikým nástěnným obrazem Korunování Panny Marie uprostřed fasády. Vedle tohoto domu je barokní Kaiserštejnský palác, zvaný také U Petzoldů. Přestavbu dvou gotických domů zahájil architekt G. B. Alliprandi pro svobodného pána Helfrieda z Kaisersteinu, jehož znak je nad vchodem na balkón paláce. Po roce 1715 dostavěl palác Petr Radecký. Další podstatné úpravy proběhly v době, kdy palác vlastnila Česká spořitelna. V letech 1908–1914 zde bydlela proslulá pěvkyně Ema Destinová. Na atice průčelí do Malostranského náměstí jsou čtyři sochy Čtyř ročních období.

Z Malostranského náměstí budeme pokračovat Letenskou ulicí kolem kostela sv. Tomáše. Kostel spolu s přilehlým klášterem byl založen již v roce 1285 Václavem II. Je jedním z největších a nejnákladněji vybavených kostelů v Praze. Při klášteře byl vybudován i pivovar. Po požáru Malé Strany v roce 1541 prošel nákladnými opravami a v letech 1723–1731 byl barokně přestavěn podle projektu K. I. Dienzenhofera. Asi po 40 m zahneme doprava do Josefské ulice, kde se nachází další z našich cílů, **kostel sv. Josefa**, stavba navržená Jeanem Baptistem Matheym. Jeho barokní průčelí převyšuje malou zahrádku po levé straně Josefské ulice. Kostel zaujme především svým oválným interiérem sklenutý kupolí, obklopený výklenky nad nimiž jsou oratoře. Hlavní oltář i postranní oltáře sv. Tekly a sv. Terezie jsou dílem M. Nonnenmachera a jsou osazeny sochami od M. V. Jäckla. Obraz sv. Rodiny na hlavním oltáři a sv. Terezie jsou od P. Brandla.

Turistické informace

Adresa: Josefská ulice, Praha 1 Malá Strana

Kostel je otevřen PO, ST, ČT od 13 do 16 hod, volně přístupný, bez vstupného

obrázek č. 4

Ulicí Josefskou projdeme až k vyústění do Mostecké ulice a zahneme doleva. To už se před námi objeví silueta malostranských mosteckých věží a za ní Karlův most. Nižší věž má románský původ a je zbytkem opevnění levé strany města z 2. čtvrtiny 12. století a stála tu dříve, než byl postaven Juditin most. V roce 1591 byla věž renesančně upravena a z této doby se zachovaly ozdobné štíty a zbytky rustikované omítky. Druhá, vyšší mostecká věž byla postavena roku 1464 a je nejmladší částí mostu. Její stavbu financoval český král Jiří z Poděbrad. Má hranolovitý tvar, architektonicky navazuje na Staroměstskou mosteckou věž a do dnešní podoby byla upravena Josefem Mockerem v letech 1879–1883. Věž je vysoká 45 m bez makovic a špiček, ochoz je ve výšce 26 m a je veřejnosti přístupná. Nižší Juditina věž přístupná není. Brána mezi věžemi má tvar dvou gotických rovnoběžných hrotitých arkád a na horním okraji je opatřena cimbuřím. Plochy brány jsou zdobeny znaky zemí Václava IV. (lev lucemburský, lev český, moravská orlice, znak Starého Města, vratislavská orlice, dolnolůžický znak, malostranský znak). Projdeme branou mezi věžemi a vstupujeme na Karlův most. Po mostě zdoláme kanál Čertovku, umělou strouhu původně pojmenovanou Rožmberská

strouha. Z přemostění Čertovky je nádherně vidět udržované velké mlýnské kolo bývalého Velkopřevorského mlýna, který zde stával už v roce 1400. Čertovka odděluje od Malé Strany ostrov Kampa. Nejstarší zmínky o Kampě jsou z roku 1169 za krále Vladislava II. Ostrov byl postupně zvyšován přirozenými náplavami a navážkami. Nejprve na ostrově vznikaly zahrady a teprve od 15. století se zde začalo stavět. Prvními stavbami byly mlýny. Ostrov byl odedávna znám svými hrnčířskými trhy, které se zde konaly už na přelomu 16. a 17. století. Po pravé straně můžeme z mostu vidět malé náměstíčko Na Kampě, místo tradičních hrnčířských trhů.

Karlův most, který spojuje Malou Stranu se Starým Městem, patří mezi nejvýznamnější a nejnavštěvovanější památky Prahy. Jedná se o nejstarší most v Praze. Most se původně jmenoval Pražský nebo Kamenný, teprve od roku 1870 byl nazván Karlův. Na jeho místě stál původně románský most, zvaný Juditin. V roce 1342 byl poničen povodní. Po této katastrofě byl provizorně užíván pouze most dřevěný, až 9. července roku 1357 v 5 hodin 31 minut položil český král Karel IV. základní kámen nového mostu. Datum i přesný čas nebylo náhodné. Bylo vybráno s ohledem na konjunkturu Slunce se Saturnem, což byl podle astrologů nejvhodnější okamžik roku. Když totiž napíšeme čísla následujícím způsobem: 1 3 5 7 (rok) 9 (den) 7 (měsíc) 5 3 1 (čas), získáme vzestupnou stupnici se sestupnou stupnicí s vrcholem 9. Stavbou byl pověřen mladý stavitel Petr Parléř a jeho huť, která most dokončila začátkem 15. století. Jeho délka je 520 m, šířka 10 m, spočívá na 16 obloucích a je postaven s pískovcových kvádrů. Ve 20. století byl most vyasfaltován, v 70. letech pak znovu vydlážděn. Od roku 1883 jezdila po mostě koňská tramvaj, kterou nahradila roku 1905 elektrická dráha. Aby vedené dráty nerušily umělecký vzhled mostu, vymyslel František Křížík speciální vedení mostovkou. Těžké vozy ale ničily most, a proto roku 1908 byly nahrazeny autobusy. Veřejná doprava zde fungovala až do druhé světové války, provoz automobilů skončil roku 1965. Na zábradlí mostu stojí třicet soch a sousoší světců, které jsou díly významných barokních umělců, M. B. Brauna a otce a synů Brokoffových. Sochy byly zhotoveny z českého pískovce a v důsledku zhoršujícího se ovzduší jsou od roku 1965 původní plastiky nahrazovány kopiemi a originály ukládány v lapidáriu Národního muzea a Národní galerie.

Karlův most je na Starém Městě ohraničen Staroměstskou mosteckou věží. Věž je jednou z nejkrásnějších staveb české a evropské vrcholné gotiky. Věž je proslulá především ojedinělou plastickou výzdobou, mezi níž dominují plastiky stavebníků věže. Se stavbou se započalo současně s budováním mostu, tedy roku 1357, a dokončena byla

kolem roku 1380. Stavbu provedla podle návrhů Petra Parléře jeho huť. Věž byla v průběhu staletí několikrát poškozena, například v roce 1648, kdy byla poničena při švédském obléhání Prahy. K důkladné opravě došlo v letech 1854–1878 pod vedením Josefa Mockera, při které věž dostala dnešní střechu se čtyřmi nárožními věžičkami. Věž má tvar dvoupatrového hranolu s cimbuřím a vysokou stanovou střechou. Přízemí věže tvoří v celé šířce brána s gotickými oblouky. V roce 1621 bylo na věži vystaveno pro výstrahu 12 hlav pánů, popravených na Staroměstském náměstí za účast ve stavovském povstání proti Habsburkům. Hlavy tu visely přes 10 let, sejmuty pak byly tajně v noci a pohřbeny na dodnes neznámém místě. Věž je vysoká 47 m, veřejně přístupná a z ochozu věže je nádherný výhled na panorama Hradčan, Karlův most i okolí věže.

obrázek č. 5

Průchodem branou Staroměstské mostecké věže jsme se dostali na Křižovnické náměstí, kde po levé straně stojí **kostel sv. Františka Serafinského**, barokní památka postavená podle plánů J. B. Matheyho. Nejhezčí pohled na křižovnický kostel je z ochozu Staroměstské mostecké věže, která je běžně veřejnosti přístupná. Kostel je zasvěcený sv. Františkovi z Assisi zvaného Serafinským. Byl postaven jako centrální

chrám s mohutnou kupolí, jehož kněžiště má půdorys malého kříže a čtvercová loď s kaplemi půdorys velkého kříže. Hlavní prostor bývá nazýván horním kostelem. Jeho stěny jsou členěny pilíři ze sliveneckého mramoru, mezi nimiž jsou niky se sochami. Původní středověký kostel sv. Ducha zůstal zachován pod úrovní dnešního chrámu v základech a jeho zbytky jsou v podzemní kapli. Prostor je znám jako dolní kostel s bizarní krápníkovou výzdobou. Jsou zde i náhrobní desky významných osobností řádu, pískovcové tumby, fragmenty původního kostela a zbytky gotické výmalby stěn. Fasáda kostela je ozdobena plastikami českých patronů ve výklencích od M. V. Jäckla. Od stejného autora jsou i sochy andělů na atice. Prostřední anděl na vyšším soklu drží v rukách sv. Kříž. Také interiér kostela byl vybaven od nejvýznamnějších umělců doby. V kaplích můžeme vidět sochy z dílny M. V. Jäckla. Kostel zdobí vzácné obrazy Václava Vavřince Reiner. Na kopuli je jeho freska Posledního soudu. Dalším významným autorem obrazů v kostele je Jan Kryštof Liška. Kostel má také bohatou výbavu nábytku, zařízení a vzácný a bohatý inventář (mnoho dalších soch a obrazů, monstrancí, kalichů, relikviářů apod.). Některé z volných obrazů a soch jsou umístěny v Křížovnické galerii. Poblíž kostela je viniční sloup sv. Václava z roku 1676 a pomník Karla IV., postavený v roce 1848 k 500. výročí založení Univerzity Karlovy.

obrázek č. 6

U kostela sv. Františka Serafinského stál starý klášter křižovníků. V chodbě kláštera visí velký kříž s Ukřižovaným. O vzniku této dávné památky vypráví stará pověst. (viz příloha č. 3)

Turistické informace

Adresa: Křižovnické náměstí 3, 11000 Praha 1 Staré Město

Bohoslužby: PO-PÁ v 7 hod, NE v 9 hod (česky)

Prohlídky pro veřejnost pouze v sezóně (duben – listopad), kdy se tu denně konají koncerty

Kostel je pro prohlídky zpřístupněn od 10 do 19 h (mimo dobu mše nebo koncertů), jindy je nutno návštěvu telefonicky zajistit (možnost nahlédnout přes zasklené dveře)

V kostele se konají koncerty duchovní hudby (koncertní sál), v sezóně pravidelně varhanní koncerty (předprodej je možný na místě nebo telefonicky u pořadatele)

koncerty na objednávku na www.jchart.cz, tel.: 272 736 724 (agentura)

Čelní stranu Křižovnického náměstí tvoří kostel sv. Salvátora, který je součástí areálu Klementina, bývalé jezuitské koleje. Jedná se o největší pražský evangelický kostel zasvěcený Spasiteli. Kostel byl budován v letech 1578–1714 za účasti stavitelů jako např. C. Luraga nebo F. M. Kaňky. Základ tvoří trojlodní stavba s příčnou lodí a centrální kopulí, s průčelními věžemi a představěným portikem, vše podle vzoru ideálního jezuitského kostela Il Gesú v Římě. Vnější výzdoba je dílem J. J. Bendla (sochy sv. Ignáce, sv. Františka Xaverského, Salvátora aj.) a G. B. Comety (štuky na portiku). Interiér vyniká štukovou výzdobou G. B. Comety, rokokovým hlavním oltářem s obrazem Proměnění Krista, kopií Raffaelova díla, nástropní freskou Čtyř dílů světa a raně barokními zpovědnicemi se sochami J. J. Bendla. V kryptě kostela jsou pochováni členové jezuitského řádu, např. Bohuslav Balbín. Klementinum je po Pražském hradu největší budova v Praze.

Z Křižovnického náměstí budeme pokračovat autokarem na Olšanské hřbitovy. Trasa autokarem vede kolem dalších zajímavých pražských památek (např. Národní divadlo, Tančící dům, kostel sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici, Novoměstská radnici na Karlově náměstí, Národní muzeum na Václavském náměstí, kostel Nejsvětější srdce Páně na náměstí Jiřího z Poděbrad).

trasa: Smetanovo nábreží – Masarykovo nábreží – Jiráskovo náměstí – Resslova – Karlovo náměstí – Ječná – nám. I. P. Pavlova – Legerova – Vinohradská – Jičínská – Olšanské hřbitovy

Posledním naším cílem prvního dne je **kostel sv. Rocha** na Olšanském hřbitově. V místech kdysi bývala stará osada Olšany, v roce 1394 zde byl statek s vinicí, který byl majetkem kláštera. Po zániku kláštera se majitelé střídali a jeden z nich prodal zdejší rozlehlou zahradu Starému Městu, aby zde pohřbívalo své mrtvé zemřelé na mor. A proto zde byla r. 1682 postavena kaple sv. Rocha, sv. Šebestiána a sv. Rozálie, kteří jsou patroni proti moru. Kostel je barokní okrouhlá stavba s kopulí postavená podle návrhu J. B. Matheyho.

obrázek č. 7

Hřbitov byl používán i při další morové epidemii v letech 1715–1716. Po zákazu pohřbívání uvnitř města Josefem II. v roce 1786 byl tento morový hřbitov prohlášen za

veřejný hřbitov pro město na pravém vltavském břehu. Jak rostla Praha, rostl i hřbitov. Rozloha současných Olšanských hřbitovů je 50,17 ha, v evidenci je zde 112 000 pohřbených, odhaduje se však, že za dobu existence hřbitovů zde bylo pochováno na dva miliony mrtvých. Celkem je zde 110 000 pohřbívacích míst, z toho 200 hrobek ve tvaru kaple, 25 000 ostatních hrobek, 65 000 hrobů, 20 000 urnových hrobů, 6 kolumbárií u zdí a dvě rozptylové louky. Pro bohatý soubor náhrobků i pro svůj duchovní význam jsou Olšanské hřbitovy památkově chráněny. Nacházejí se zde cenné náhrobky od významných českých architektů, např. I. M. Platzera, V. Prachnera, J. Štursy či J. Kotěry. Olšanské hřbitovy jsou místem posledního odpočinku řady vynikajících osobností. Mezi pohřbenými jsou např. Karel Jaromír Erben, Karel Havlíček Borovský, Eliška Krásnohorská, Josef Mánes, Jan Werich, Jiří Schelinger, Vladimír Menšík aj.

Turistické informace

Adresa: Hřbitov – Olšany, Vinohradská 153/1835, 13000 Praha 3 - Žižkov

Informace: www.hrbitovy.cz

Otevřeno:	leden – únor	8-17
	březen – duben	8-18
	květen – září	8-19
	říjen	8-18
	listopad – prosinec	8-16

Poblíž Olšanského náměstí u kostela sv. Rocha začíná Naučná stezka po Olšanských hřbitovech s informačními panely (stezka je unikátní nejen v Čechách)

Kaple sv. Rocha je veřejnosti přístupná každou neděli od 11 do 18 hod.

(5, 6, 11, 18)

2.3 Druhý den – palácové stavby J. B. Matheyho

trasa: Jízdárna Pražského hradu – Arcibiskupský palác – Toskánský palác – Dům U Červené lišky na Staroměstském náměstí – Palác Sweerts-Šporkův – Slovanský dům

Palácová architektura J. B. Matheyho je cílem našeho dnešního okruhu po Praze. Trasa ale zahrnuje i další významné památky jako Pražský hrad s chrámem sv. Víta, Staroměstské náměstí nebo Obecní dům. Je určena pro všechny věkové kategorie, nenáročná, vede autokarem na Pražský hrad, poté pěšky přes Malou Stranu na Staré Město a končí na Náměstí republiky. Den je zpestřen návštěvou muzikálového představení v divadle Hybernia.

Bočním vchodem z ulice Mariánské hradby vstoupíme do Královské zahrady, kde nás ihned zaujme Letohrádek královny Anny. Královská zahrada byla založena roku 1534 Ferdinandem I. Habsburským. Postupně vykoupil parcely od majitelů starších vinic za roklí potoka Brusnice a v tomto prostoru začala vznikat renesanční zahrada. Stavebními pracemi byli pověřeni italští řemeslníci a také většina flóry (řada druhů byla v Českých zemích dosud neznámá, např. tulipány nebo jedlé kaštiny) byla italského nebo středomořského původu. Po celé 16. století se zahrada rozšiřovala a byla doplněna o řadu staveb sloužících zábavě dvorské společnosti, např. Královský letohrádek, Lví dvůr, Velkou Mičovnu, skleník, oranžérii, fíkovnu, Zpívající fontánu a řadu volných soch a kašen. Od konce 18. století se uskutečnila postupná přeměna zahrady v anglický park a většina ovocných stromů byla nahrazena okrasnými dřevinami. Nejkrásnější stavbou Královské zahrady je Letohrádek královny Anny. Je slohově nejčistší renesanční stavbou v Čechách. V letech 1538–1563 ji nechal postavit podle projektu Paola della Stelly císař a král Ferdinand I. jako výraz své lásky ke své choti Anně Jagellonské, která se však jeho dokončení nedožila. Je to obdélníková jednopatrová stavba s věncem arkád s jónskými sloupy kolem celého přízemí. Na stěnách jsou reliéfy s výjevy z mytologie, lovů a válek. Mezi nimi je i postava zakladatele Ferdinanda I. s řádem zlatého rouna na prsou, který podává dámě, své manželce Anně, květ fíkovníku. Objekt měl sloužit k odpočinku a zábavě, a k tom účelu byly v přízemí zřízeny obytné místnosti a taneční sál s galerií v patře. Letohrádek využíval i Rudolf II., který zde zřídil astronomickou pozorovatelnu. Po jeho smrti letohrádek zpustl a v roce 1648 byl vypleněn švédskými vojsky. Dnes je letohrádek využíván jako výstavní sál. Před letohrádkem stojí Zpívající fontána. Renesanční kašnu ulil v letech 1564–1568 podle návrhu dvorního malíře F. Terzia kovolijec Tomáš Jaroš.

Materiálem byla zvonovina a bronz, kapky vody dopadající na okraj spodní mísy vyvolávají při poslechu líbezné tóny. Střed fontány znázorňuje pastýře a řeckého boha Pana, ochránce lesů a pramenů. Fontána patří k nejkrásnějším renesančním fontánám na sever od Alp. Středem zahrady se táhne alej s barokní nikou na konci, v níž je kašna se sochou Herkula, dílo J. J. Bendla. Další stavbou v Královské zahradě je Velká Míčovna na pokraji dolní části Jeleního příkopu. Postavili ji v letech 1567–1569 architekt Bonifác Wohlmüt a Oldřich Aostalis. Budova Míčovny je skvostem vrcholné renesanční architektury. Mezi deseti jónskými polosloupky byla umístěna sgrafita – alegorie 4 živlů (země, vzduch, voda, oheň), 7 hlavních ctností (předvídavost, umírněnost, milosrdenství, naděje, spravedlnost, statečnost a věrnost) a 8 svobodných umění (teologie, astronomie, geometrie, hudba, aritmetika, rétorika, dialektika a gramatika). V 50. letech 20. století byla ve třetím oblouku doplněna o znak pětiletky se srpem a kladivem jako alegorie průmyslu a zemědělství. Dnes je jako kuriozita jediným dochovaným prvkem socialistického umění v areálu Hradu. Ve své době vzniku byla míčovna už třetí stavbou Pražského hradu určenou k míčovým hrám. V roce 1723 byla míčovna přeměněna na konírnu, za Josefa II. ve vojenské skladiště. 9. května 1945 byla zasažena střelbou a vyhořela, zůstaly jen obvodové zdi. Po válce byla znovu postavena Pavlem Janákem. Před Míčovnou stojí sousoší Noc z roku 1734 od Matyáše Bernarda Brauna. To mělo svůj protějšek Den, který byl zničen za pruského obléhání v roce 1757. Na konci 90. let 20. století byla v sousedství Míčovny a Fíkovny v jižní zdi postavena na místě staré nová Oranžérie se skleníkem podle návrhu architektky Evy Jiřičné. Je to 100 m dlouhá originální skleněná válcová stavba z kovu a skla, určená pro regeneraci vysokých rostlin a menších hrnkových květin. V zahradě stojí rezidence prezidentů (Domeček), kterou tvoří dochovaná zděná část barokního skleníku, dílo K. I. Dienzenhofera. Na návrh prezidenta E. Beneše byla k baroknímu skleníku přistavěna podle projektu P. Janáka dvě křídla. Bydleli zde všichni prezidenti od roku 1938 do roku 1989.

obrázek č. 8

Hlavní branou Královské zahrady jsme vstoupili do ulice U prašného mostu, kde se nachází **Jízdárna Pražského hradu**. Dvoustupňovou budovu z konce 17. století postavil stavitel J. A. Canevalle podle projektu Jeana Baptisty Matheyho. Jeho barokní průčelí tvoří téměř jednu stranu ulice U Prašného mostu. Na vstupní fasádě si všimneme štukového reliéfu skákajících koní, zbraní a poprsí Turka a mouřenína. Směrem k Jelenímu příkopu byla po smrti Matheyho přistavěna i budova Letní jízdárny. Na střeše garáží Kanceláře prezidenta republiky byla v letech 1950–1956 podle barokního stylu navrženého architektem Pavlem Janákem vybudována zahrada. Součástí zahrad je i několik kašen s fontánami. Ze zahrady se otevírá zajímavý pohled na chrám sv. Víta a severní část opevnění Pražského hradu.

Turistické informace

Adresa: U Prašného mostu 3/55, Pražský hrad, Praha 1 - Hradčany

Objekt Jízdárny je využíván jako výstavní síň a koncertní sál

Královská zahrada je volně přístupná z ulice U Prašného mostu

obrázek č. 9

Po prohlídce Jízdárny přejdeme po Prašném mostě Jelení příkop. Příkop má název podle vysoké zvěře, která zde byla do poloviny 18. století chována. Most byl původně dřevěný s 5 kamennými pilíři, zbudovaný za Ferdinanda I. Do dnešní podoby náspu byl uveden v letech 1769–1770 a byl v něm ponechán malý tunel pro průtok potoka Brusnice. Průchodem, v němž je zachována původní severní bosovaná brána Hradu z doby po roce 1600 a klenby někdejších koníren z doby Rudolfa II., vejdemo na II. hradní nádvoří. Mineme po pravé straně Obrazárnu a průchodem vedle pokladny projdeme k zahradě Na Baště. V průchodu můžeme spatřit za prosklenou stěnou pozůstatky kostela Panny Marie, nejstaršího chrámu na Pražském hradě a druhého nejstaršího v Čechách. Byl postaven v letech 882–884 na popud knížete Bořivoje I. Zanikl po požáru ve 13. století. Poté dojdeme až na Hradčanské náměstí.

Hradčanské náměstí svým půdorysem dodnes zachovává podobu středověkého náměstí. V 16. a 17. století zde budovali svá reprezentativní sídla příslušníci šlechty z důvodu těsné blízkosti panovnického dvora. Vzestup významu náměstí spadá do doby velkého požáru Malé Strany a Hradčan v roce 1541, kdy si císař Rudolf II. zvolil Pražský hrad za svoji stálou rezidenci, a když byly v roce 1598 Hradčany povýšeny na královské město. V současné době představuje Hradčanské náměstí malebný prostor

s barokními a renesančními domy a paláci, střed pak určuje park s Mariánským morovým sloupem.

obrázek č. 10

Před průčelím Hradu stojí pozdně barokní stavba, jedna z dominant Hradčanského náměstí, **Arcibiskupský palác**. Na severu je ohraničen Jelením příkopem a na jeho západní straně vede průchodem v levé části podél paláce svažující se ulička ke vstupu do Národní galerie ve Šternberském paláci. Třípatrový rozlehlý palác představuje jednu z nejvýznamnějších pozdně barokních staveb Prahy. Palác zaujímá nepravidelnou protáhlou parcelu. Tvoří jej čtyři křídla hlavního objektu kolem dvora, který je krytým dvoupatrovým mostem rozdělen na dvě části. Hlavní průčelí si zachovalo raně barokní charakter. Fasádě dominují raně barokní portál hlavního vchodu i pozdně barokní boční portály. Celé průčelí zdobí pozdně barokní dekor a plastiky z dílny I. F. Platzera. Jeho dílem je také velký erb arcibiskupa Antonína Petra Příchofského, prolamující korunní římsu v prostoru mezi 3. patrem a nástavcem. Raně barokní vzhled pochází z radikální přestavby paláce, kterou provedl arcibiskup Jan Friedrich z Valdštejna podle projektu francouzského malíře a architekta Jeana Baptisty Matheyho. Nad portikem paláce také zanechal svou značku, trojúhelník a letopočet 1676. Dodnes je z této přestavby zachován střed průčelí s portálem a střešní altán. Ve dvoře jsou zachovány zbytky sgrafit z 16. století. Arcibiskupský palác se může

pochlubit zejména vnitřní výzdobou a bohatými uměleckými sbírkami gobelínů (soubor 8 nástěnných koberců na námět Nová Indie), obrazů, skla, porcelánu. V celém objektu se dochovala řada pozdně barokních lustrů, kachlových kamen a malovaných dveřních supraport.

obrázek č. 11

Turistické informace

Adresa: Hradčanské náměstí 16, Praha 1 – Hradčany

Palác je veřejnosti nepřístupný, Arcibiskupská zahrada (rekonstruovaná roku 2000) také veřejnosti nepřístupná

Průchod v levém krajním rizalitu Arcibiskupského paláce vede ke Šternberskému paláci, sídlu Národní galerie se sbírkou starého evropského umění. Palác je významná vrcholně barokní čtyřkřídlová stavba s vnitřním dvorem a válcovým průčelním rizalitem. Palác byl vystavěn architekty G. B. Alliprandim a J. Santinim, kteří stavbě vtiskli osobitý charakter. Dnes se zde nachází expozice Evropské umění od antiky do závěru baroka. Projdeme Hradčanské náměstí po jeho severní straně až k vyústění ulice Kanovnické, kde se nachází Martinický palác. Čtyřkřídlový palác patří k nejkrásnějším renesančním stavbám Prahy z druhé poloviny 16. století. V roce 1583 získal dům Jiří Bořita z Martinic, který dal budovu rozšířit a průčelí ozdobit rozeklaným

štítem. V roce 1618 byly práce přerušeny, protože došlo k defenestraci na Pražském hradě, kdy rozhněvaní šlechtici a měšťané svrhli majitele Martinického paláce Jaroslava Bořitu z Martinic, Viléma Slavatu z Chlumu a jejich písaře Fabricia z oken České kanceláře. Palác zaujme především bohatými figurálními sgrafity na fasádě paláce, která zaujímají plochu asi 800 m². Jsou zde zobrazeny epizody ze života Josefa Egyptského, život Samsonův a činy Herkulovy. Ve všech místnostech se zachovaly trémové renesanční stropy, kterých bylo asi 1400 m². Mezi trámy bylo vymalováno několik tisíc obdélných políček s alegorickými výjevy ze světa zvířat, ptáků, pohádek, přičemž ani jeden výjev se neopakuje. Nachází se zde Muzeum hracích strojů, Muzeum panenek a Muzeum historických kočárků. Martinický palác je veřejně přístupný, konají se zde prohlídky s průvodcem, otevírací doba PO-NE 10-18 hod, turistické informace na www.martinickypalac.cz. Šternberský palác je pro návštěvníky otevřen denně mimo pondělí ÚT-NE 10-18, informace na www.ngprague.cz.

obrázek č. 12

Západní stranu Hradčanského náměstí vyplňuje další památka postavená podle projektu J. B. Matheye - raně barokní **Toskánský palác**. Budovu využívá Ministerstvo zahraničních věcí ČR, odbor konzulárních činností, a veřejnosti slouží část přízemí, kde vznikl sál pro pořádání výstav a společenských akcí. Průčelí zdobí dva sloupové portály, nad nimiž jsou plastické znaky vévodu toskánských, jejichž rod získal palác

roku 1718 a dal mu název. Na atice paláce mezi dvěma altánovými vikýři jsou raně barokní sochy božstev. Na levém nároží paláce ve štukovém orámování můžeme vidět sochu sv. Michala, patrona stavebníka paláce. V přízemí se dochovaly pozdně renesanční klenby. Průchodem se lze dostat k obdélnému dvoru, svíraného čtyřmi křídly dvoupatrového paláce.

Turistické informace

Adresa: Hradčanské náměstí 5, Praha 1 - Hradčany

Informace na internetových stránkách MZV ČR www.mzv.cz

Palác částečně přístupný pro veřejnost

obrázek č. 13

Od Toskánského paláce pokračujeme po druhé straně náměstí zpět k Pražskému hradu. Napravo od Toskánského paláce je klášter karmelitek s kostelem sv. Benedikta. Kostel se připomíná již roku 1353, kdy byl farním kostelem městečka Hradčan. Kolem roku 1720 byl barokně přestavěn řádem barnabitů, jehož majetkem se v roce 1626 stal. V roce 1792 přešel do držení ženské větve řádu karmelitánů. Klášter bosých karmelitánek je raně barokní stavba z roku 1655, založená při kostele sv. Benedikta. Po

roce 1950 byl klášter zabrán komunistickým režimem, klášter zrušen a přeměněn v luxusní ubytovací zařízení hotelového typu pro komunistické pohlaváry. Po změně režimu byl objekt vrácen zpět karmelitánkám, klášter byl opět zařízen podle přísných řádových předpisů a mše pořádané v kostele sv. Benedikta jsou přístupné veřejnosti. Vedle kláštera se nachází jeden z nejlépe zachovalých renesančních paláců v Praze, Schwarzenberský palác, zvaný rovněž Lobkovický. Palác je příkladem tzv. české renesance, spojením vlašských vzorů a české tradice. Jeho tři křídla svírají s ohradní zdí čtvercový dvůr. Východní křídlo dosahuje výšky dvou pater, jižní a západní křídla jsou pouze patrová. Na současném místě paláce se nacházelo několik gotických domů. V 16. století se uskutečnila přestavba ve slohu vrcholné renesance podle projektu A. Galliho v honosný palác. Dominantní prvek fasády všech průčelí představují sgrafita, která zaujímají celou plochu omítky, vysoké štíty se sgrafity a výrazná lunetová římsa mezi střechou a zdí. Původní majitelé Lobkovicové o palác konfiskací přišli a postupně se v jeho držení vystřídali Rožmberkové, Švamberkové, Eggenbergové, až jej v roce 1719 získali Schwarzenbergové. Ti ho nechali ve 20. letech 18. století přestavět ve vrcholně barokním slohu. Na počátku 20. století přestali Schwarzenbergové palác užívat, bezplatně ho pronajali Národními technickému muzeu, které zde vystavovalo své sbírky. Od roku 1947 zde byly umístěny sbírky Vojenského historického muzea. V současné době je palác v majetku Národní galerie a nachází se zde stálá expozice Baroko v Čechách. Palác a jeho sbírky jsou pro veřejnost otevřeny denně mimo pondělí od 10 do 18 hod. Informace na www.ngprague.cz.

Dostali jsme se zpět na dolní část Hradčanského náměstí, kde vstoupíme I. hradním nádvořím a Matyášovou branou do areálu Pražského hradu. Pražský hrad byl založen někdy po roce 880, kdy sem kníže Bořivoj I. přenesl svoji rezidenci z Levého Hradce a určil tomuto místu roli sídla panovníka. Kromě dřevěného valového opevnění zde stál panovníkův palác, hospodářské budovy a v prostoru I. hradního nádvoří kamenná rotunda Panny Marie, která byla v době vzniku druhá církevní a zároveň celokamenná stavba v Čechách. Kolem roku 920 vyrostla bazilika sv. Jiří a v období kolem roku 930 nechal kníže Václav postavit rotundu sv. Víta. Obě stavby se do dějin Hradu i celé země zapsaly velmi významně, protože při první byl v roce 973 zřízen první klášter v Čechách a z druhé se stal ve stejném roce katedrální chrám. Novou epochu v dějinách Hradu znamenala vláda Karla IV, který chtěl z královského paláce a celého Pražského hradu udělat reprezentativní rezidenci. Do tohoto plánu zapadala i po založení pražského arcibiskupství v roce 1344 stavba katedrály sv. Víta. Při ní vynikla

stavební hut', která prováděla veškeré stavby na Hradě. Od roku 1344 stál v jejím čele mistr Matyáš z Arrasu, kterého později vystřídal švábský stavitel Petr Parlér. Ekonomické potíže státu na počátku 15. století a následně husitské války na dlouhou dobu znemožnily jakékoli stavební práce na Hradě. Po mnoha letech za panování Vladislava II. Jagellonského se na Hradě opět začalo stavět. Panovníkův dvorní stavitel Benedikt Ried provedl několik významných úprav královského paláce v pozdně gotickém slohu s použitím prvků renesanční architektury. Bylo také zesíleno opevnění postavením mohutné věže Daliborky, Bílé věže a Mihulky. Renaissance do prostoru Hradu definitivně vstoupila s nástupem Habsburků na český trůn. Ferdinand I. se rozhodl k výstavbě nových obytných budov v jižním prostoru dnešního III. nádvoří v sousedství Starého královského paláce a v severní části hradu a v roce 1534 k založení Královské zahrady, která byla zaplněna řadou funkčních i reprezentativních staveb. Podruhé Pražský hrad ožil jako centrum evropské výtvarné kultury za vlády Rudolfa II., který si Prahu vybral za své sídelní město. Pokračovaly práce na stavbě královského paláce, započalo se stavbou křídla, které v současnosti odděluje II. a III. hradní nádvoří, Letního paláce a na severní straně byly postaveny např. Nový a Španělský sál. Po smrti Rudolfa II. byl vstup do hradu opatřen novou Matyášovou bránou. Do rudolfínské doby také spadá vznik Zlaté uličky s typicky malými domky, v nichž bydleli hradní střelci a zlatotepci. Následující období 17. a 18. století ovlivnily stavební činnost na Hradě politické poměry v Českém království. Habsburkové si po potlačení českého stavovského povstání v roce 1620 za své sídlo definitivně zvolili Vídeň a Pražský hrad se ocitnul mimo jejich pozornost. V průběhu třicetileté války v letech 1618–1648 se Pražský hrad stal obětí okupace a loupeží švédské armády. Největší újmou byla ztráta způsobená odvozem většiny rudolfínských sbírek ze země. Stavební ruch na Hradě byl obnoven až ve 2. polovině 18. století, kdy tvrdě zasáhla ruka habsburského majestátu. Marie Terezie přikročila k rozsáhlé klasicistní přestavbě Hradu podle projektu dvorského architekta N. Pacassiho, za účasti stavitele A. M. Luraga a sochaře I. F. Platzera. V roce 1918 se Pražský hrad stal sídlem prezidenta Československé republiky. Mezi lety 1873–1929 probíhala novogotická dostavba katedrály sv. Víta pod vedením architektů J. Mockera a K. Hilberta. Dnes je Pražský hrad nejvýznamnější historickou památkou a dominantou Prahy, od roku 1962 Národní kulturní památkou a od roku 1992 památkou UNESCO.

Vstup do Hradu vede mřížovými vraty, která tvoří součást rokokového zábradlí z dob Marie Terezie, uzavírající I. hradní nádvoří. Na pilířích zábradlí jsou skupiny

Zápasících gigantů od I. F. Platzera. Budovy okolo I. nádvoří vznikly v letech 1759–1769 podle návrhu N. Pacassiho ve stylu vídeňského klasicismu. Vstup z I. nádvoří do II. nádvoří tvoří Matyášova brána, první raně barokní stavba v Čechách. Postavil ji na začátku 17. století pravděpodobně italský architekt G. M. Filippi a původně stála samostatně v prostoru mezi Hradčanským náměstím a Hradem jako triumfální antický oblouk. Kamenná brána s prostředním širokým vchodem pro povozy a postranními užšími pro pěší je nazvána po císaři Matyáši II. Nápis ve štítu vyjmenovává jeho hodnosti, pod ním je Matyášův císařský znak a pod římsou jsou znaky jeho zemí.

Matyášovou bránou projdeme na II. hradní nádvoří, které vzniklo zasypáním dvojího příkopu. Budovy na II. nádvoří vznikly klasicistní přestavbou vídeňského architekta N. Pacassiho. Z původního křídla nechal jen zdivo románské hradby z 12. století a dvou věží, Bílé a Biskupské. Bílá věž z 12. století stojí za hradní kaplí sv. Kříže a zbytky Biskupské věže jsou znát v křídle Hradu. Na nádvoří stojí hradní kaple sv. Kříže, stavba Anselma Luraga z let 1758–1763 v klasicistním stylu. Zdobí ji sochy sv. Petra a Pavla od E. Maxe z roku 1854. Dnes se kaple obecně nazývá Klenotnicí, protože byla upravena na výstavní síň nejvýznamnějších památek Svatovítského pokladu. Chráněný poklad patří k významným sbírkám tohoto druhu v Evropě. Obsahuje velkolepou sbírku liturgického nádobí a jiných užitkových a ozdobných předmětů z drahých kovů od 8. do 19. století. Dnes se v kapli nachází prodejna Správy Pražského hradu. Na nádvoří před kaplí můžeme vidět tzv. Kohlovu kašnu. Podle sochařské výzdoby se také nazývá Lví. Je jednou z nejstarších v Praze a pochází z roku 1686, jejím autorem je Hieronymus Kohl. Dolní mísu podpírají plastiky antických bohů Merkura, Vulkána, Neptuna a Herkula, horní menší mísu nesou dva Tritoni. Na vrcholu je koule nesená lvem. Vedle kašny stojí 14 m hluboká studna z počátku 18. století. Má osmiboké ostění a kovanou kovovou mříž zakončenou kovovou růžicí. Na severní straně nádvoří u průchodu, kterým jsme již předtím vstoupili od Pražského mostu, se v severním křídle Hradu nachází Obrazárna Pražského hradu. Jsou zde po celý rok vystavena díla z proslulých sbírek císaře Rudolfa II. Stálá expozice Obrazárny představuje návštěvníkům výběr více než 100 nejvyšších obrazů z majetku Pražského hradu čítajícího kolem 4000 děl. Nad prostory Obrazárny se nachází Španělský sál, jeden z nejrepresentativnějších sálů na Pražském hradě. Svě jméno dostal proto, že byl postaven nad stájemi ušlechtilých španělských koní z dob Rudolfa II. Zaujme především jeho rozměry – délka 43 m, šířka 21 m a výška 12 m, a také jeho výzdoba.

Z II. hradního nádvoří projdeme průchodem do III. hradního nádvoří, které tvoří jádro a střed celého hradního areálu. Jeho tisíciletá historie byla zjištěna archeologickými vykopávkami, které se tu prováděly v průběhu 20. století. Proti průjezdu z II. nádvoří stojí katedrála sv. Víta, hlavní a největší pražský chrám. Jsou zde pohřbena těla českých panovníků a uloženy korunovační klenoty Českého království. Chrám, trojlodní gotická katedrála s příčnou lodí, ochozem, věncem kaplí a s třemi věžemi, se skládá ze dvou částí. Východní část, obsahující chór s kaplemi a velkou zvonovou věží, je původním dílem gotického období. Západní část, tj. příčná loď, trojlodí a průčelí s věžemi, byla přistavěna ve stylu novogotiky v 2. polovině 19. a na počátku 20. století. Chrám byl založen Karlem IV. na místě staré románské baziliky, která v 11. století nahradila předchozí rotundu postavenou sv. Václavem kolem roku 925. Stalo se tak v souvislosti s povýšením pražského biskupství na arcibiskupství. Projekt katedrály vypracoval Matyáš z Arrasu podle vzoru některých francouzských katedrál. Jeho nástupcem a pokračovatelem ve stavbě chrámu byl Petr Parléř. Stavbu chrámu se ale podařilo úspěšně dovést do konce až v roce 1929. Chrám sv. Víta má úctyhodné rozměry: délka 124 m, maximální šířka v příčné lodi 60 m, výška klenby 33 m, výška hlavní věže 96,5 m, výška průčelních západních věží 82 m, průměr růžice v západním průčelí 10,4 m. Průčelí se dvěma štíhlými věžemi je zdobeno na pilířích 14 sochami světců, Karla IV. a arcibiskupa Arnošta z Pardubic. V jižním průčelí chrámu z III. nádvoří je slavnostní vchod do chrámu, tzv. Zlatou bránou. Je ozdobena unikátní gotickou mozaikou, dlouho jedinou na sever od Alp, na téma Posledního soudu s vyobrazením Karla IV. a jeho manželky Elišky Pomořanské. Na této straně se také tyčí jižní chrámová věž s renesančním ochozem a barokní bání, na níž je připevněn pozlacený lev. Nedostavěnou věž z roku 1419 dokončil Bonifác Wohlmuth v letech 1560–1562. Věž se nazývá také velká zvonová věž, vedle menších zvonů Václava, Jana Křtitele a Josefa, zde visí i největší pražský zvon Zikmund o váze 18 tun a výšce 203 cm. Ulil ho roku 1549 Tomáš Jaroš a visí zde bez přestávky dodnes. V interiéru nás zaujme hlavní loď, klenutá nepřetržitou síťovou klenbou Petra Parléře, která je zde použita poprvé na evropském kontinentu. Kolem celého chrámu ve výšce 14 m probíhá arkádový sloupový ochoz, který se proslavil vzácnou portrétní galerií 21 bust, vytvořených parléřovskou hutí. Plastiky představují členy rodiny Karla IV., arcibiskupy, architekty a ředitele stavby. V chrámu se nachází hrobka českých králů. Jsou zde uloženy ostatky českých králů a jejich příbuzných. Nejmladší náhrobek chrámu je náhrobek sv. Vojtěcha z roku 1997, zbudovaný u příležitosti 1000 let od jeho

mučnické smrti. Nejvzácnějším prostorem chrámu je Svatováclavská kaple, v jejímž středu je hrob sv. Václava. Gotický kamenný náhrobek sv. Václava ze 14. století stojí na soklu ozdobeném drahými kameny, nahoře je schránka na ostatky a jeho stříbrné poprsí. Spodní části stěn kaple jsou vykládány z desek z drahých kamenů. Dveře v koutě kaple vedou ke schodišti do Korunní komory, kde jsou uloženy korunovační klenoty (Svatováclavská koruna, královské žezlo, říšské jablko, pouzdro na korunu, korunovační kříž, meč a textilie). Barevná okna chrámu jsou z období 1925–1939 podle návrhů Maxe Švabinského, Karla Svolinského, Františka Kysely, Alfonse Muchy a Cyrila Boudy. Katedrála je zasvěcena třem svatým - sv. Vítovi, Václavovi a Vojtěchovi.

Chrám sv. Víta spolu se Starým proboštstvím tvoří severní část III. nádvoří. Ostatní části jsou uzavřeny křídly nového paláce, pod jejichž klasicistní fasádou od N. Pacassiho se skrývají gotické, renesanční a barokní stavby. Ve východním křídle jsou kanceláře a reprezentativní místnosti prezidenta republiky. Z III. nádvoří můžeme také vstoupit do Starého královského paláce. Současná podoba paláce je výsledkem staletého vývoje. Suterén je tvořen zbytky románského paláce z 12. století. Starý královský palác ukrývá jeden z největších a nejkrásnějších sálů pozdní gotiky, Vladislavský sál. Je 62 m dlouhý, 16 m široký a 13 m vysoký. Tento sál je ukázkou užití originálního systému pozdně gotických síťových kleneb na osnově šesticípých hvězdic ve spojení s trojdílnými renesančními okny. Byl vybudován králem Vladislavem Jagellonským v letech 1492–1502 podle plánu Benedikta Rieda. Sál zabírá celou rozlohu druhého patra Starého paláce. Sál byl využíván k velkým slavnostem a konaly se v něm i rytířské turnaje. Slavnostním akcím je určen dodnes, konají se zde například udělování vyznamenání prezidentem republiky, volba prezidenta republiky aj. V pravém rohu je vstup do Ludvíkova paláce, kolmého traktu přistavěného k původnímu středověkému paláci podle projektu B. Rieda. Tato část palácového komplexu velmi výrazně vybíhá do prostoru zahrady na valech, kde v minulosti nacházel parkán. Ve druhém patře se nachází sál bývalé České Kanceláře, odkud byla v roce 1618 provedena defenestrace královských místodržících, čímž začalo stavovské povstání z let 1618–1620.

Na III. nádvoří si ještě můžeme povšimnout bronzové jezdecké sochy sv. Jiří z období kolem roku 1373. Socha patří k nejvýznamnějším dílům gotické volné plastiky. Na nádvoří také stojí obelisk podle návrhu architekta J. Plečnika. Díky mnoha technickým obtížím s dopravou obelisku byl instalován na nádvoří až roku 1928, přičemž veškeré náklady s tímto projektem uhradil prezident T. G. Masaryk.

Z III. hradního nádvoří projdeme pod oblouky vladislavské chodby, spojující Starý palác s chrámem sv. Víta, okolo dvorku, jehož čelní stranu tvoří nad arkádami okenní stěna Vladislavského sálu s původními renesančními okny z roku 1493. Dostaneme se tak na Jiřské náměstí. Stojí zde bazilika sv. Jiří, jedna z našich nejvýznamnějších románských památek, druhý nejstarší pražský kostel založený kolem roku 920 knížetem Vratislavem I. V roce 925 zde byly uloženy ostatky babičky sv. Václava, zavražděné kněžny Ludmily, první české mučednice. Po založení sousedního svatojiřského kláštera roku 973 (první klášter na území Čech) byl chrám rozšířen a přestavěn na trojlodní baziliku v raně románském stylu. Užší severní věži se říkalo Eva a širší jižní Adam. Bazilika sloužila do roku 1055 jako přemyslovské pohřebiště, než se vystavěl chrám sv. Víta. V kryptě se nachází černá socha Brigity jako symbol lidské nestálosti a pomíjivosti (znázorňuje dívčí tělo po smrti). Kostelní portál z Jiřské ulice, odkud je nejpůsobivější pohled na baziliku, je dílem huti B. Rieda. Je zdobený výjevem rytíře bojujícího s drakem. Současná barokní přestavba pochází z let 1670–1680 a je dílem C. Luraga. Na jihozápadním rohu byla přistavěna F. M. Kaňkou v letech 1718–1722 barokní kaple sv. Jana Nepomuckého. V roce 1969 se klášter stal majetkem Národní galerie a v současné době se zde nachází Sbírka umění 19. století v Čechách.

Z náměstí U sv. Jiří budeme pokračovat ulicí Jiřskou. Po pravé straně mineme bývalý Ústav šlechticů. Původně se na tomto místě ve 14. století nacházela řada gotických domů, které byly později spojeny do dvou velkých. Jeden z nich získali počátkem 16. století Rožmberkové. Ti si zde nechali roku 1556 vybudovat renesanční palác podle projektu G. Fontany, přestavěný ve stylu vrcholné renesance v letech 1573–1574 podle U. Aostalliho. Na počátku 17. století získali objekt do vlastnictví Habsburkové, když jej poslední příslušník rodu Petr Vok z Rožmberka prodal císaři Rudolfovi II. Současná pozdně barokní podoba paláce pochází z let 1754–1755 podle plánů N. Pacassiho, kterou provedl A. M. Lurago pro ústav neprovdaných zchudlých šlechticů založený Marií Terezií. Vedle Ústavu šlechticů stojí Lobkovický palác. Kdysi tu stávaly dva velké gotické domy. V 16. století zahájili jejich majitelé Krajířové z Krajku přestavbu na palác ve stylu vrcholné renesance. Ten dokončili až jeho další majitelé Pernštejnové. V roce 1628 přešel palác do majetku Lobkoviců, kteří jej nechali přestavět ve slohu raného baroka podle projektu C. Luraga. Dvoupatrový palác uzavřené dispozice zaujímá trojúhelníkovou parcelu. Fasádě průčelí do zahrad Pražského hradu vévodí dvě věže a terasa, podepřená dvěma arkádami. Komplex budov

Lobkovického paláce prodělal rozsáhlou rekonstrukci od roku 1973 pro potřeby Národního muzea. V roce 2006 byl palác vrácen rodině Lobkoviců.

Z ulice Jiřské projdeme po krátkém schodišti do Zlaté uličky, jedné z nejnavštěvovanějších částí Pražského hradu. Severní stranu uličky tvoří drobné, pestře natřené přízemní domky různého stáří, dodatečně přistavěné k hradbě. V těchto domech bydleli od roku 1597 hradní střelci a mezi nimi i zlatotepci Rudolfa II, podle nichž se ulička již od 17. století nazývala Zlatnickou. Nad střechou domků v hradbě probíhá krytá chodba, která spojuje všechny tři věže (Mihulka, Daliborka, Bílá věž). Chodba tvořila komunikaci mezi věžemi a byla určena pro přemísťování vězňů. Ze Zlaté uličky je také vstup na terasu pozdně gotického opevnění mezi Daliborkou a Černou věží. Válcová dělová věž Daliborka byla součástí jagellonského opevnění a její spodní část byla od počátku využívána jako vězení. Prvním a zároveň nejznámějším vězněm byl rytíř Dalibor z Kozojed. Na západní straně uličky stojí válcovitá Bílá věž, jejíž dolní část sloužila jako hladomorna, mučirna a vězení. Byl zde vězněn například alchymista Edward Kelly.

Vrátíme se zpět do Jiřské ulice a budeme pokračovat k Černé věži, kterou opustíme areál Pražského hradu. Věž je pozůstatkem románského opevnění hradu z 12. století z doby knížete Soběslava I. Za Karla IV. se věž nazývala Zlatou, protože její střecha byla pobita pozlaceným olověným plechem. Po požáru r. 1538 byla věž o patro snížena. Od Černé věže vedou na Malou Stranu Staré zámecké schody, které ústí do Chotkovy ulice. Schody byly vybudovány již v 16. století. Název Staré zámecké schody je oficiálně používán od roku 1829 a je odvozen od Staré cesty, která v 9. století vedla souběžně na Pražský hrad. Měří přibližně 150 m a čítají 121 schodů. Patří mezi nejkrásnější místa Prahy a svým půvabem inspirovaly i českého písničkáře Karla Hašlera k zlidovělé písničce „Po Starých zámeckých schodech“. Nad Starými zámeckými schody je Vinice sv. Václava, v níž stojí Richterova vila, stavba architekta J. Pešky z roku 1832.

Turistické informace - Pražský hrad

Adresa: Odbor turistického ruchu, Pražský hrad, 119 08 Praha 1 - Hradčany

Areál Pražského hradu otevřen denně PO-NE 5-24 (letní sezona), 6-23 (zimní sezona)

Přístupné objekty otevřeny denně PO-NE (kromě 24.12.) 9-18 (letní), 9-16 (zimní)

- Starý královský palác, stálá expozice Příběh Pražského hradu, Bazilika sv. Jiří, Jiřský klášter - Národní galerie, Zlatá ulička s věží Daliborkou, Obrazárna Pražského hradu, Prašná věž, Svatováclavská vinice
- objekty přístupné se vstupenkou, Obrazárna Pražského hradu je volně přístupná každé pondělí 16-18
- návštěvnické okruhy - Pražský hra - velký okruh, Pražský hrad - malý okruh, Expozice Příběh Pražského hradu, Obrazárna Pražského hradu, Prašná věž

Reprezentační prostory Pražského hradu jsou přístupné zpravidla 2 dny v roce – první sobotu po 8.5. a první sobotu po 28.10.

Katedrála sv. Víta otevřena PO-SO 9-17, NE 12-17 v letní sezoně

PO-SO 9-16, NE 12-16 v zimní sezoně

Střídání vojáků Hradní stráže každou hodinu u bran Hradu, ve 12 hod s fanfárami a výměnou standarty na I.nádvoří

Zahrady Pražského hradu jsou volně přístupné v letní sezoně, v zimní sezoně jsou uzavřeny

Objekty Pražského hradu jsou bezbariérově přístupné (výjimkou jsou věže Daliborka, Bílá, Prašná a jižní věž Katedrály)

Informační střediska na II. a III. hradním nádvoří (zajišťování prohlídky s průvodci)

Informace na www.hrad.cz a www.ngprague.cz

Po schodech jsme se dostali do Chotkovy ulice, odtud budeme pokračovat směrem ke stanici metra Malostranská, kde nás čeká jeden ze skvostů Prahy. Valdštejnský palác, první monumentální palác raného baroka v Praze, rozložený okolo pěti dvorů a zahrady. Byl postaven na místě dvaceti šesti domů, cihelny a tří zahrad v letech 1624–1630 jedním z nejmocnějších a nejbohatších českých šlechticů doby pobělohorské Albrechtem z Valdštejna. Stavbou rozsáhlé rezidence chtěl Valdštejn soutěžit přímo s Pražským hradem. Obrovský majetek získal nákupem konfiskovaného majetku českých stavů. Pro stavbu paláce bylo zbořeno téměř vše kromě výstavného paláce Trčků z Lípy. Zbytky tohoto honosného paláce byly objeveny a zakonzervovány po odkrytí podlah v Rytířském sále. Pro stavbu byla tehdy zbořena přes odpor malostranských usedlíků i Písecká brána. Kolem pěti nádvoří se rozkládají dvoupatrové palácové a jednopatrové administrativní a hospodářské budovy, které z jihu obklopuje palácová zahrada, z východu jízďárna. Hlavní křídlo paláce s 60 m dlouhým průčelím do Valdštejnského náměstí vzniklo přestavbou Trčkovského domu. Je zde slavnostní

Rytířský sál s dvěma řadami oken nad sebou. Klenba sálu je zdobena s postavami géníů a vojenskými emblémy. Uprostřed je freska Baccia Bianca, která je zobrazen Valdštejn jako bůh Mars na válečném voze. Navštívit můžeme také Kožený sál, Valdštejnovu pracovnu, Mytologickou chodbu, Audienční síň, kapli sv. Václava nebo Astrologickou chodbu. Součástí komplexu byla honosná a výstavná konírna pro 37 koní, dlouhá 60 m a široká 8,6 m, s valenou klenbou s hlubokými lunetami a bohatým geometrickým vzorem na klenbě. V interiéru stála kamenná kašna s lví hlavou, žlaby a sloupy a mušle byly z hnědého mramoru a každé koňské stání mělo bohatou kovanou mříž. Nad každým boxem byl obraz koně. Dnes je zde umístěn Senát České republiky. Součástí areálu je i Valdštejnská zahrada v italském stylu se salou terrenou, grottou, voliérou a umělým rybníkem s ostrůvkem. Sem byl v letech 1625–1626 umístěn soubor bronzových soch a sousoší významného holandského sochaře Adriena de Vriese, představující antické bohy a koně, který patří k vrcholům manýristického sochařství. Během švédského plenění za třicetileté války byly sochy odvezeny a dnes jsou umístěny na zámku Drottningholm ve Švédsku. Sala terrenu, mohutnou 30 m vysokou lodžii s třemi arkádami a vysokou klenbou v závěru zahrady, postavil v roce 1627 Andrea Spezza. Je vůbec první tohoto druhu i nás a patří k jeho umělecky nejvýznamnějším dílům, kde již opouští renesanční tradici a převládá okouzlení barokem. Na sala terrenu navazují jeskyně a při ohradní zdi zahrady je stavebně dokonale navozené umělé jeskynní prostředí (grotta) reprezentované stalaktickými krápníkovými formami. Napodobenina jeskynních forem, která se nejvíce podobá Postojenským jeskyním, se v takové věrnosti nevyskytuje u žádných obdobných staveb.

Od stanice metra Malostranská se vydáme po Mánesově mostu přes Vltavu na Staré Město. Je devátým mostem přes Vltavu na území města Prahy. Stavba mostu byla zahájena roku 1911, prováděla ji firma Ing. Kress a Bernard. Projekt mostu byl dílem F. Mencla a A. Nového. Most je betonový obloukový se čtyřmi vylehčenými klenebními poli, částečně je zde použito i železobetonu. Šířka mostu je 16 m a délka 186,3 m. Umělecký sloh Mánesova mostu odpovídá moderně po roce 1910 a českému kubismu. Je ozdoben na pilířích figurálními vlysy s náměty ze života vltavských plavců. Dostali jsme se na Alšovo nábřeží a náměstí Jana Palacha, kde stojí jedna z nejvýznamnějších staveb české novorenesanční architektury, Rudolfinum. Je společným dílem předních českých architektů druhé poloviny 19. století, Josefa Zítka a Josefa Schulze. Objekt byl vybudován na náklady České spořitelny (tehdy Böhmische Sparkasse), jejíž zastupitelstvo se rozhodlo k 50. výročí založení tohoto peněžního ústavu v Praze

vybudovat velkolepý stánek pro umění. Zastupitelstvo tehdy požádalo korunního prince a následníka habsburského trůnu Rudolfa, aby budova mohla nést jeho jméno Rudolfinum. Po vzniku ČSR a zejména po druhé světové válce byl uveden do života na tehdejší dobu přijatelnější název Dům umělců. Stavba byla započata roku 1876 a za vedení stavby ing. Václavem Vejrychem byla dokončena včetně vybavení roku 1884. Je to první moderní pražská stavba složitého víceúčelového provozu. Měla hostit odbory hudby, výtvarných umění a uměleckého průmyslu a sloužit Jednotě pro zvelebení hudby v Čechách, Vlastenecké jednotě přátel umění a Umělecko-průmyslovému muzeu. Objekt má obdélníkový půdorys, který je výrazně rozdělen na dvě části, jižní trakt s Dvořákovou síní a severní část s několika sály, které mají horní osvětlení a jsou soustředěny kolem ústřední monumentální dvorany s proskleným stropem. Na atice budovy jsou restaurované sochy slavných hudebníků (Händel, Mozart, Beethoven, Bach a další). Po stranách vnějšího schodiště jsou sedící hudební múzy a u krytého podjezdu na východě dvojice lvů a sochy sfing. Naproti Rudolfinu se nachází budova Umělecko-průmyslového paláce. Muzeum bylo postaveno v letech 1897–1901 podle projektu J. Schulze ve stylu francouzské novorenesance. Na průčelí budovy jsou reliéfy řemesel od B. Schnircha a A. Poppa. Sbírky muzea, založeného roku 1885 a dočasně umístěného v protějším Rudolfinu, sem byly přestěhovány již v roce 1900. Světově proslulá je především sbírka historického i moderního skla. Umělecko-průmyslové muzeum je otevřeno denně kromě pondělí (ÚT 10-19, ST-NE 10-18), informace o muzeu na www.upm.cz.

Od muzea budeme pokračovat ulicí Kaprovou ke Staroměstskému náměstí. Ulice Kaprova je jedna z nejstarších staroměstských komunikací, která spojovala sídliště u brodu s hlavním tržištěm Starého Města. Původně se nazývala Svatovalentinská podle kostela a brány sv. Valentina, která byla postavena ve 2. polovině 13. století a jež při Vltavě uzavírala vstup z ulice. Ve druhé polovině 16. století dostala ulice dnešní jméno podle rodu Kaprů z Kaprštejna, kteří zde vlastnili dům U tří kaprů. Dnes je v těchto místech stanice metra A Staroměstská, otevřená v roce 1978. Dnešní ráz ulice je moderní, protože většina domů byla vystavěna počátkem 20. století za asanace. Na konci Kaprovy ulice stojí kostel sv. Mikuláše, barokní kopulová stavba K. I. Dienzenhofera z let 1732–1735. Původně zde stával románský farní kostel sv. Mikuláše německé kupecké osady, která se sem přestěhovala z oblasti Poříčí. První zpráva o kostele je z roku 1273 v listině břevnovského kláštera. Kostel byl několikrát přestavován, v roce 1689 jej silně poničil požár. Na obnovu chrámu byl tehdy získán

jeden z nejproslulejších barokních stavitelů Kilián Ignác Dienzenhofer. Byla zbudována monumentální vrcholně barokní stavba, vysvěcená roku 1737. Po zrušení kláštera byly budovy konventu i kostel rozprodány, avšak později je magistrát odkoupil zpět pro obecní potřeby. Kostel se stal skladištěm obilí a nábytku. Roku 1868 byl pronajat pravoslavné církvi a na začátku první světové války se stal opět katolickým kostelem pražské vojenské posádky. Dnes patří československé církvi husitské. Na jižní straně je monumentálně vyřešené průčelí s hlavním portálem a dvěma věžemi, pokryté sochařskou výzdobou Antonína Brauna (sochy světců a českých patronů, alegorie Starého a Nového zákona a alegorie Víry, Naděje, Lásky a Mírnosti). Mezi dvěma věžemi se tyčí ústřední kopule s lucernou. Interiér je komplikovaně utvářený, malebně plastický se zajímavými světelnými efekty a patří k vrcholným Dienzenhoferovým dílům. Kostel má půdorys řeckého kříže. Zvon z barokní lucerny byl během 1. světové války snesen pro válečné potřeby, dodnes zde visí jen samotné 1,5 m dlouhé srdce zvonu. Průčelí chrámu bylo do roku 1901 v pohledu od Staroměstského náměstí zakryto tzv. Krennovým domem. Jeho zboření za asanace umožnilo otevření nové široké třídy, táhnoucí se od náměstí k Vltavě, dnes reprezentativní Pařížské ulice.

U staroměstského kostela sv. Mikuláše jsme vstoupili na Staroměstské náměstí, nejstarší a nejvýznamnější náměstí v Praze. Již od 10. století se formovalo jako tržiště na křižovatce evropských obchodních cest. Nedaleko bývala celnice (Ungelt), kde se zboží dovezené cizími kupci proclívalo. Ve 12. a 13. století byly vystavěny okolo náměstí mnohé domy, v nichž jsou zachovány románské a raně gotické základy, sklepy a někde i část přízemí. Původní románské přízemí a výjimečně i část prvního patra se v polovině 13. století ocitlo pod úrovní ulice při protipovodňové akci, kdy se terén zavážel zeminou do značné výše. Ve 14. století byla na náměstí zřízena radnice a o něco později vybudován hlavní staroměstský chrám Panny Marie před Týnem. Za velké slávy tudy projížděli královské korunovační průvody k Hradu. 21. června roku 1621 zde bylo popraveno 27 předních účastníků českého stavovského odboje proti Habsburkům. V roce 1650 tu byl vztyčen Mariánský sloup jako poděkování za osvobození Prahy od Švédů. Byl to druhý nejstarší sloup v Evropě po Mnichově a stál zde do roku 1918, kdy byl stržen. Náměstí si po celá staletí zachovávalo neměnnou podobu. Většina domů procházela slohovými přestavbami, z nichž dominují renesanční a barokní úpravy nebo novostavby v důsledku asanace na konci 19. a počátku 20. století, která však ohrozila samotnou existenci náměstí. Během Pražského povstání v květnu 1945 shořel východní trakt radnice. Mezi nejkrásnější domy na Staroměstském náměstí patří rokokový palác

Goltz-Kinských. Na místě současného paláce stály původně tři gotické domy s románskými základy. V letech 1755–1765, kdy se staly majetkem hraběte Goltze, došlo k přestavbě a sjednocení v palác. Projekt ve stylu vrcholného baroka na přechodu k rokoku dodal A. M. Lurago. Plastiky na fasádě a reliéfy zhotovil I. F. Platzer (alegorie Živlů a antická božstva na hlavním průčelí). V roce 1768 koupili palác Kinští. Narodila se zde Berta Sophia Felicitas, provdaná von Suttner, která založila Rakouskou mírovou společnost, jejíž náklady hradil ze značné části její přítel A. Nobel. Její zásluhou byla zřízena roku 1901 Nobelova cena za mír, jejíž laureátkou se stala roku 1905 (byla na rakouské bankovce 1000 šilinků, je na rakouské variantě 2 eura). Objekt v současné době využívá Národní galerie a nachází se zde Grafická sbírka a rodová knihovna Kinských. Napravo od paláce Kinských je dům U Kamenného zvonu, jedna z nejstarších a nejpozoruhodnějších památek Prahy. Vzácně dochovaný dům je mimořádnou gotickou palácovou architekturou věžového charakteru. Jeho průčelí patřilo k nejkrásnějším v Evropě a dokládá výstavnost města v době Karla IV. Bohatá výzdoba domu pochází z období kolem čtvrtiny 14. století. Původně gotický ráz domu změnily další přestavby, zejména barokní z roku 1685 a později také pseudobarokní v roce 1899. Po stavebním průzkumu v roce 1961 bylo rozhodnuto vrátit domu původní gotickou podobu. V současné době objekt využívá Galerie hlavního města Prahy jako výstavní prostor. V podzemí je malé lapidárium se zachovalými architektonickými a výtvarnými fragmenty původní stavby. Palác Kinských je otevřen denně mimo pondělí ÚT-NE 10-18, expozice Krajina v českém umění 19. století, informace na www.ngprague.cz. Dům U Kamenného zvonu je otevřen denně mimo pondělí ÚT-NE 10-20, výstavy moderního a současného umění, informace na www.ghmp.cz.

Výraznou dominantu Staroměstského náměstí tvoří kostel Panny Marie před Týnem neboli Týnský chrám. Kostel byl od doby husitské hlavním městským kostelem, a proto také jediným chrámem, jemuž kališnická Praha věnovala velkou stavební péči. V těchto místech stával starší románský kostelík již v 11. století. Byl to špitální kostel pro cizí kupce, přijíždějící do Ungeltu. V polovině 14. století byl založen dnešní vrcholně gotický kostel. Na stavbu měla vliv dvorská huť Matyáše z Arrasu a hlavně Petra Parléře. Parléře připomíná zejména bohatě zdobené průčelní okno o výšce 28 m, kružby oken hlavní lodi, kněžiště a velkolepý severní portál. Činnost stavebníků a umělců přerušily husitské války. Věže jsou 80 m vysoké. Stavěly se v té době z vysunutého lešení, jehož podlážka se kladla na trámy prostrčené v otvorech, které se nechávaly v pravidelných intervalech ve zdech. Kostel je trojlodní bazilikou s věžemi u

západního průčelí a s třemi chóry u každé lodi na východní straně. Kostel má úctyhodné rozměry, délka 52 m, šířka 28 m, výška střední lodi 44 m a vedlejší lodi 24 m. Týnský chrám je rozsáhlou galerií gotických, renesančních a raně barokních děl. Z plastik je nejvýznamnější parléřovský portál z Týnské uličky z roku 1390, zdobený tympanonem s výjevem Utrpení Kristova. Z vnitřního zařízení vyniká gotická cínová křtitelnice z roku 1414, nejstarší v Praze, socha Madony týnské z počátku 15. století nebo kamenná gotická kazatelna. Pozornost si také zaslouží všech 20 oltářů zdobený díly významných sochařů a malířů (např. J. J. Bendl, F. M. Brokoff, M. Rejsek, K. Škréta a další). Týnský chrám se honosí velkým počtem zachovaných náhrobků. Mezi nejznámější patří náhrobek Tychona de Brahe, dánského hvězdáře na císařském dvoře Rudolfa II. z roku 1601. Další je náhrobek Václava Berky z Dubé, vojevůdce a rady při české komoře. Je to jeden z nejzdařilejších renesančních portrétních náhrobků s neobvykle detailním zobrazením muže v brnění. Zajímavostí jsou i zdejší varhany z roku 1673, které jsou nejstarší v Praze. Varhany byly restaurovány v německém Bonnu a vráceny do kostela roku 2000.

Na volném prostranství Staroměstského náměstí stojí pomník Mistra Jana Husa. V roce 1900 byla vypsána soutěž, jejímž vítězem se stal Ladislav Šaloun. Pomník byl dokončen a slavnostně odhalen v roce 1915, k 500. výročí upálení Jana Husa. Sousoší tvoří žulový podstavec a postava Jana Husa, za nímž vpravo je šest husitských bojovníků a pod nimi nápis „Kdož jsú Boží bojovníci a Zákona jeho“. Vlevo se nachází skupinka exulantů. Na zadní straně je skupinka rodiny znázorňující národní obrození. Z boku je vytesán citát Jana Ámose Komenského „Věřím, že vlada věcí Tvých k Tobě se zas navrátí, ó lide český“. V dlažbě náměstí můžeme vidět tzv. pražský poledník, místo, kam dopadal stín, který Mariánský sloup vrhal za slunečného počasí v pravé poledne. Je to 14 stupňů 25 minut východně od Greenwiche. V roce 1904 při příležitosti výměny dláždění celého náměstí bylo vyznačeno v dlažbě místo popravy 27 pánů českého stavovského povstání (27 křížů, symboly mečů a trnové koruny).

Jedním z nejobdivovanějších objektů na Staroměstském náměstí je budova Staroměstské radnice, především pak kvůli orloji. Radnice se stala centrem samosprávy Starého Města pražského v roce 1338, kdy získali k jejímu založení měšťané souhlas od krále Jiří z Poděbrad. Roku 1621 se stala posledním vězením předních účastníků českého stavovského povstání. Značné úpravy přineslo 18. století, kdy se po spojení čtyř měst pražských roku 1784 stala radnice sídlem jednotné úřední správy města. V posledních dnech okupace za druhé světové války byla radnice centrem povstání,

v jejím podzemí pracovala Česná národní rada. Radnice byla 7. května 1945 ostřelována a zapálena. Východní a severní křídlo proti Týnskému chrámu bylo zcela zničeno, těžce poškozena byla i věž s orlojem a kaple. V přízemí byl zničen i archiv hlavního města Prahy, knihovna a cenné sbírky. Mnohokrát byly vypsány soutěže na dostavbu zničené části, nikdy se však k tomu nepřistoupilo. Za dobu své existence prošla radnice vývojem všech slohových období. Jádrem radnice je gotický nárožní dům Wolflina z Kamene z konce 13. století. Má bohatě zdobený gotický portál a okno se znakem Starého Města a Českého království. K němu byla přistavěna mohutná hranolová věž 69,5 m vysoká, dokončená roku 1364. V ní byla v prvním patře vystavěna kaple s bohatě zdobeným arkýřem, vysvěcená roku 1381 a dodnes zachovaná. Nad vstupním portálem kaple je umístěn emblém - věneček nesený dvěma ledňáčky a písmenem E, známý motiv Václava IV. Z vnějšku na nároží arkýře je kopie gotické sochy Staroměstské madony, příkladné ukázky sochařství z konce 14. století. Arkýř patří k nejkrásnějším památkám české gotiky 2. poloviny 14. století. Je pokryt množstvím plastické dekorace s motivy lidských tváří a zvířat. Západní dům zdobí renesanční trojdílné okno s nápisem Praga caput regni (Praha hlava království). Bylo vytvořeno po roce 1526 a dnes se zde nachází svatební síň. Pod hlavní římsou se táhne pás 19 znaků tesaných v kameni, uprostřed je znak Starého Města pražského. Původní skladba kupeckých domů se dochovala v přízemí radnice, včetně gotických žebrových kleneb loubí a průjezdů z 13. a 14. století. V podzemí rohového domu U kohouta je původní dvoudílné románské přízemí z doby kolem roku 1200. Z řady vystupuje renesanční dům U minuty s podloubím, zdobený figurálními sgrafity z počátku 17. století, objevené pod barokní omítkou až v roce 1905. Nejcennější památkou radnice je radní síň z druhé poloviny 15. století s renesančním mramorovým portálem s nápisem Senatus. Dochoval se zde trámový strop s bohatou renesanční výmalbou kazet a pozlacenými řetězy. Cenným dílem české vrcholné gotiky je plastika trpícího Krista z roku 1410, umístěná na pozdně gotické bohatě řezané konzole s andělem. Dalšími památnými místnostmi jsou Jiříkova a Brožíkova síň. Zajímavostí byl výtah v radniční věži z roku 1927, který byl unikátem a kupodivu požár radnice nezničil. Do své sbírky ho převzalo Národní technické muzeum. Nejzajímavější částí radnice pro návštěvníky je orloj na jižním boku radniční věže. Zhotovil jej roku 1410 Mikuláš z Kadaně a koncem 15. století zdokonalil mistr Hanuš. Orloj má tři části, nejvýše jsou mechanické figury. Každou hodinu se ve dvou okénkách pod stříškou objevuje 12 apoštolů, z nichž každý má svůj atribut. Při požáru v květnu 1945 byly zničeny všechny figury orloje, které vytvořil Eduard Veselý. Nahradily je

dřevěné sošky apoštolů, které vytvořil v roce 1948 řezbář Vojtěch Sucharda. Dále je orloj rozdělen na kalendář se zvěrokruhem a hodiny. Kalendářní desku s alegoriemi měsíců vytvořil roku 1865 Josef Mánes. Mechanismus hodin je umístěn na zdi radnice v kamenné věžičce, ke které jsou dva klíče. Jeden má orlojník, druhý je na magistrátu. Ve stroji se dochoval velký počet funkčních původních součástek. Orloj je tak jedinečnou a unikátní technickou památkou. Ukazuje čtyři druhy času. Čas středoevropský ukazuje sluneční ručička, je označen římskými číslicemi na obvodu sféry a odbíjejí ho až od rekonstrukce v roce 1948. Předtím se řídily časem staročeským, kdy západem Slunce začínal nový den. ukazují ho zlatá gotická čísla na zvlášť ovládaném prstenci vně sféry. Čas babylonský, kdy v létě jsou hodiny delší než v zimě, protože tento čas trvá od východu do západu Slunce. Pražský orloj je jediný na světě, který umí tento čas měřit. Čas hvězdný se ukazuje v římských číslicích. Ve spodní části fasády je umístěn kalendářní ciferník. Ukazuje den a jeho postavení v týdnu, měsíci a roce. Ke Staroměstskému orloji se váže mnoho pověstí, z nichž nejznámější je pověst o jeho tvůrci Mistru Hanušovi. Toho dali konšelé Starého Města pražského oslepit rozžhaveným železem z obavy, aby jinde nepostavil stroj jiný, který by krásou a slávou zastínil ten pražský. Mistr Hanuš se pak za pomoci tovaryše nechal odvést k orloji a zde ho vlastní rukou pokazil tak, že už jej nikdo spravit nedovedl.

obrázek č. 14

Ze všech domů na Staroměstském náměstí nás bude zajímat dům čp. 480 naproti Staroměstské radnici, **U Červené lišky**, původně románský dům, goticky přestavěný. Koncem 17. století byl dům upraven v raně barokním stylu, který v mnohém připomíná stavby Jeana Baptisty Matheyho a je mu přisuzováno autorství. Na fasádě můžeme vidět pozlacený reliéf Panny Marie, který nahradil původní domovní znamení. Průčelí do Staroměstského náměstí dominují v přízemí dva oblouky podloubí, pilastry a busty imperátorů na atice.

Ze Staroměstského náměstí vstoupíme do Celetné ulice. Je jednou z nejstarších pražských ulic, jejíž pojmenování pochází ze 13. století podle calt, pletených housek, které zde vyráběli místní pekaři. Již v době románské tudy procházela významná komunikace z východních Čech k hlavnímu pražskému tržišti na Staroměstském náměstí. Vedle zde i cesta ze stříbrných dolů v Kutné Hoře, proto zde byla od 16. do 18. století umístěna pražská mincovna. Na rohu Staroměstského náměstí je raně středověký dům U Bílého jednorožce čp. 603, který dostal v 18. století pozdně barokní fasádu. Pod nárožím domu byla objevena románská místnost z přelomu 12. a 13. století. Nejcenější stavbou z výtvarného hlediska je palác Hrzánů z Harasova čp. 558 postavený na románském a gotickém podloží podle projektu G. Alliprandiho se sochařskou výzdobou z Brokoffovy dílny. Funkcionalistický dům čp. 596, dříve obchod Baťa, projektoval Josef Gočár. Jeden z nejvýznamnějších domů Celetné ulice je dům Menhartovský, čp. 595. Jeho raně barokní průčelí z doby po roce 1700 kryje rozlehlou budovu, v jejímž průčelí je zazděný gotický portál ze 14. století a v nádvoří stojí dřevěná socha Herkula se lvem. Na rohu Ovocného trhu stojí známý kubistický dům U Černé Matky Boží, dílo Josefa Gočára z let 1911 – 1912. Nejstarší kubistický dům v Praze si nechal postavit velkoobchodník František Josef Herbst. Byl postaven jako první v novém kubistickém stylu na místě strženého barokního domu U Černé Matky Boží. V současné době se zde nachází národní galerie s Expozicí českého kubismu. Na konci Celetné ulice stojí Prašná brána, jedna z nejvýraznějších památek pozdně gotické Prahy. Byla postavena na místě zchátralé původní brány, zvané Odraná, pocházející z 1. poloviny 13. století. Prašnou branou vcházely na území města korunovační průvody českých králů a zahajuje tak známou Královskou cestu na Pražský hrad. Základní kámen byl položen v roce 1475 a stavbu řídil Matěj Rejsek, který provedl i bohatou sochařskou výzdobu. Dnešní stav pochází z let 1875 – 1876, kdy byla Prašná brána restaurována a dostavěna v pseudogotickém stylu architektem Josefem Mockerem. Název Prašná se používá od začátku 18. století, kdy brána sloužila jako skladiště střelného prachu. Brána je 65 m

vysoká, vyhlídkový ochoz je ve výšce 44 m, točité schodiště má 186 kamenných stupňů.

Průjezdem v Prašné bráně jsme se dostali na Náměstí Republiky, původně Hybernské nebo Josefské náměstí. Nachází se na křižovatce středověkých obchodních cest. Po založení Nového Města pražského Karlem IV. zde bylo založeno několik církevních i světských staveb, např. klášter a kostel sv. Josefa, vojenská kasárna, Královský dvůr či premonstrátská kolej. Náměstí bylo již po první světové válce předmětem urbanistických úvah doprovázený architektonickými soutěžemi a návrhy. Počítalo se zde s výstavbou koncertní budovy, hotelu, administrativní budovy a obchodního domu. Z tohoto projektu byl realizován obchodní dům Kotva, vystavěný jako vysoce progresivní členitá stavba podle projektu architektů Machoninových v letech 1970–1974. Vedle Prašné brány stojí nádherná ukázka pražské secese, Obecní dům, vybudovaný v letech 1905–1911 podle plánů A. Balšánka a O. Polívky. Obecní dům stojí na místě královského sídla zvaného Králův dvůr, obydlí českých králů až do roku 1483. Roku 1631 koupil dvůr arcibiskup Arnošt Harrach, který ho nechal přestavět na arcibiskupský seminář. V letech 1694–1697 byl k semináři postaven kostel sv. Vojtěcha. Plány k tomuto kostelu vytvořil J. B. Mathey. Králův dvůr včetně kostela sv. Vojtěcha byly zbořeny v letech 1902–1903. Obecní dům byl slavnostně otevřen 16.12. 1911 vernisáží tří předních výtvarných spolků. Dům se stal střediskem společenského života i místem významných dějinných událostí (přijetí Tříkrálové deklarace k vytvoření samostatného ČSR, složení Národní přísahy, ustanovení Národního výboru, Vyhlášení ČSR 28.10. 1918 aj.). Obecní dům stojí na parcele o velikosti asi 14 000 m² a obsahuje asi 1240 místností. Celý objekt je dokladem nevídané dovednosti a umělecké i řemeslné kvality, jakož i výkřik modernosti pokud jde o moderní technologické zázemí, ve střední Evropě tehdy nevídané. Bylo zde 28 elektrických a hydraulických výtahů, vzduchotechnický systém s dálkovým ovládáním, potrubní pošta, centrální vysavač, moderní telefonní ústředna, výroba ledu, chladnice, nejmodernější kuchyně. Byly zde jedny z největších elektricko-pneumatických varhan v celé monarchii. Bylo zde poprvé v takovém rozsahu použito linoleum či mosazi. V interiéru jsou zastoupena všechna známá umělecká řemesla - vitráže, hodiny, dřevěné a keramické obklady, přírodní a umělé mramory, nábytek, zrcadla, kryty topení a vzduchotechniky, sestavy svítidel z barevných kovů a skla. Průčelí korunované kopulí zdobí lunetová mozaika Hold Praze Karla Špillara. Po stranách stojí sousoší Ponížení národa a Vzkříšení národa od Ladislava Šalouna. Pod mozaikou je na sloupech balkon přístupný z Primátorského

salónu, sloupy jsou končeny bronzovými postavami světloňošů s elektrickými lampami od Karla Nováka. Uvnitř je kavárna, jejíž stěny jsou obloženy mahagonovým dřevem, Francouzská restaurace, vinárna, Americký bar s černým keramickým obkladem, Plzeňská lidová restaurace s klenutým prostorem zdobený dvanácti keramickými znaky českých a moravských měst. Primátorský a prezidentský výtah před centrální šatnou podle návrhu O. Polívky a J. Prokopce jsou unikátně dochované. Ústředním prostorem prvního patra i celého Obecního domu je Smetanova síň od Antonína Balšánka. Je pravidelným místem nejvýznamnějších koncertů Pražského jara již od jeho počátku v roce 1946.

obrázek č. 15

Nedaleko od Náměstí republiky v ulici Na Příkopě se nachází další palácová stavba J. B. Matheyho, **Vernierovský palác**, známý jako Slovanský dům. V roce 2000 se konalo slavnostní otevření zrekonstruovaného Slovanského domu s multikinem, restaurací, barem, dvěma kavárnami a obchody. Vznikl tak nový administrativní, obchodní, obytný a kulturní komplex. Byl přestavěn a rekonstruován palácový objekt do ulice, na novodobém dvorním objektu byla provedena nástavba a přistavěny 3 nové sedmipodlažní objekty ve dvoře. Z ulice Na Příkopě lze projít nově vybudovanou venkovní pasáží do Senovážného náměstí. My se vrátíme zpět na Náměstí republiky a u divadla Hybernia vstoupíme do ulice Hyberské, kde nás čeká poslední Matheyho

palácová stavba. **Palác Sweerts-Šporkův**, dnes pozdně klasicistní stavba, je dnes přístupný pouze příležitostně. Dvoupatrovému objektu dominují dva rizality s trojúhelnými střešními štíty, portály zdobené plastikami antických bohů a balustrová atika s plastikami I. F. Platzera.

obrázek č. 16

V závěru druhého dne navštívíme muzikálové představení v divadle Hybernia. Za doby Karla IV. zde byl klášter, který v roce 1630 získali irští františkáni. Mnichům se říkalo hyberni podle latinského názvu Irska – Hybernia. Na přelomu 18. a 19. století se zde hrálo české divadlo v prostoru bývalého chrámu. Poté Objekt získala bankovní společnost, která provedla zásadní přestavbu v letech 1808–1811 podle projektu J. Fischera po vzoru Staré mincovny v Berlíně. Nové průčelí patří mezi nejceněnější empírové stavby Prahy. V roce 2000 začala rekonstrukce objektu na muzikálovou scénu. Během rekonstrukce byla obnovena barokní kaple z 18. století s bohatými štuky. Majitelem objektu je Ministerstvo kultury a v padesátiletém nájmu jej má společnost Hybernia. Divadlo bylo slavnostně otevřeno po náročné rekonstrukci muzikálem Golem autorů Karla Svobody, Zdeňka Zelenky, Lou Fanánka Hagena a Filipa Renče. Uvedly se tu velmi úspěšná muzikálová představení, např. Tři mušketyři, Švejk, Golem, Drákula aj. Informace o divadle na www.hybernia.eu. (6, 11, 18, 24, 25)

2.4. Třetí den – zámecké stavby J. B. Matheye

trasa: zámek Trója – viniční kaple sv. Kláry

Poslední den je zaměřený na zámeckou architekturu. Trasa nás zavede do pražské části Trója, kde se nachází jedna z nejvýznamnějších barokních památek v Čechách, Trojský zámek. Zároveň představí i poslední církevní památku architekta Matheyho kapli sv. Kláry. Trasa je jednoduchá, nenáročná a vhodná pro rodiny s dětmi, protože kromě zámku navštívíme i známou Zoologickou zahradu hlavního města Prahy. Milovníky květin určitě zaujme Botanická zahrada hlavního města Prahy se skleníkem Fata Morgana. Trasa vede autokarem na parkoviště u zámku Trója a zoologické zahrady a zpět na hotel.

Trojský zámek v české barokní architektuře výsostné postavení. Při jeho vzniku se spojilo hned několik šťastných okolností: vzdělaný a uměnímilovný stavebník, výjimečný architekt, pozoruhodní sochaři a malíři a krásná lokalita. Architekt Mathey se inspiroval rozlehlými vilami, které vznikaly v 16. a 17. století v okolí Říma. Název zámek má své opodstatnění, protože málokterá stavba ovlivnila zámeckou architekturu v Čechách tolik jako právě Trója. Koncepce trójské vily se zásadně odlišuje od starších zámeckých staveb v Čechách. Místo tradiční kompozice trojkřídle stavby kolem pravidelného dvora učinil Mathey hlavním bodem své stavby mohutné těleso hlavního sálu, ke kterému se připojují boční křídla. Sál je umístěn na hlavní ose areálu a se zahradou se spojuje honosné schodiště. Hlavní průčelí stavby je obráceno směrem k zahradě a hlavní bráně u řeky. Jeho boční křídla zde vytvářejí náznak čestného dvora. Hlavní zámecká budova je kompozičně doplněna nízkými dlouhými křídly hospodářských stavení. Zámek stojí na vyvýšené terase, která má podle svých italských a francouzských vzorů náznakovou podobu opevnění.

obrázek č. 17

Vyvrcholením zámku je jeho umělecká výzdoba. Když návštěvník stoupá na zámeckou terasu, jeho pozornost upoutá oválné schodiště s kamennými sochami olympských bohů a Titánů, dílo, které nemá v domácím barokním sochařství srovnání. Po schodišti se dostaneme do Habsburského sálu, vymalovaného freskami antverpských bratrů Abrahama a Isaaca Godynů. Jejich dílo ovládá celý prostor rozlehlého sálu a přineslo koncepční přelom v české barokní malbě. Na stěnách jsou legendické výjevy z dějin habsburského rodu a na stropě je vymalována apoteóza Habsburků jako vítězů nad tureckým nebezpečím a ochránců křesťanské Evropy. Výmalba zámecké kaple a antické mytologické příběhy v zámeckých pokojích jsou dílem italských malířů Francesca Marchettiho a jeho syna Giovanniho Francesca. Nejrozsáhlejší část expozice, Ze šlechtických sídel, představuje návštěvníkům výběr historických zobrazení psů, koní a dalších zvířat ze sbírek šlechtických sídel a rezidencí. Galerie hlavního města Prahy v části expozice zámku vystavuje nejvýznamnější obrazy ze svých sbírek českého malířství 19. století. Zcela mimořádné kvality jsou soubory obrazů Václava Brožíka a Jaroslava Čermáka, ve sbírce najdeme další vynikající ukázky tvorby Josefa Navrátila, Julia Mařáka, Františka Ženíška, Mikoláše Alše a dalších významných umělců. Část prvního patra zámku pokrývají čínské komnaty s pozoruhodným souborem nástěnných maleb, jejichž autorem je neznámý malíř z konce 18. nebo začátku 19. století. Náměty

pro celoplošné veduty čínské krajiny s architekturou čerpal autor z ilustrací v cestopisných a naučných knihách o Číně.

obrázek č. 18

Zahrada se rozprostírá od zahradního průčelí směrem k Vltavě, na východní straně je umístěna štěpnice. Dvě úrovně zahrady jsou od sebe odděleny opěrnou zdí s vázami, horní terase dominuje schodiště letohrádku s grottou a plastickou výzdobou, dolní úrovni dominuje kašna s fontánou, v závěru se nachází dům zahradníka a oranžerie. Štěpnici vévodí kruhový labyrint, od nějž vybíhají ve hvězdici cesty. Na ohradní zdi se zachovaly zbytky štukového reliéfu.

obrázek č. 19

Turistické informace

Adresa: U Trojského zámku 1, Praha 7 – Trója

Informace na www.ghmp.cz (Galerie hlavního města Prahy)

Zámek je otevřen denně mimo pondělí ÚT-NE 10-19, PÁ 13-19

Stalá expozice Věčné léto v římské vile (Architektura a výzdoba zámku Trója, Čínské komnaty zámku Trója, Ze šlechtických rezidencí, Obrazárna Galerie hlavního města Prahy)

Trojská karta je zvýhodněná společná vstupenka do Botanické zahrady hlavního města Prahy, Zoologické zahrady hlavního města Prahy a Zámku Trója.

Po prohlídce Trójského zámku a přilehlé zahrady nás čekají vinice sv. Kláry se stejnojmennou kaplí. **Kaple sv. Kláry**, dílo J. B. Matheyho, je nejvyšší dominantou této části Prahy. Historická, památkově chráněná vinice přináší každým rokem na podzim svoji úrodu. V tu dobu se tu tradičně pořádá Trojské vinobraní s možností ochutnávky vín a konzumace burčáku. Kaple je přístupná v návštěvních hodinách Botanické zahrady, protože se nachází v jejím areálu (bohoslužby každou neděli od 10:30 hod).

obrázek č. 16

Nad areálem Trojského zámku se rozkládá Botanická zahrada hlavního města Prahy. záměr zřídit v Praze botanickou zahradu s všeobecným posláním pochází už z poloviny 60. let 20. století. Z původního záměru vybudovat jednu z nejrozsáhlejších klasicky pojatých botanických zahrad v Evropě na ploše 130 ha byla nakonec realizována jen část. Řešení zahrady bylo realizováno podle projektu architektů Josefa Hrůzy, Jiřího Navrátila a J. Jagera. Areál botanické zahrady se rozkládá v Trojské kotlině na rozloze asi 70 ha ve značně členitém terénu v nadmořské výšce od 179 do 276 m. Zahrada nebyla běžně přístupná až do roku 1992, kdy byla otevřena úvodní expozice na ploše 3 ha. Je upravena jako park s kolekcemi drobných cibulovin, trvalek, letniček a léčivých, vřesovištních, suchomilných a vlhkomilných rostlin, se skalničkovým skleníkem a oddělením dendrologie s domácími a cizokrajnými zakrslými jehličnany. V květnu 1997 byla zahrada rozšířena o expozici japonské zahrady s původními druhy japonských rostlin, geografickou expozici rostlin Turecka a Středomoří a pod ní sbírku kosatců. V zahradě byl také vybudován nový tropický skleník Fata Morgana. Pro veřejnost byl otevřen v roce 2004, jeho délka je 130 m, šířka 13 m, pokrývá plochu téměř 2200 m² a je rozdělen do tří částí. První část zaujímají sukulenty, středoamerická savana, polopoušť Madagaskaru a Jižní Afriky. Druhou část tvoří tropické deštné pralesy s jezírkem, podvodním proskleným tunelem a

sedmimetrovým vodopádem. Třetí částí je uměle chlazený skleník s prostředím And a Kapska, Tasmánie a Nového Zélandu. Od roku 2004 je pro veřejnost zpřístupněna jedna z nejkrásnějších pražských vinic - vinice sv. Kláry. Postupně jsou vytvářeny další nové expozice. Zahrada slouží jednak jako zdroj poznání veřejnosti, ale také jako vědecké pracoviště, které řeší problematiku ochrany přirozených stanovišť některých druhů rostlin a které podchycuje a udržuje rozmanitost rostlinných druhů a odrůd. Tím, že v zahradě jsou na 12 ha zachována chráněná území charakteru rezervací (Salabka, Haltýř, Pustá vinice, Podhoří a Velká skála), jsou pro tuto práci dány vhodné podmínky. Zahrada spravuje také Drahaňský přírodní park.

Turistické informace

Adresa: Nádvoří 134, 171 00 Praha 7 - Trója

Informace na www.botgarden.cz

Venkovní expozice a Vinice sv. Kláry jsou otevřeny celoročně každý den

Březen	9-17
Duben	9-18
Květen - Září	9-19
Říjen	9-17
Listopad - Únor	9-16

Skleník Fata Morgana je otevřen celoročně ÚT-NE

Březen	9-17
Duben	9-18
Květen - Září	9-19
Říjen	9-17
Listopad - Únor	9-16

Naučná stezka je nepřetržitě volně přístupná zdarma

Trojská karta je zvýhodněná společná vstupenka do Botanické zahrady hlavního města Prahy, Zoologické zahrady hlavního města Prahy a Zámku Trója.

Lákadlem pro rodiny s dětmi je Zoologická zahrada hlavního města Prahy. Patří k nejmladším zoologickým zahradám v hlavních evropských městech. Zahrada byla otevřena pro veřejnost v roce 1931, kdy stav zvířat byl něco přes 200 ks. V roce 1932 přišly do ZOO první koně Převalského, které se staly jejím symbolem a v jejichž chovu se v dalších letech dostala na první příčku ve světě. Chovají se tu nepřetržitě s velkými

úspěchy díky profesorovi Bílkovi. V roce 1959 byla pražská zoo pověřena vedením plemenné knihy, tedy soupis všech žijících koní Převalského, kteří již z volné přírody zcela vymizeli. V roce 1954 přešla zahrada pod správu státu. V roce 2002 postihla pražskou zoologickou zahradu povodeň. Více než stopadesátiletá voda zaplavila celou spodní část zahrady, během několika hodin muselo být evakuováno přes 1000 zvířat. Voda napáchala obrovské škody, bohužel i na životech zvířat. V současné době má zahrada přes 60 ha neobyčejně vhodných pozemků tří typů přírodního prostředí - část je strmá skalnatá stěna skloněná k jihu, pod ní chráněná údolní rovina a nad ní chladná a větrná náhorní planina, částečně porostlá lesem. V zoologické zahradě se nacházejí např. voliéry papoušků, Ostrov lemurů, Pavilon gaviálů, slonů, hrochů, kočkovitých šelem, Restaurace Gaston, Venkovní expozice orangutanů a gibbonů, Dětská zoo, Pavilon tučňáků. Vodní svět, Sečuán, Indonéska džungle, lanovka.

Turistické informace

Adresa: U Trojského zámku 3/120, 171 00 Praha 7

Informace na www.zoopraha.cz

Zahrada je otevřena denně po celý rok

duben, květen, září, říjen	9-18
červen, červenec, srpen	9-19
březen	9-17
listopad, prosinec, leden, únor	9-16

Trojská karta je zvýhodněná společná vstupenka do Botanické zahrady hlavního města Prahy, Zoologické zahrady hlavního města Prahy a Zámku Trója. (3, 16, 17, 18)

3 Závěr

Původním záměrem mé bakalářské práce bylo vytvořit nový tematický okruh po barokních památkách v Praze, zejména těch, které jsou málo navštěvované, zapomenuté nebo stojí mimo pozornost lidí. Chtěl jsem turistům představit barokní Prahu nejen jak ji znají z průvodců a propagačních materiálů, které se zaměřují většinou jen na historické centrum. I mimo historické jádro totiž existuje spousta barokních staveb, které by zasloužily více propagace a více turistů. To ovšem přispělo k tomu, že po delším studiu pražských barokních památek jsem okruh zúžil na objekty, které mají společného jmenovatele - architekta Jeana Baptistu Matheyho. Tyto stavby trochu splňují i moji původní podmínku opomíjených památek.

Trasu jsem uchopil jako fakultativní výlet pro hotel, též jako nabídka cestovních kanceláří a informačních center. Je určen nejen pro zahraniční, ale také pro domácí turisty, neboť památky, které jsem vybral pro tento okruh, patří mezi nejceněnější klenoty baroka v Praze. Specifikem mé práce bylo rozdělení okruhu do tří dnů, a tak jednotlivé dny jsou něčím zajímavé, originální a typické. Tématem prvního dne je sakrální architektura, která spojuje kostely a kláštery, jež Mathey projektoval. Druhý den představuje palácovou architekturu. Na třetí den jsem naplánoval návštěvu městské části Trója, kde se nachází perla pražského baroka, Trójský zámek. Protože u zámku se nachází také botanická a zoologická zahrada, věnoval jsem této části samostatný den. Nakonec zámek Trója stojí poněkud stranou od turistických tras po Praze a je velká škoda tuto nádhernou památku při návštěvě Prahy vynechat. Mojí snahou bylo i vytvořit něco zajímavého, odlišného. Byl jsem si vědom, že průvodců a propagačních materiálů, představujících významné památky, či turistických tras po Praze je mnoho. I ty jsou něčím specifické, tematicky zaměřené, ale většinou zahrnují jen památky po historickém jádru, především po Starém Městě, Malé Straně a Hradčanech. Památky, které každý zná a nesmí je opomenout při návštěvě Prahy. Samozřejmě ani já jsem nechtěl, aby tyto památky z mé diplomové práce zmizely, a proto je nabízím jako součást navržené trasy. Proto například k zámku v Tróji nabízím i návštěvu zoologické či botanické zahrady, k palácům od Matheyho i další významné památky na Malé Straně apod. Hlavní pozornost ale věnuji právě Matheyho stavbám.

Cílem mé bakalářské práce je samozřejmě i praktické využití v reálném životě. Pokusil jsem se rozeslat svoji práci jako nabídku zpracovaného výletu či zájezdu do cestovních kanceláří a hotelů v Praze. Zajímalo mě, jestli je možnost, že by takový

tématický okruh byl nabízen turistům. Zpracoval jsem pro ně kompletní trasu včetně informačního letáku. Bohužel jsem se zatím nesetkal se zpětnou odezvou ze strany oslovených cestovních kanceláří, hotelů i informačních center. Je možné, že to bylo způsobeno krátkým časovým intervalem mezi odesláním nabídky a vyhodnocením. Jednou z příčin může být i nezájem cestovních kanceláří a hotelů o nové nabídky, které by se nějakým způsobem vymykaly standardním nabídkám. Je zřejmé, že ještě nevznikla potřeba ukazovat v Praze něco jiného než historické centrum s nejznámějšími památkami. Zvlášť pokud je o ně stále zájem mezi návštěvníky Prahy. Podle mého názoru by řešením byla osobní návštěva a prezentace navržené trasy přímo v cestovních kancelářích a hotelech.

4 Seznam použitých zdrojů

1. POCHE, E. – PREISS, P. *Pražské paláce*. 1. vydání. Praha: Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, 1973. 396 s.
2. HORYNA, M. – NEUBERT, K. – ZAHRADNÍK, P. *Zámek Trója u Prahy, Stručná historie*. 1. vydání. Praha a Litomyšl: nakladatelství Paseka, 2000. 102 s. ISBN 80-7185-333-X.
3. PREISS, P. – HORYNA, M. – ZAHRADNÍK, P. *Zámek Trója u Prahy, Dějiny, stavba, plastika a malba*. 1. vydání. Praha a Litomyšl: nakladatelství Paseka, 2000. 365 s. ISBN 80-7185-336-4.
4. KOCOUREK, Jaroslav. *Český atlas – Praha*. 1. vydání. Praha: freytag & berndt, 2006. 496 s. Vydáno ve spolupráci s Českou televizí a Hlavním městem Praha. ISBN 80-7316-209-1.
5. DAVID, P. – SOUKUP, V. *Za strašidly po Praze*. 1. vydání. Praha: Ikar, 2008. 464 s. ISBN 978-80-249-1066-6
6. POCHE, Emanuel. *Prahou krok za krokem*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Panorama, 1985. 472 s.
7. HORYNA, Mojmír. Římský vliv v pražské sakrální architektuře 17. století a Jean Baptiste Mathey. In *Baroko v Itálii - baroko v Čechách: setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého symposia Barocco in Italia, Barocco in Boemia, uomini, idee, forme d'arte a confronto*. Praha, Karolinum a vila Lanna. Praha: Filosofia, 1999. 622 s. ISBN 80-7007-176-1.
8. CIBULA, V. – BOUDA, C. *Pražské pověsti*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha: Orbis, 1977. 475 s.
9. URL: <http://www.satalka.cz/slohy/> (cit. 2009-03-17)
10. URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/>, aktualizováno 2009-02-28 (cit. 2009-03-08)
11. URL: <http://pragensia.tiscali.cz> (cit. 2009-03-08)
12. URL: <http://www.turistika.cz/turisticke-cile/detail/kostel-sv-frantiska-serafinskeho> (cit. 2009-03-08)
13. URL: <http://www.atlasceska.cz/praha/kostel-panny-marie-u-kajetanu-nerudova/> (cit. 2009-03-08)
14. URL: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=6151> (cit. 2009-03-08)
15. URL: <http://www.kdyakam.cz> (cit. 2009-03-11)

16. URL: <http://stovezata.praha.eu/kaple-sv-klary-v-troji.html>, aktualizováno 2008-08-30 (cit. 2009-03-11)
17. URL: <http://www.botgarden.cz> (cit. 2009-03-11)
18. URL: <http://www.pis.cz/cz/praha/pamatky/> (cit. 2009-03-12)
19. URL: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/majetek_a_rozpocet/pruvodce_budovami_a_arichitekturou/ostatni_objekty_v_cr/toskanský_palac_puvodni_sídl_o_mzv.html (cit. 2009-03-12)
20. URL: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=6526> (cit. 2009-03-13)
21. URL: <http://www.svetadily.cz/Zamek-Troja-.php> (cit. 2009-03-15)
22. URL: <http://www.slovník-cizích-slov.cz/> (cit. 2009-03-17)
23. URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/> (cit. 2009-03-17)
24. URL: <http://www.atlasceska.cz/praha/klaster-radu-bosych-karmelitek/> (cit. 2009-05-03)
25. URL: <http://pruvodce.turistik.cz/arcibiskupsky-palac90958.htm> (cit.2009-05-03)
26. URL: <http://www.strahovskyclaster.cz/webmagazine/page.asp?idk=303> (cit. 2009-04-26)
27. URL: <http://www.botanicka.cz/images/Mapa-BZ-20070327.jpg> (cit.2009-05-18)
28. URL: http://www.mapy.cz/#x=133038080@y=135948032@z=13@mm=ZP@sa=s@st=s@ssq=praha@sss=1@ssp=120640421_126863233_150459301_149899137 (cit. 2009-05-18)

5 Přílohy

Veškeré fotografie použité v části Přílohy jsou vlastní. Pro znázornění trasy byly použity mapy z www.mapy.cz (28)

Příloha č. 1 – informační leták o zpracované trase pro CK a hotely

Příloha č. 2 – pověst o Nebožtíkově pomstě

Příloha č. 3 – pověst o Řezbáři od křižovníků

Příloha č. 4 – schéma Strahovské kanonie

Příloha č. 5 – mapa Botanické zahrady hlavního města Prahy

Fotografické přílohy:

21. Strahovský klášter – kostel Nanebevzetí Panny Marie
22. Ulice Radnické schody
23. Dům U Dvou Slunců, čp. 233
24. Nerudova ulice
25. Thun-Hohenštejnský palác, Italské velvyslanectví
26. Palác Morzinských, Rumunské velvyslanectví
27. Sochy Maurů podpírající balkon Morzinského paláce
28. Lichtenštejnský palác na Malostranském náměstí
29. Palác Smiřických čp. 6
30. Šternberský palác čp. 7
31. Kaiserštejnský palác na Malostranském náměstí
32. Kostel sv. Tomáše na Malé Straně
33. Kostel sv. Mikuláše na Malé Straně
34. Malostranská mostecká věž s bránou
35. Malostranské mostecké věže
36. Kanál Čertovka
37. Velké mlýnské kolo bývalého Velkopřevorského mlýna
38. Malá Strana a Pražský hrad z Karlova mostu
39. Kostel sv. Salvátora na Křižovnickém náměstí
40. Kostel sv. Františka Serafinského a socha Karla IV. na Křižovnickém náměstí
41. Panorama Malé Strany ze Staroměstské mostecké věže
42. Panorama Pražského hradu ze Staroměstské mostecké věže
43. Panorama Strahovského kláštera ze Staroměstské mostecké věže

44. Letohrádek královny Anny v Královské zahradě
45. Velká míčovna v Královské zahradě
46. Znak pětiletky se srpem a kladivem ve sgrafitu Velké míčovny
47. Zpívající fontána před Královským letohrádkem
48. Sousoší Noc před Velkou Míčovnou
49. Domeček – rezidence prezidentů v Královské zahradě
50. Jelení příkop a areál Pražského hradu
51. Prašná věž
52. Schwarzenberský palác na Hradčanském náměstí
53. Martinický palác na Hradčanském náměstí
54. Klášter karmelitek s kostelem sv. Benedikta na Hradčanském náměstí
55. Schwarzenberský palác
56. Dolní část Hradčanského náměstí – Arcibiskupský palác a Pražský hrad
57. Vstup do Pražského hradu – I. hradní nádvoří a Matyášova brána
58. II. hradní nádvoří
59. Kohlova kašna se studnou na II. hradním nádvoří
60. Hradní kaple sv. Kříže – Klenotnice na II. hradním nádvoří
61. Růžice v západním průčelí Chrámu sv. Víta
62. Chrám sv. Víta – jižní chrámová věž s renesančním ochozem a barokní bání
63. Monolit z mrákotínské žuly na III. hradním nádvoří
64. Zlatá brána – slavnostní vchod do Chrámu sv. Víta
65. Okenní stěna Vladislavského sálu s původními renesančními okny
66. Bazilika sv. Jiří na Jiřském náměstí
67. Ústav šlechticů
68. Barokní průčelí baziliky sv. Jiří
69. Lobkovický palác a Černá věž v Jiřské ulici
70. Valdštejnská zahrada s umělým rybníkem
71. Valdštejnský palác
72. Výzdoba Valdštejnské zahrady
73. Kostel sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí
74. Staroměstská radnice – východní a severní křídlo, zničené r. 1945
75. Staroměstské náměstí – radniční věž s orlojem a Týnský chrám
76. Staroměstský orloj
77. Radniční domy s domem U Minuty na levé straně

78. Trojdílné okno s nápisem Praga Caput Regni na západním radničním domu
79. Kalendář s alegoriemi měsíců od J. Máneše na Staroměstském orloji
80. Dům U Červené lišky – pozlacený reliéf Panny Marie
81. Dům U Červené lišky – pavilonový nástavec a balustrová atika s bustami imperátorů
82. Palác Kinských na Staroměstském náměstí
83. Chrám Panny Marie před Týnem
84. Dům U Kamenného zvonu na Staroměstském náměstí
85. Dům U Černé Matky Boží v Celetné ulici
86. Divadlo Hybernia na Náměstí republiky
87. Obecní dům na Náměstí republiky
88. Prašná brána
89. Průčelí Obecního domu s kopulí, lunetovou mozaikou a balkónem
90. Detail paláce Sweert-Špork – iniciály šlechtického rodu
91. zámek Trója – hospodářské budovy
92. Barokní sochařská výzdoba zámku Trója
93. Zámek Trója, pohled z Vinice sv. Kláry
94. Botanická zahrada hlavního města Prahy – Japonská zahrada
95. Botanická zahrada hlavního města Prahy – Japonská zahrada

Mapy:

1. trasa prvního dne: Strahovský klášter – Křižovnické náměstí
2. trasa prvního dne: olšanské hřbitovy
3. trasa druhého dne: Královská zahrada
4. trasa druhého dne: Pražský hrad – Hradčanské náměstí – Klárov
5. trasa druhého dne: Mánesův most – Staroměstské náměstí – náměstí Republiky
6. trasa třetího dne: Zámek Trója – Botanická zahrada – Zoologická zahrada

Příloha č. 1 – informační leták pro cestovní kanceláře a hotely

Poznejte barokní památky jak je ještě neznáte

1. **den** – prohlídka Malé Strany a jejích památek (**Strahovský klášter**, Nerudova ulice, **kostel Panny Marie Ustavičné pomoci**, Malostranské náměstí, **kostel sv. Josefa**, Kampa), Karlova mostu, **kostela sv. Františka Serafinského** a Olšanských hřbitovů s **kostelem sv. Rocha**
2. **den** – návštěva areálu Pražského hradu (Královská zahrada, **Zimní jízárna**, Pražský hrad, Chrám sv. Víta, Lobkovický palác, Zlatá ulička, bazilika sv. Jiří, Černá věž), Hradčanského náměstí (**Arcibiskupský**, Šternberský, Toskánský, Martinický, Schwarzenberský palác), Valdštejnského paláce, Rudolfína, Staroměstského náměstí (**U Červené lišky**), Obecního domu, **Slovanského domu** a **paláce Sweerts-Šporků**
3. **den** – prohlídka **zámku Trója** a barokních zahrad, Botanické zahrady hlavního města Prahy s Vinicí sv. Kláry a **kaplí sv. Kláry**, Zoologické zahrady hl. města Prahy

Součástí je také muzikálové představení divadla Hybernia v podvečer 2. dne

Švédskému řádění v roce 1648 neunikly ani kostely a kláštery. Snad nejvíce na to doplatil strahovský klášter, kde se část švédského vojska ubytovala a sebrala tu vše, co mělo nějakou cenu. Vojáci se nezastavili ani před památkou mrtvých. Vyloupili všechny hrobky v klášterním chrámu, a když tam nic cenného nenašli, okrádali aspoň nebožtíky o cínové a olověné rakve, které dávali rozlít a kov pak prodávali židovským obchodníkům. Jistý Švéd, který krátce před tím prohrál v kartách všechno své jmění do poslední mince, bloumal večer po vyrabovaném klášteře a hledal, co by se tu ještě dalo sebrat a zpeněžit. V chodbě před sakristií si povšiml v dlažbě nenápadné náhrobní desky, která zjevně unikla pozornosti jeho drancujících druhů. Byl v ní pohřben hrabě Lažanský, který prý v mládí usmrtil v souboji jistého soka a byl od té doby pronásledován výčitkami svědomí. Proto kajícně požádal strahovského opata, aby po své smrti nebyl pohřben v chrámové kryptě, ale ve zvláštní hrobce mimo kostel, před prahem sakristie. Švéd v předtuše tučné kořisti počkal do nočních hodin až jeho ostatní kumpáni tvrdě usnou, protože se s nikým nechtěl dělit, a teprve pak, krátce před půlnocí, se pustil do díla. Sochořem vypáčil těžký kamenný náhrobek, vzal lampu a spustil se do hrobky. Zvedl cínové víko rakve, pod ním ještě druhé dřevěné, a pak dychtivě pátral, jestli nebožtík nemá na ruku nějaký drahocenný prsten nebo kolem krku zlatý křížek. V tom se ozvala ohlušující rána, těžká krycí deska, jen ledabyle podepřená sochořem, sjela a hrobku uzavřela. Než se Švéd stačil vzpamatovat z leknutí, ucítil, jak ho kostlivec uložený v rakvi chytil za krk a začal rdousit. Chtěl se bránit, ale tělo jako by mu zdřevěnělo, chtěl volat o pomoc, ale sevřené hrdlo nevydalo ani hlásku. Pak se mu před očima začalo všechno rozplývat, ztratil vědomí a už ho nikdy nenabyl. Řeholníci si ráno všimli, že kámen kryjící hrobku hraběte Lažanského je puklý, ale pro nával jiných starostí tomu nevěnovali pozornost. Teprve za několik let, kdy už Švédové byli z Prahy dávno pryč, se opat rozhodl, že dá poškozenou desku opravit. Když kryptu otevřeli, nevěřili svým očím. Spatřili polozetlelé tělo klečícího vojáka ve švédské uniformě, kterého z rakve vychýlená kostra pevně držela za krk. Mrtvého vojáka pak pochovali u strahovských lomů, jeho duch však ani v hrobě nenašel pokoje. Stále se vracel na místo činu do kláštera, bloumal po ztemnělých chodbách a kostnatýma rukama se chystal za krk, jako by se snažil někoho odtrhnout. (5)

V malém a zchátralém domku nedaleko kláštera žil mladý řezbář. Nikdo nevěděl, odkud přišel, ale dřevu rozuměl jako málokdo. Byl svou prací přímo posedlý. Chtěl vyřezávat tak umná díla, aby se před nimi každý zastavil v údivu, ale nikdo ho neznal, a tak jeho práci nikdo nevyhledával. Řezbář byl chudý, několikrát se pokusil nabídnout svou práci v palácích a kostelech, ale vždycky marně. Neuměl být pokorný, a tak většina jeho návštěv končila hádkou nebo urážkami a řezbář se domů vždycky vrátil s nepořízenou. Jednoho dne se v chudém řezbářově domku objevil křižovník s červenou hvězdou. Protože při švédském obléhání Prahy přišli o vzácné památky ze dřeva, přišel požádat mladého řezbáře o nové rámy na obrazy a sochy. Měli starý krásný kříž, který se ale rozpadl na prach při přenášení. Řezbář se zaradoval a slíbil, že vyřeže kříž tak pěkný, že krásnější nebude po celé Praze. Zároveň se mu s ostychem přiznal ke své bídě a vypověděl, že nemá ani na obyčejné dřevo, natož na takové, které by se mu k vzácné práci nejlépe hodilo. Křižovník mu vyplatil zálohu a řezbář se pustil s chutí do práce. Vydal se tedy za Prahu a nakoupil si nejkrásnější dřevo, potom si obstaral dobrou mazlavou hlinu, protože chtěl svou představu nejdříve vymodelovat do tvárné hlíny. Potřeboval však také živého člověka, podle kterého by mohl pracovat. Dlouho chodil po Starém Městě, potuloval se po zapadlých uličkách, postával na trzích. Stále však nemohl najít muže podle svých představ. až nakonec si vzpomněl na mladého žebráka, kterého potkával v okolí Karlova mostu. Vydal se za ním do jeho rozpadlého domku a brzo ho přemluvil. Viděl, že si lepší vzor pro svou práci ani přát nemůže. Žebrák byl nemocný, vyhublý člověk, a bída a hlad mu vryly do tváře nesmazatelné stopy. Řezbář si od té chvíle vodil žebráka denně do svého domku. Přivazoval chudásovi ruce k dřevěnému břevnu a pečlivě se snažil zachytit jeho vyhublé, nemocí ztrápené tělo. Dílo se mu dařilo až do chvíle, kdy začal modelovat tvář. Chudák byl šťastný, že nemusí žebrat, měl denně teplou stravu a byl se svým osudem spokojen. Práce pokračovala čím dál hůř. Řezbář chtěl, aby Ukřižovaný měl výraz mučeného a umírajícího člověka. Všechny prosby, přemlouvání i výhrůžky byly marné. Přitáhl mu provazy tak pevně, že se žebrák nemohl ani pohnout, ale ani to nepomohlo. Řezbář se rozzlobil, protože už viděl, že své dílo nedokončí. Viděl, že se mu příležitost vytrácí mezi prsty, rozhněval se a v návalu zuřivosti hodil po žebrákovi nůž. Učinil to však tak nešťastně, že zasáhl žebráka přímo do srdce. Řezbář se zprvu polekal, ale pak viděl, že se ve tváři umírajícího objevil právě ten výraz, jaký potřeboval. Pustil se znovu do díla a pracoval tak usilovně, dokud práci nedokončil. Žebráka zakopal s lehkým srdcem do sklepa a

začal vyřezávat podle hliněného vzoru slíbený kříž. Práce mu šla od ruky, a tak mohl brzo kříž odnést do kláštera. Převor i křižovníci se dlouho dívali na jeho dílo v ustrnulém údivu. Řezbáře pochválili za mistrovské dílo a dobře mu zaplatili. Zatím si však žebráci na mostě všimli, že místo, kde žebrák sedával, je několik neděl opuštěné. Sháněli se po něm i u řezbáře, ten však jen pokrčil rameny a prohlásil, že o něm nic neví. Dlouho se těšil na novou práci, ale teď leželo dřevo v jeho domku netknuté. Řezbář se začal chovat tak podivně, že si té náhlé změny povšimli i lidé v sousedství. brzy se rozkřiklo, že řezbář přišel o rozum, a tak podezření stále rostlo, až se celá věc dostala k soudu a pro mladého řezbáře si přišli z radnice. Dlouho zapíral, ale když biřicové prohledali dílnu a našli nůž se zrezivělými stopami od krve, nezbylo mu, než se přiznat. Nakonec pověděl, jak se to všechno stalo a kde zakopal mrtvolu. Řezbář nakonec skončil na popravišti. Dřevěný kříž s hlavou zabitého žebráka je však ve sbírkách křižovnického kláštera dosud, a třebaže už dřevo dávno zčernalo a popraskalo, lidé se dodnes zastavují před tváří s pocitem hrůzy. (8)

Obrázek č. 21

obrázek č. 22

obrázek č. 23

obrázek č. 24

obrázek č. 25

obrázek č. 26

obrázek č. 27

obrázek č. 28

obrázek č. 29

obrázek č. 30

obrázek č. 31

obrázek č. 32

obrázek č. 33

obrázek č. 34

obrázek č. 35

obrázek č. 36

obrázek č. 37

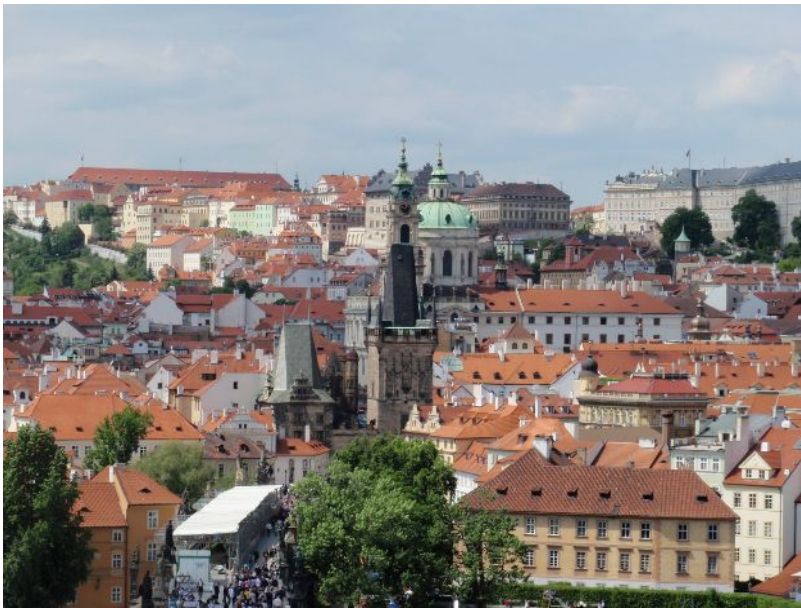
obrázek č. 38

obrázek č. 39

obrázek č. 40

obrázek č. 41

obrázek č. 42

obrázek č. 43

obrázek č. 44

obrázek č. 45

obrázek č. 46

obrázek č. 47

obrázek č. 48

obrázek č. 49

obrázek č. 50

obrázek č. 51

obrázek č. 52

obrázek č. 53

obrázek č. 54

obrázek č. 55

obrázek č. 56

obrázek č. 57

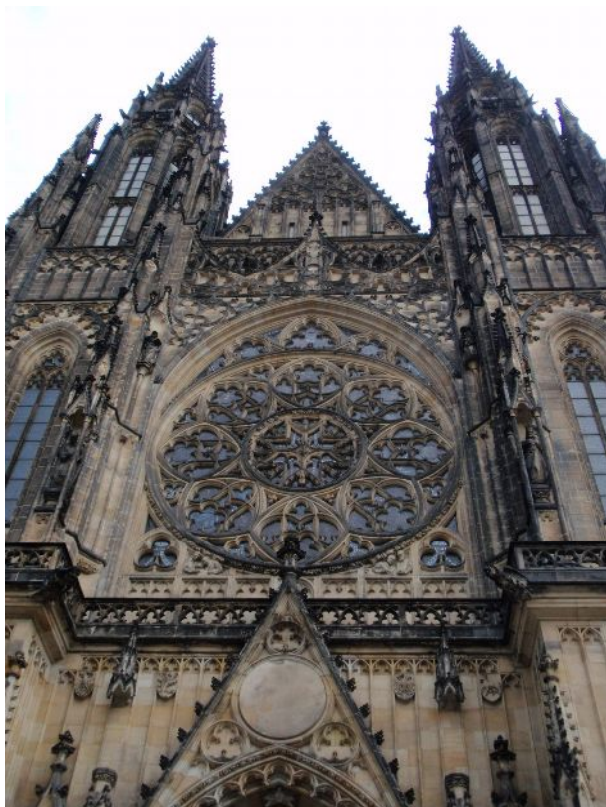
obrázek č. 58

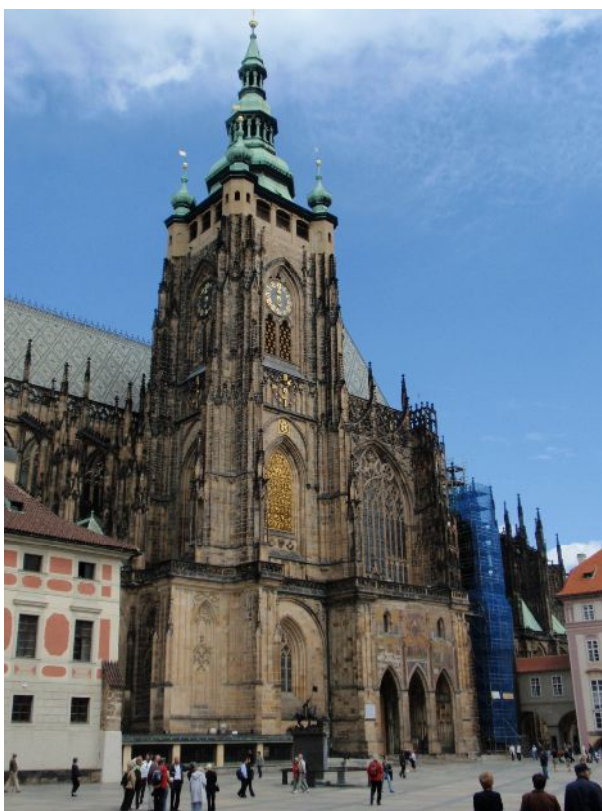
obrázek č. 59

obrázek č. 60

obrázek č. 61

obrázek č. 62

obrázek č. 63

obrázek č. 64

obrázek č. 65

obrázek č. 66

obrázek č. 67

obrázek č. 68

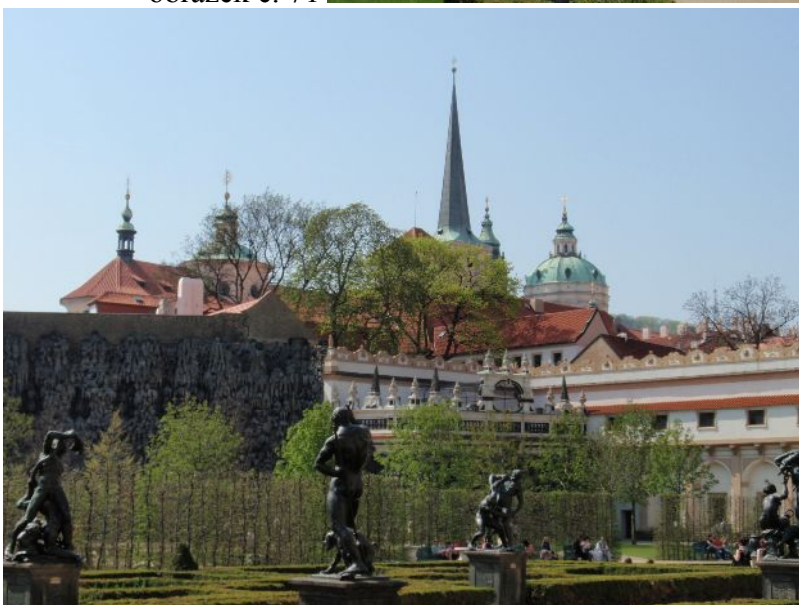
obrázek č. 69

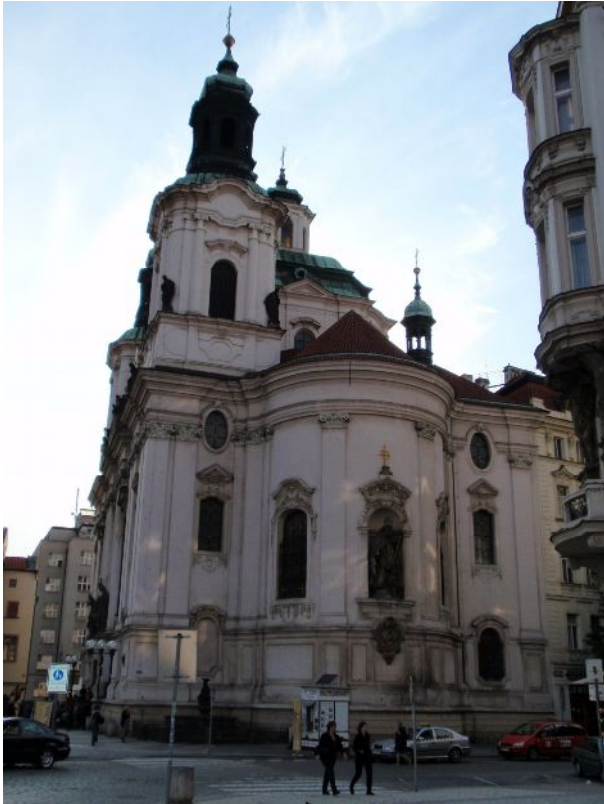
obrázek č. 70

obrázek č. 71

obrázek č. 72

obrázek č. 73

obrázek č. 74

obrázek č. 75

obrázek č. 76

obrázek č. 77

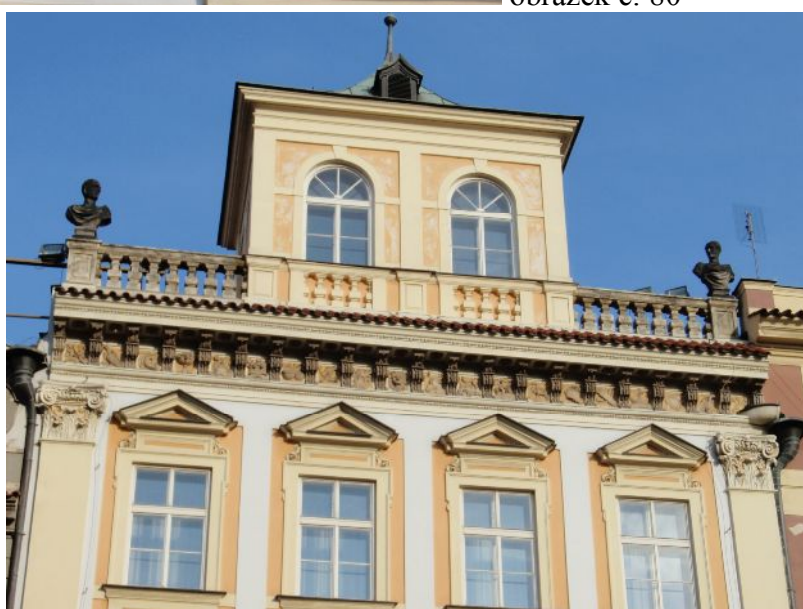
obrázek č. 78

obrázek č. 79

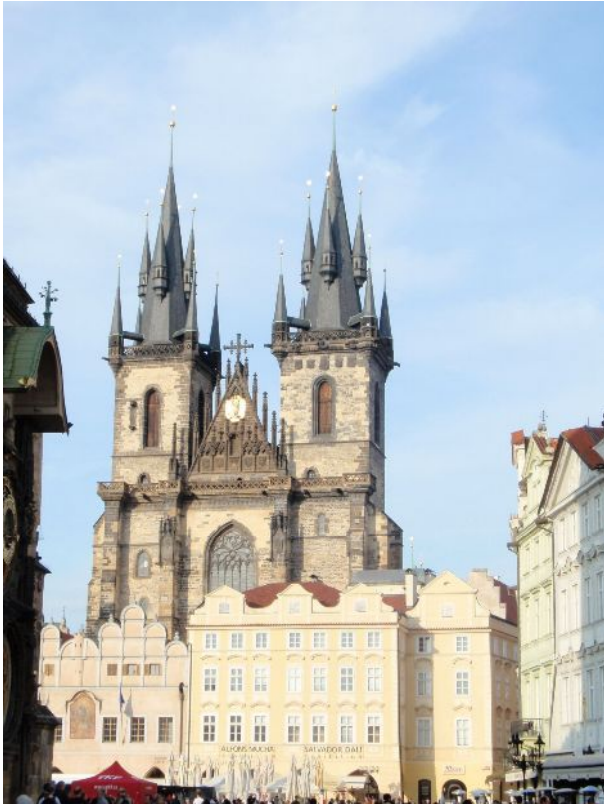
obrázek č. 80

obrázek č. 81

obrázek č. 82

obrázek č. 83

obrázek č. 84

obrázek č. 85

obrázek č. 86

obrázek č. 87

obrázek č. 88

obrázek č. 89

obrázek č. 90

obrázek č. 91

obrázek č. 92

obrázek č. 93

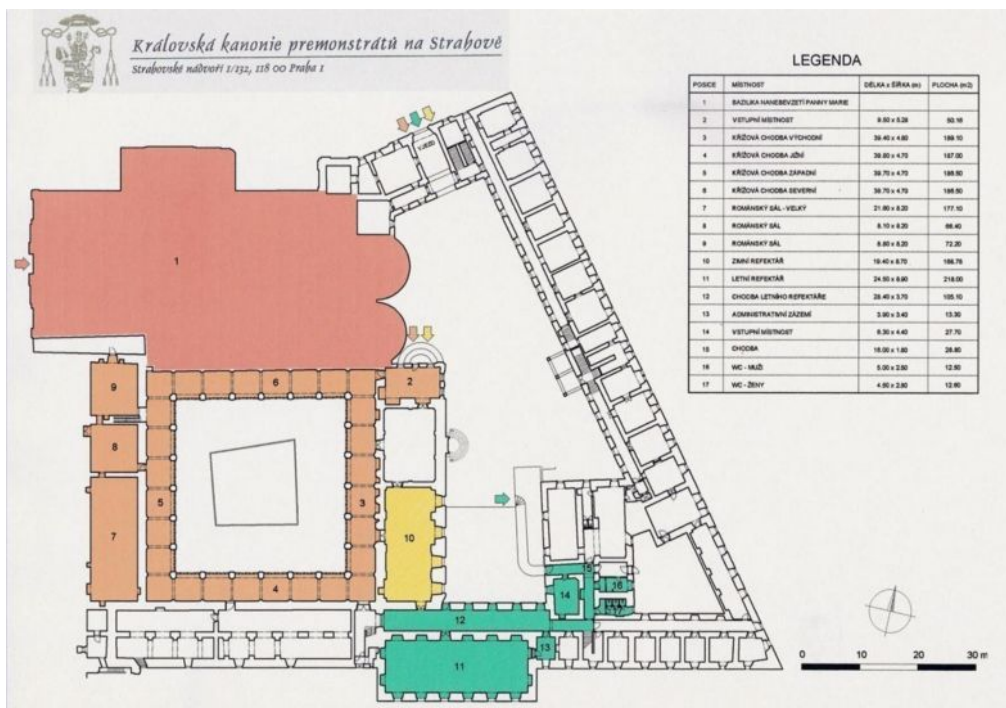

obrázek č. 94

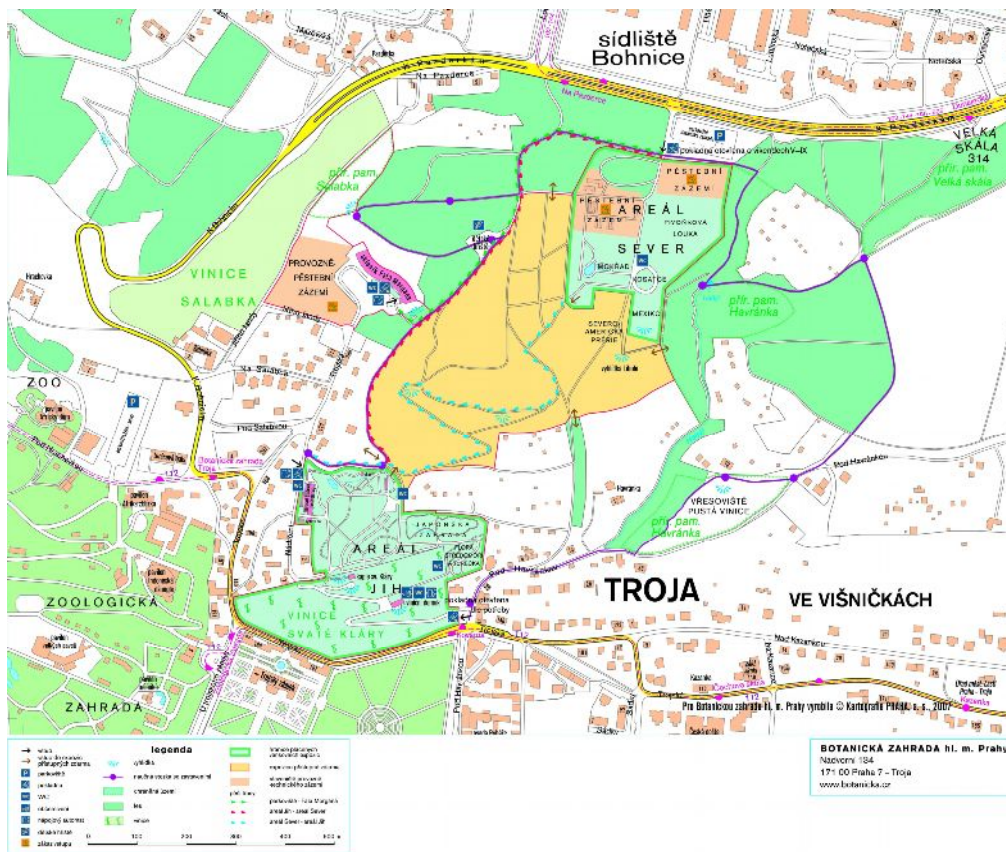

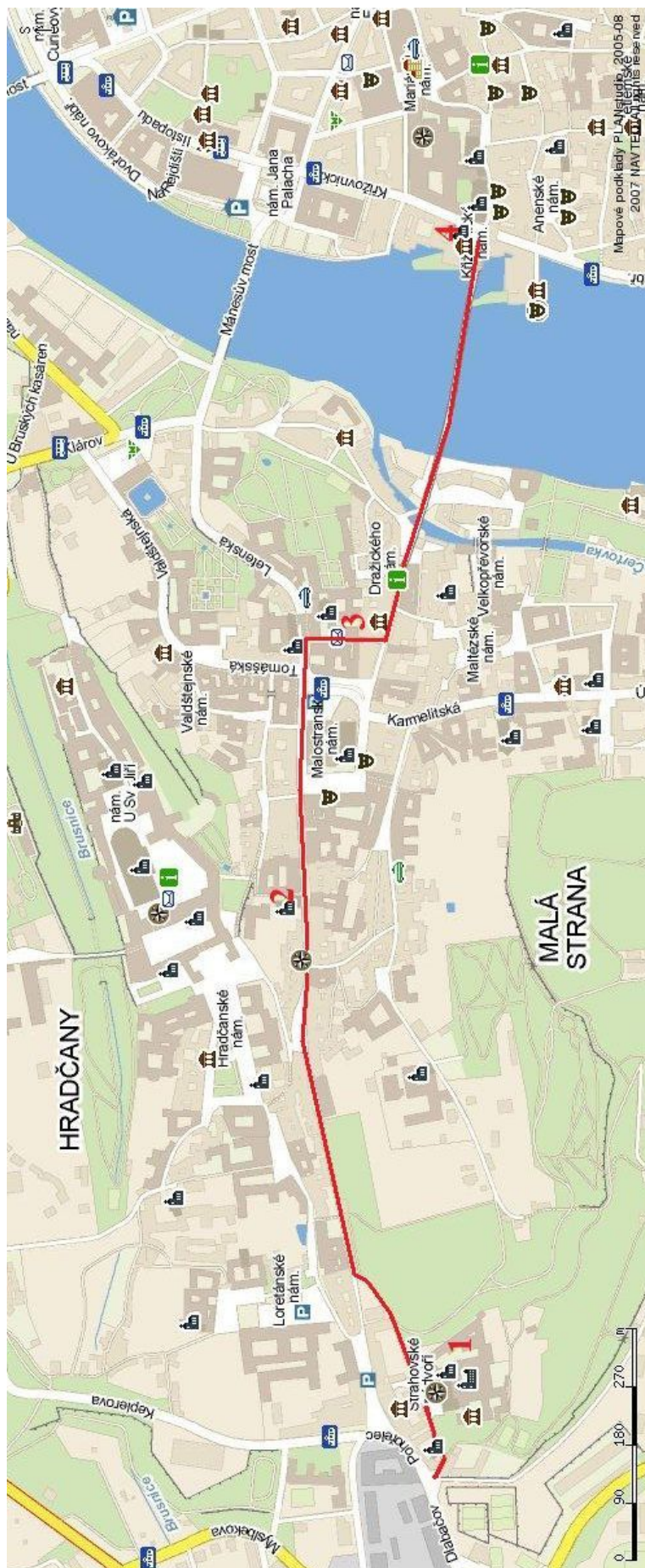
obrázek č. 95

Příloha č. 4 – schéma Strahovské kanonie (26)

Příloha č. 5 – mapa Botanické zahrady (27)

Mapa č. 1 – první den

trasa:

Pohořelec – Strahov – ulice
 Úvoz – Nerudova ulice –
 Malostranské nám – Josefská
 ulice – Mostecká ulice – Karlův
 most – Křižovnické náměstí –
 Smetanovo nábřeží –
 Masarykovo nábřeží – Jiráskovo
 náměstí – Resslova ul. – Ječná
 ul. – Legerova ul. – Vinohradská
 ul. – Olšanské hřbitovy

1. Strahovský klášter
2. Kostel Panny Marie
Ustavičné pomoci
3. Kostel sv. Josefa
4. Kostel sv. Františka
Serafinského

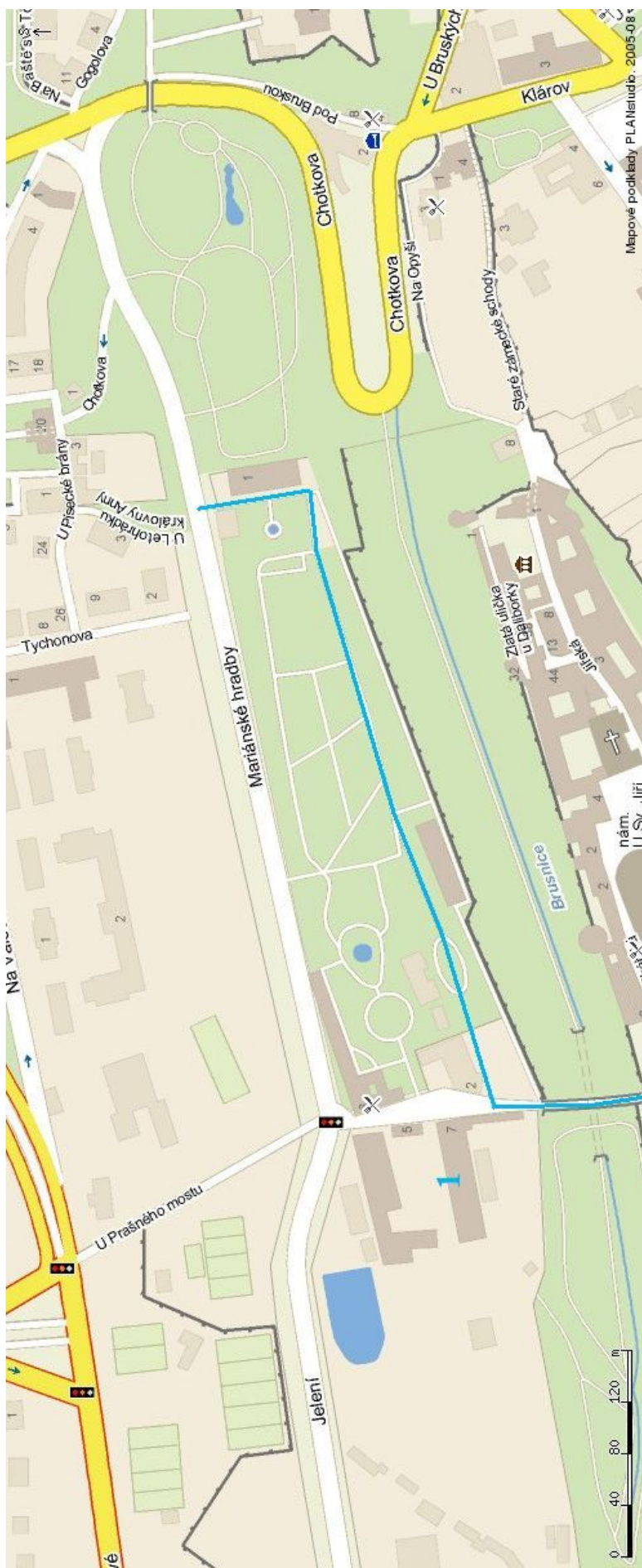

Mapa č. 2 – **první den**

trasa:

Pohořelec – Strahov – ulice
 Úvoz – Nerudova ulice –
 Malostranské nám – Josefská
 ulice – Mostecká ulice – Karlův
 most – Křižovnické náměstí –
 Smetanovo nábřeží –
 Masarykovo nábřeží –
 Jiráskovo náměstí – Resslova
 ul. – Ječná ul. – Legerova ul. –
 Vinohradská ul. – Olšanské
 hřbitovy

5. kostel sv. Rocha

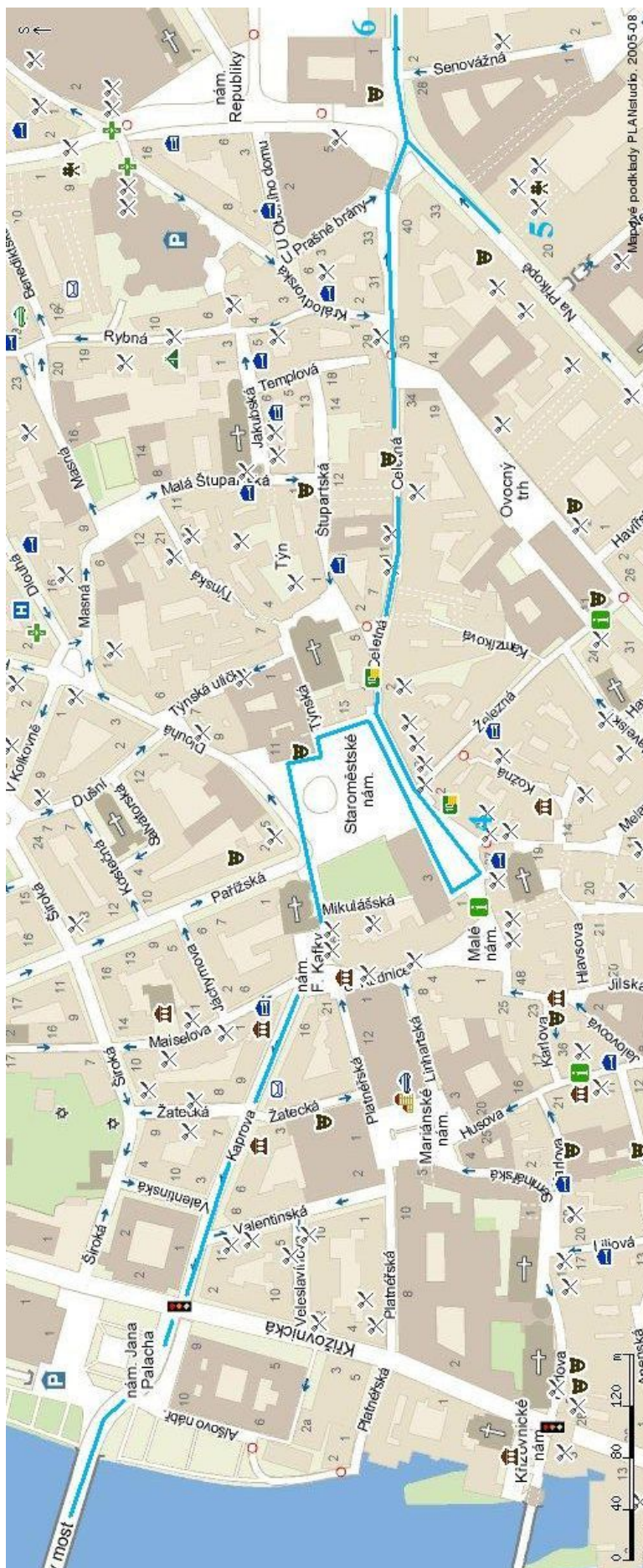

Mapa č. 3 – druhý den

trasa:

Mariánské hradby – Královská zahrada – Prašný most – Hradčanské nám. – Pražský hrad – Jiřské nám. – ul. Jiřská – Staré zámekové schody – Klárov – Mánesův most – nám. Jana Palacha – Kaprova ul. – Staroměstské nám. – Celetná ul. – nám. Republiky – Na Příkopě – Hybernská ul.

1. Jízdárna Pražského hradu

Mapa č. 5 – druhý den

trasa:

Mariánské hradby – Královská zahrada – Prašný most – Hradčanské nám. – Pražský hrad – Jiřské nám. – ul. Jiřská – Staré zámekové schody – Klárov – Mánesův most – nám. Jana Palacha – Kaprova ul. – Staroměstské nám. – Celetná ul. – nám. Republiky – Na Příkopě – Hybernská ul.

- 4. Dům U červené lišky
- 5. Vernierovský palác
- 6. Palác Sweerts-Šporkův

Mapa č. 6 – třetí den

trasa:

Ulice U Trójského zámku –
Botanická zahrada hl. m. Prahy
– Zoologická zahrada hl. m.
Prahy

1. Zámek Trója
2. Kaple sv. Kláry